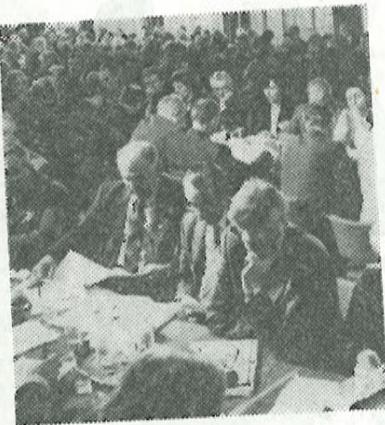

ŽIVOT

KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • MAREC • BŘEZEN • MARZEC 1986 (ČÍSLO 334) CENA 10 ZL

Všetkým ženám — aj tej na našej snímke, ktorou je členka folklórneho súboru Veselica z MS KSSČaS v Nedeci, Anna Chmeľová — želáme k ich sviatku veľa potešenia a životnej pohody. Čas odhodiť kúdele, bliží sa jar a veľkonočné sviatky, ku ktorým prajeme našim čitateľom veľa radosti a spokojnosti. Foto: D. Surma

VZDELÁVANIE SPOLOČNOU VECOU

Na poslednom, 24. zasadani UV PZRS prerokovali dve miemoriadne dôležité otázky. Jednou bol návrh programu strany, ktorý UV rozhodol predložiť na celostranickú diskusiu pred júno-vým X. zjazdom PZRS, zase druhou — smery činnosti pre zdokonalovanie a ďalší rozvoj školského systému a výchovy mládeže. Na zdôraznenie si pritom zasluhuje fakt širokého a realistického prístupu k tejto rozsiahlej problematike, ktorá si — ako ukázalo 24. zasadanie — vyžaduje komplexné riešenie.

„Vedúcou úlohou strany — zdôrazňuje sa v uznesení k otázkam školstva — je inšpirovať vypracovanie modelu školstva budúcnosti a vytvárať politické a spoločensko-ekonomicke pod-

mienky pre dosahovanie načrtnutých cieľov v oblasti vzdelávania a socialistickej výchovy mládeže.“

Cinnosť strany a štátu v prospech ďalšieho rozvoja široko chápanej národnej edukácie sa musí vyvíjať viacerými smermi a zahrňovať také otázky, ako: kontinuita a zdokonalovanie programovej reformy školstva, zabezpečenie primeraného množstva učební a iných zariadení pre všetky typy vzdelávania — od predškolskej výchovy po vysokú školu a ich náležité vybavenie učebnými pomôckami, náležitá príprava učiteľských kadrov a zreformovanie systému ich stálcho povinného profesionálneho zdokonalovania, rozvoj výroby učební a vedeckej i didaktickej aparátury, zovšeobecnenie predškolskej výchovy, zlepšenie životných a pracovných podmienok pedagogických kadrov. Treba taktiež zdokonaliť systém vysokoškolského vzdelávania a zabezpečiť využitie absolventov súhlasne so ziskaným vdelaním, zlepšiť spojitosť vedeckovýskumných stredísk s jednotlivými odvetviami národného hospodárstva, zdokonaliť výchovný systém, zabezpečiť náležité podmienky existencie a startu mládeže do dospelého života a jej zaktivizovanie pre spoločensko-hospodárske a kultúrne otázky krajiny.

Riešenie týchto problémov — ako zdôraznil prvý tajomník UV W. Jaruzelski — je otázkou nás všetkých, teda škôl, osvetových a vedeckých inštitúcií, straničkých a mládežnických organizácií, závodov a, samozrejme, rodičov. Len vtedy môžeme si byť istí, že budú zrealizované. Na snímke: záber zo zasadania UV.

JUDr. Gustáv Husák, generálni tajomník ÚV KSČ, mezi delegáty na mestské konferenci v Brne.

XVII. sjezd KSČ

Dne 24. března tr. byl v Praze zahájen XVII. sjezd Komunistické strany Československa. Nejdůležitějšími dokumenty sjezdu jsou „Hlavní směry hospodářského a sociálního rozvoje ČSSR na léta 1986–1990 a výhled na období do roku 2000“ a úprava stanov KSČ.

Základem pro přípravu sjezdu v celé straně i společnosti se staly materiály z 15. zasedání ÚV KSČ z června loňského roku. Dominovaly při jednáních a usneseních celozávodních, podnikových, okresních, obvodních a krajských straničkých konferencí, byly podnětem diskusí na pracovištích, na odborových a mládežnických schůzích, v orgánech a organizacích Národní fronty. Je to program po všech stránkách odpovídající zájmu československých občanů.

Úvodem dokument hodnotí výsledky hospodářského a sociálního rozvoje ČSSR od XIV. sjezdu KSČ, tedy za posledních 15 let. V uvedeném období hrubý národní důchod vzrostl o 80 percent a jeho přírůstek byl z 92 procent kryt vzestupem společenské produktivity práce, která se zvýšila o 70 percent.

Dále dokument uvádí základní směry sociálně ekonomické strategie KSČ do roku 2000. Základem dlouhodobé strategie zvýšení tvorby zdrojů je zrychlení dynamiky výroby, zejména v odvětvích s vysokou inovační aktivitou a vysokým vkladem vědy a techniky, tj. v estrojírenství, elektrotechnickém průmyslu a kvalifikované chemii. V návaznosti na efektivní výsledky ekonomiky vytyče záměry zvyšování životní úrovně obyvatelstva, zlepšování jeho životních a pracovních podmínek.

Dokument podrobne rozpracovává hlavní úkoly hospodářské a sociální politiky strany v letech 1986–1990, tedy v osmém pětiletce. Minimálny důraz je kladen na uplatnění vědeckotechnického pokroku za účinného využití mezinárodní socialistické spolupráce.

Uspokojování rostoucích potřeb národního hospodářství i obyvatelstva a zvyšování efektivnosti v 8. pětiletce bude rozhodujícím způsobem určováno rozvojem průmyslové výroby, která se má do roku 1990 zvýšit o 15–18 procent. Vzestupem produktivity práce v průmyslu má být pokryto 92–95 procent přírůstku jeho výroby. Ve struktuře průmyslové výroby se zvýší úloha zpracovatelských odvětví, zejména výrobků založených na vysoké kvalifikaci pracovníků a uplatňování soudobých poznatků vědeckotechnického rozvoje.

Dokument charakterizuje úkoly v rozvoji zemědělsko-průmyslového komplexu, rozvoje hospodářských styků se zahraničím a socialistické ekonomicke integrace, investiční výstavby apod. Obsahle vysvětluje záměry v rozvoji životní úrovně, ochraně a tvorbě životního prostředí, ve zdokonalování plánovitého řízení národního hospodářství.

Není pochyb, že plány na příští léta zakládají i vyšší nároky na schopnosti lidí, jejich iniciativu, na jejich um. Řešit nové úkoly znamená shromáždit a aktivizovat všechny tvorivé sily společnosti. Realizace stanovených cílů se musí stát v pravém slova smyslu záležitostí všeho lidu.

(K tematickej XVII. sjezdu KSČ se vrátíme v prišom čísle.)

VÝZNAMNÝ MEZINÁRODNÍ KONGRES

Kongres vedeckých a kultúrnych činitelov varsavie, o némž jsme psali v minulém čísle, prijal na plenárnom zasedaní pries 350 účastníkov z 54 zemí záverečné poselství, v némž se praví:

„Shromáždili jsme se tu, ve Varšave, hrdinském meste míru, na obranu mirově budoucnosti. Spojuje nás úsili o trvalý a spravedlivý mír, o svět bez zbraní hromadného ničení, o lepší a bezpečnejší svět. Účastníci kongresu vyzývají k zrečení se sily v mezinárodních vztazích, k zakončení závodů ve zbrojení, k odminutí plánů kosmického zbrojení, k odstranění atomových zbraní ještě v tomto století, k učinění Mezinárodního roku míru počátkem mirové éry na zemi.“

Ředitel československého Ústavu mezinárodních vztahů Ján Pudlák v rozhovoru na záver kongresu uvedl: „Varšavské rokování vedecku a umělcu bylo poznámené obavami a nadějemi současně. Obavami pred hrozou jaderného konfliktu a naději, že priece jen se vytvári perspektiva mirového usporiadania na svět. Ta

jiskra naděje, která vzešla z ženevského setkání, nesmí pohasnout.“

Varšavský kongres vzbudil ve světě široký ohlas. Sovětský dopisovatel zdůrazňuje, že varšavského setkání se zúčastnili představitelé světa kultury a vědy reprezentující různé světadily a různé společenské zřízení, různého vyznání a různých politických názorů, ale spojeni společnou tužbou zachovat světový mír. O kongresu píše obšírně rovněž tisk socialistických zemí. Západní sdělovací prostředky spojují organizaci kongresu ve Varšavě s pokračující normalizací života v Polsku. Velký zájem vytváral kongres v Latinskej Americe.

Na snímku: účastník kongresu dr. George J. Amurun z Nigérie.

V ČÍSLE:

Výsledky našej práce	6
Oravskí koledníci	7
Moravané za řekou	
Psinou	8
Vyznania pamätníka	10
Nepovinný, ale potrebný	11
Záloh spišských miest (pokračovanie)	12–13

Kicory
str. 16-17

K XXVII. SJEZDU KSSS

W Moskvě 25. února zahájil zasedání XXVII. sjezd Komunistické strany Sovětského svazu, největší komunistické strany světa. Před sjezdem proběhla několikaměsíční volební kampaň ve stranických organizacích všech stupňů a celonárodní diskuse o životních otázkách strany a země sovětů. Zúčastnili se jí dělníci a rolníci, vědci, inženýři a umělci, veřejní pracovníci a novináři; na stránkách deníků a týdeníků se vyjadřovali k návrhům zakladních sjezdových dokumentů. V tisících dopisů redakcím hodnotili dosavadní úspěchy i problémy každodenního života sovětské společnosti. Předkládali věcné návrhy a požadavky týkající se řešení navrhovaných stranou a jednotlivých problémů obsažených v návrzích hlavních dokumentů, předložených sjezdu.

Jak známo, sjezdová debata zahrnuje zprávu ústředního výboru a ústřední revizní komise KSSS. Zvlášť velká pozornost se soustředí na nový program KSSS, který formuluje strategii strany na příští desetiletí a sehraje obrovskou úlohu v řešení aktuálních i výhledových úkolů socialistické výstavby. Program obsahuje návrh hlavních směrů sociálního a hospodářského rozvoje SSSR na leta 1986—1990 a do roku 2000. XXVII. sjezd, jak zdůraznilo v loňském roce dubnové zasedání ÚV KSSS (na němž byl určen termín a program sjezdu), zahájí jakostně novou etapu v rozvoji Sovětského svazu. Během čtrnácti let dělících nás od konce tohoto století se plánuje zdvojnásobení hospodářského potenciálu. Na dvojnásobek se má zvýšit průmyslová výroba. Téměř dvojnásobné vzrostě národní důchod, dvakrát se zvýší prostředky na uspokojení potřeb obyvatelstva. Urychlení sociálního a hospodářského pokroku a jakostních změn ve všech oblastech života přinese generální pokrok v životě sovětské společnosti.

Komunistická strana Sovětského svazu se ve své dosavadní činnosti řídila zásadami a směrnicemi zformulovanými ve třech programech. První z nich byl schválen v roce 1903 na II. sjezdu Sociálně demokratické dělnické strany Ruska. Tento program vytyčující úkol svržení carismu a vytvoření lidové moci byl uskutečněn. Na jeho realizaci se podílely tři velké ruské revoluce: buržoazně demokratická v letech 1905—1907, únorová revoluce roku 1917 a Velká říjnová revoluce 1917.

Druhý program formuloval VIII. sjezd strany v roce 1919; obsahoval koncepci výstavby socialistického státu. Nebyl to snadný úkol. Strana řídila ve dvou válkách obranu vlasti — proti interventionu a kontrarevoluci v letech 1918—1920 a ve Velké vlastenecké válce 1941—1945. V nesmírně těžkých podmírkách organizovala národ pro obnovu a rozvoj. Tvoření obou prvních programů se bezprostředně zúčastnil Vladimír Lenin.

A konečně v roce 1961 na XXII. sjezdu KSSS byl schválen třetí program. Při uskutečňování jeho směrnic Sovětský svaz prošel obrovskou cestou rozvoje ve všech oblastech. Vstoupil do etapy rozvinutého socialismu. Upevnil se vědeckotechnický, hospodářský a obranný potenciál země sovětů, zvýšila se úroveň materiálního a duševního života sovětského lidu, rozvinula se kultura. Zvýšilo se a upevnilo postavení Sovětského svazu ve světě jako opory míru a pokroku; SSSR je vedoucí silou společenství socialistických států, vzniklého po druhé světové válce, s nímž tvoří nové světové politické, hospodářské a kulturní vztahy. Všechny nejdůležitější problémy současnosti se odrázejí v politice KSSS a Sovětského svazu. Socialismus se stal skutečností velké části lidstva.

Změny uskutečněné na velké cestě rozvoje Sovětského svazu i v mezinárodních vztazích vyžadují nyní vytyčení perspektiv nového věstřanného rozvoje SSSR. Plnou odpověď přinese debata a závěry XXVII. sjezdu KSSS. Ve chvíli, kdy naši čtenáři budou číst tato slova, závěry XXVII. sjezdu KSSS budou už známé. Vrátime se k nim v dalších číslech.

NÁDEJ PRE SVET

Úplné a všeobecné odstránenie jadrových zbraní do konca tohto storočia navrhol Sovietsky zväz. Tento program bol zahrnutý vo vyhlásení generálneho tajomníka ÚV KSSS Michaila Gorbačova. ZSSR navrhuje, aby sa po etapách a dôsledne realizoval a dokončil proces, počas ktorého by Zem bola v najbližších 15 rokoch zbavená jadrových zbraní.

PRVÁ ETAPA — v priebehu 5—8 rokov

* ZSRR a USA znížia o polovicu stav jadrových zbraní, ktorými môžu vzájomne zasiahnuť svoje územia. Na nosičoch tohto druhu, ktoré im zvýšia, nezostane viac ako po 6000 náloží.

* Obe mocnosti sa vzájomne zrieknu výroby, skúšok a rozmiestňovania úderných kozmických zbraní.

* Úplne budú likvidované rakety stredného doletu ZSSR a USA v európskom pásme.

* Obe mocnosti zastavia všetky jadrové výbuchy a Veľká Británia a Francúzsko nebudú zvyšovať jadrovú výzbroj.

DRUHÁ ETAPA — v priebehu 5—7 rokov (po r. 1990)

* Všetky jadrové mocnosti zlikvidujú taktické jadrové zbrane, t.zn. prostriedky s doletom (s akčným rádiom) do 1000 km.

* Všetky štaty zastavia skúšky jadrových zbraní.

* Vyhlásí sa zákaz výroby nejadrových zbraní, založených na nových fyzikálnych principoch, ktoré sa svojimi ničivými schopnosťami blížia k jadrovým alebo iným prostriedkom hromadného ničenia.

TRETIA ETAPA — po roku 1995

* Likvidácia do konca r. 1999 všetkých doteraz ostávajúcich jadrových zbraní. Ku koncu nášho storočia nezostanú na Zemi nijaké jadrové zbrane. Celosvetový dohovor rozhodne o tom, aby sa tieto zbrane už nikdy viac neobjavili.

* Kontrola nad realizáciou týchto rozhodnutí by sa uskutočňovala tak národnými technickými prostriedkami, ako aj inšpekciou na mieste.

Sovietsky zväz riadiac sa cielmi tohto programu, predĺžil o ďalšie tri mesiace svoje jednostranné moratórium na všetky jadrové výbuchy.

Vo svete vládne všeobecná mienka, že sovietsky program znamená úplne nový prístup k problematike odzbrojenia, je konkrétny a reálny.

Prezident USA Ronald Reagan konštatoval, že tá časť programu, ktorá sa týka úplného odstránenia jadrových zbraní, je konstruktívna a zaslúhuje si dôkladnú analýzu, ale jeho neskôršia odpoveď na sovietsky návrh je veľmi vyhýbavá.

PRED X. SJEZDEM STRANY

MAJÍ K NÁM DŮVĚRU...

„Obracím se na prvního tajemníka strany s prosbou o pomoc při výměně bytu na větší. Máme dva malé pokoje, v nichž bydlí čtyři osoby, z toho dvě děti. Starší dcera Iwona je invalidkou...“ napsala Józefa S.

Podobných dopisů a dopisů s prosbou o přídel bytu dostává mnoho první tajemník Městského a obecního výboru PSDS v Zelově Jerzy Świtala.

— Jsou to velmi těžké záležitosti — říká. — Úřad města a obec má k dispozici určitý počet starých domů, které jsou přeplňovány. Těžko v nich cokoliv vyhospodařit. V tomto konkrétním případě byla u paní Józefy S. komise, která potvrdila, že rodina má nárok na větší byt. Ale od kud ho vzít? Proto jsme předložili návrh, aby byl na začátku postaven alespoň jeden komunální dům pro ty, kteří byt nejmí ne potřebují a nemají na družstevním bytě. Snad už letos bude takový dům odevzdán uživatelům.

Pokud jde o družstvo... V minulých letech bytové družstvo se sídlem v Belchatově postavilo v Zelově tři domy, v každém 50 bytů; jeden dům s 20 byty a jeden s 25 byly odevzdány v loňském roce. Ale ve srovnání s potřebami je to velmi málo, a co je nejdůležitější, není to levné.

Obyvatelé Zelova a vesnic této obce nejen píší dopisy, ale též denně přicházejí do Městského a obecního výboru PSDS s konkrétními problémy s prosbou o pomoc. Mnoho stížností bylo na práci sběrny mléka, především na klasifikaci mléka. Dokonce i radní z vesnice Bocianicha o tom mluvila na zasedání Městského a obecního národního výboru.

— Předešlím jsme se postaraли o kontrolu ve sběrných mlékárech. V několika případech se stížnosti potvrdily. Předsedu mlékárenského družstva pozvali na za-

sedání Městského a obecního národního výboru. Tam od rolníků — radních uslyšeli, co měli na srdci, a situace se radikálně změnila. Prozatím stížnosti nejsou.

Mnoho stížností bylo na přidělování traktorů a jiných zemědělských strojů, a v době špičkových polních prací na služby místního družstva zemědělských kroužků.

— Těmto otázkám jsme věnovali celé jedno zasedání exekutivy — říká J. Świtala. — Po diskusi jsme navrhli vytvořit občanskou komisi při náčelníkovi. To snad bylo jediné dobré řešení, v každém případě stížnosti přestaly. Jiné je to se službami, tam obvykle stačí zatelefonovat řediteli. Ale to stejně nevyřeší problém do budoucna...

Proč? Místní družstvo zemědělských kroužků má potíže s pracovníky. Pořád je jich málo. Přesto však dosáhlo v roce 1984 minimální zisk a v dalším roce dokonce trochu výši. Reditelka však často přemýší, co dál. Platí jsou nízké a odbornici utíkají do nedalekého belchatowského dolu, kde jim zaplatí dvakrát nebo i třikrát tolik.

— Do Městského a obecního výboru PSDS přicházejí lidé i se stížnostmi na obchod — říká první tajemník. — Často se o tom hovoří na schůzích základních stranických organizací. Podle mého názoru u nás obchod nepracuje špatně, ale při nedostatku zboží je vždycky někdo nespokojen. Mnohokrát jsme o tom mluvili s předsedou obecního družstva. Pozvali ho i na zasedání národního výboru a tam se musel bránit. Ale cožpak je to vždycky vina předsedy? Proto byl zaveden veřejný prodej těch druhů průmyslového zboží, kterého je nejméně. A důsledně se to dodržuje.

V posledních dvou měsících roku 1985 jakož i v lednu letošního

POKRAČOVÁNÍ NA STR. 5

ROZVOJ POĽSKO-ČESKOSLOVENSKÉJ SPOLUPRÁCE. Koncom januára t.r. sa vo Varšave skončilo 22. zasadnutie Poľsko-česko-slovenského výboru pre hospodársku a vedeckotechnickú spoluprácu. Rokovania viedli podpredsedovia vlády: PLR — Zbigniew Szalajda a ČSSR — Jaromír Obzina. Bolo to prvé zasadnutie poľsko-česko-slovenského výboru v začínajúcim sá päťročí 1986—1990. Predchádzalo ho podpisanie viacerých dvoch dokumentov, t.j.: — protokolu o výsledkoch koordinácie plánov, ako aj obchodnej zmluvy v tejto päťročnici.

Päťročný plán vedeckotechnickej spolupráce, ktorý podpisali Z. Szalajda a J. Obzina (na snímke) zahrňuje rad neobvykle dôležitých problémových otázok, ktoré budú realizované v plnom rozvojovom cykle, teda od vedeckých výskumov po praktické uplatnenie ich výsledkov v oboch našich krajinách. Týka sa to o.i. výskumov v oblasti polovodičových podskupin, obrazoviek na farebnú televíziu, elektronických článkov všeobecnej spotreby, materiálov pre elektroniku, optoelektroniku a mikrovlnovú techniku, ako aj komplexnej automatizácie a robotizácie výrobných procesov. Zároveň bolo dohodnuté vytvorenie spoločných výskumných kolektívov, konštrukčných kancelárií, ako aj vedeckovýskumných pracovisk. Dozor nad realizáciou budú plniť ústredné vedecké a technické orgány oboch krajín.

Zároveň vypracovali perspektívny program vzájomnej hospodárskej a vedeckotechnickej spolupráce medzi PLR a ČSSR do roku 2000. Predpokladá sa v ňom o.i. koordinovanie ekonomickej politiky oboch krajín, rozvoj trvalých výrobných a kooperačných zväzkov, rozšírenie priamej spolupráce medzi závodmi a vedeckými ústavmi, ako aj zdokonalovanie mechanizmov spolupráce vo všetkých základných hospodárskych odvetviach oboch krajín.

Na 22. zasadnutí sa zdôrazňovalo, že poľsko-československá hospodárska spolupráca sa v posledných rokoch zintenzívnila vďaka realizácii rozhodnutí schválených počas rozhovorov stranicko-vládnych delegácií oboch štátov. Dobrým príkladom tohto pokroku je rast vzájomných tovarových obratov, ktorých hodnota v posledných rokoch rýchlo rásťa. Vlaňajší stav tovarových obratov ok. 2,3 mld rubľov je o 50 percent výši ako v roku 1982. Hodnota obchodnej výmeny medzi Poľskom a Československom v tejto päťročnici dosiahne ok. 12,2 mld rubľov a bude o ok. 40 percent výšia ako v predošej päťročnici. Medzi socialistickými obchodnými partnermi Poľska je dnes Československo na druhom mieste za Sovietskym zväzom.

Počas rokovania dohodli tiež predĺženie zmluvy o spolupráci vo výrobe ľahkých traktorov, ktoréj podmienky sú vzájomne prospěšné. Zintenzívni sa tiež spolupráca v automobilovom priemysle, vo výrobe stavebných a obrábacích strojov a náradia. Prehlbi sa spolupráca v ľahkom priemysle, najmä v lanárskom, v drevárskom priemysle a vo výrobe súčiastok pre textilné stroje a zariadení pre obuvnícky priemysel. Súhlasne s dohodou poľsko-československého výboru bude robiť pravidelnú kontrolu plnenia prijatých rozhodnutí v oblasti vzájomnej kooperácie a špecializácie výroby.

KUBA. V Havane sa skončil III. zjazd Komunistickej strany Kuby, ktorého sa zúčastnil aj člen Politického byra a tajomník ÚV PZRS Marian Woźniak. 1783 delegátov prerokovalo na ňom a schválilo rad významných dokumentov, ktoré vytyčujú smery činnosti strany a rozvoja krajiny na najbližších päť rokov a zvolil nové orgány strany. Za prvého tajomníka ÚV bol zvolený opäť Fidel Castro Ruz (na snímke) a za druhého tajomníka ÚV Raul Castro Ruz.

LIBYE. Po zavedení hospodárských sankcii proti Libye na počiatku letošného roku Spojené štáty pres všeobecné protesty a nesouhlas pokračují v provokáciach. V blízkosti libyjských teritoriálnych vod sa komají manéverami amerických válečných lodí. Washington pokračuje ve výhrúžkach proti nezávislosti a územnej nedotknuteľnosti této zeme. Návrhy Libye řešit situaci konstruktívne narážejí na hradbu odmítanú ze strany USA. Libyjský vedoucí predstaviteľ Muamar Kaddáfí varoval USA, že Libye zaútočí na americké válečné lode a letadla, objevili sa v Syrském zálivu, ktorý Libye uznáva za vlastní teritoriální vody.

Na snímku: Muamar Kaddáfí na konferencii se zahraničními novináři na palubě vojenské hliadkové lodi.

NA MYSE CANAVERAL na Floride došlo ku katastrofe amerického raketoplánu Challenger, ktorý dve minuty po štarte explodoval a zrútil sa do oceánu. Sedemčlenná posádka, v ktorej boli i dve ženy, kozmonautka Judy Resniková a učiteľka Christa McAuliffeová, na mieste zahynula. Zatiaľ ešte nevedno, čo bolo príčinou katastrofy. Niektorí vedci sa však domnievajú, že haváriu Challengera spôsobila závada na jednej z dvoch nosných raket na pevné palivo. Do času zistenia príčiny neštastia boli ďalšie lety raketoplánov odložené. Technické čaty hľadajú záťaľ zvyšky Challengera, rozhodené vo veľkom okruhu od miesta katastrofy. Na snímkach: moment explózie, dolu — posádka raketoplánu Challenger.

MANILA. Vo veľmi napätom ovzduší sa na Filipínach konali predčasne vyplánene prezidentské volby, ktoré si vyziadali niekoľko desiatok obetí. Hlavnými kandidátmi boli: doterajší prezident Ferdinand Marcos (20 rokov v tejto funkcií) a Corazon Aquinová, 53-ročná vdova po zavraždenom pred 3 rokmi Benignonovi Aquinovi, ktorý bol v minulosti najväčším Marcosovým politickým súperom. Sčítanie hlasov malo dramatický príbeh a až po týždni za prezidenta vyhľásili C. Aquinovú (na snímke). F. Marcos, proti ktorému sa vzbúrila aj časť armády, ušiel na Havajské ostrovy.

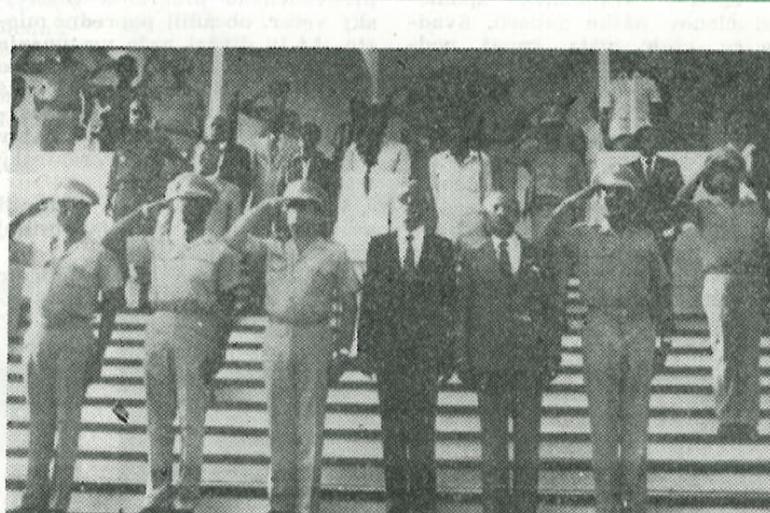
UGANDA. V priebehu posledného pol roka sa v tejto africkej krajine vymenili už tri vlády. Prednedávnom jednotky opozičnej tzv. Národnnej armády odporu (NRA) pod vedením Yoweriho Museweniho dobyli po prudkých bojoch hlavné mesto Ugandy Kampalu a vytlačili sily doterajšieho predsedu vládnucej Vojenskej rady Tita Okella. Najvyššie štátne orgány boli rozpustené a moc prevzala Národná rada odporu — politická zložka NRA. Prezidentom Ugandy sa stal Yoweri Museveni, ktorý (na našej snímke) skladá prezidentskú prísahu.

LESOTHE — maličkej enkláve (30 tis. km², ok. 1,5 mil obyvateľov) vo vnútri Juhoafrickej republiky (JAR) sa uskutočnil štátny prevrat. Moci sa chopila vojenská rada na čele s generálom Justičeom Lekhanyom, ktorá zvrhla vládu ministerského predsedu Leabua Jonathana. Prevrat zosnovala JAR, ktorej sa nepáčilo úsilie L. Jonathana o samostanú politiku a odmiestavý postoj k apartheidu v JAR. Na snímke: originálna budova obchodu v hlavnom meste Lesotha — Maseru, navrhnutá podľa vzoru pokrývky hlavy v kmeni Basuto.

PÁPEŽ JÁN PAVOL II. absolvoval od začiatku svojho pontifikátu už 29 cest do rôznych krajín. Poslednou bola nedávna desaťdňová návštěva v Indii, počas ktorej sa stretol s prezidentom republiky Zailom Singhom a predsedom vlády Rádzivom Gándhim. Predmetom rozhovorov boli o.i. otázky odzbrojenia a mieru. Počas pobytu v Indii pápež navštívil 15 miest, v tom Dillí, Ranchi, Kalkatu, Púnu a Bombaj. Na snímke: pápež na návštěve v útulku pre chudobných v Kalkate, ktorý vede laureátka Nobelovej ceny matka Terézia.

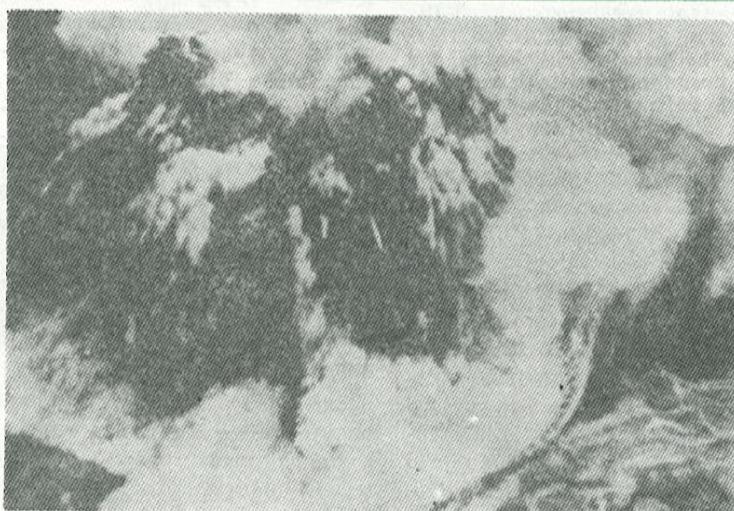
NA HAITI sa skončila 28-ročná Duvalierovská krutovláda. Pod tlakom masových demonštrácií a ľudového povstania diktátor Jean-Claude Duvalier bol nútenej opustiť krajinu na palube amerického vojenského lietadla. Moc na Haiti prevzala 7-členná vojensko-civiličná junta (na snímke spred pred prezidentským palácom). Duvalier, ktorému vlády jednotlivých štátov odmietaли udeliť azyl, sa zastavil prechodne v Talloires vo Francúzsku. Do uzávierky tohto čísla ešte nebolo známe, kam sa uchýli.

MAJÍ K NÁM DŮVĚRU...

POKRAČOVÁNÍ ZE STR. 3

le roku bylo mnoho stížností na prodej uhlí. Právě Městský a obecní výbor PSDS dostal mnoho žádostí o pomoc v nákupu uhlí. Po rozhovoru s náčelníkem a předsedou obecního družstva se situace změnila k lepšímu. Prodával se jedné osobě méně, aby stačilo pro všechny. Když přijde dodávka, prodává se tak, aby každý — ve vesnicích i v Zelově — měl doma nezbytné množství.

Zvláštní kapitolou jsou tak zvané rodinné stížnosti. Jeden z příkladů. K prvnímu tajemníkovi přišel rolník po šedesáti. Hospodářství předal dcerě a zeť a byl přesvědčen, že bude klidně žít. Skutečnost je však brutálnější... Dcera a zeť chtěli otce vyhnat z vlastního domu. Nedávali mu jídlo ani otop a zeť dokonce otce bil. Několik dní lezel

TICHOMORÍ. Ostrovy na Tichém oceáně jsou dvojího druhu: vznikly buď z lávy pri výbuchu sopky, nebo z odumrelých kolonii korálů. Na snímku: Tak vypadalo zrození ostrívku v západnej časti Tichého oceánu, nedaleko ostrova Iwo Jima. Ostrívok vznikl v dôsledku výbuchu podvodnej sopky.

v nemocnici a musel léčit rány.

— Takové rodinné záležitosti jsou opravdu těžké — říká J. Švitala. Snažíme se takový rodný konflikt zmírnit, hovoříme s oběma stranami. Někdy je to však bezvýsledné. V uvedeném případě jsme požádali místní MO, aby se celou věci zinteresovala. Zdá se, že to pomohlo, otec přišel poděkovat.

Městský a obecní výbor PSDS v Zelově nemá určité dny ani hodiny, v nichž přijímá občany. Každý může prostě přijít v úředních hodinách.

— Když jsem se stal prvním tajemníkem, uvědomoval jsem si, že v určité míře jsem tu proto, abych pomáhal lidem — říká J. Švitala. — A jsem rád, že lidé přicházejí ke mně, to znamená ke straně. Mají k nám tedy důvěru a vědí, že jim podle svých možností pomáháme.

ZBIGNIEW RUTA

VÝSLEDKY NAŠEJ PRÁCE

Začiatok roka je dobrou príležitosťou pre bilancovanie našej celoročnej práce. V tomto príspievku by som chcela oboznámiť čitateľov Života s úspechmi nášho folklórneho súboru Veselica, ktorý pôsobí pri Miestnej skupine KSSČaS v Nedeci.

Minuloročnú činnosť sme začali predvedením Spišskej svadby účastníkom zimnej rekreácie v Nedeci. Keďže sa rekreantom naše vystúpenie veľmi páčilo, požiadali nás, aby sme program zopakovali, avšak v podmienkach čo najviac podobným skutočnosti. Zároveň navrhli, aby mladucha a starejšia boli spomedzi rekreatantov a ženich a ostatní svadobníci spomedzi členov nášho súboru. Svadba sa však mala konáť podľa spišských zvyklostí a tradícií. Mladucha a starejšia čakali v škole, kde rekreatanti bývali, a súbor spolu s mladožencom išiel po ne v sprievode našej kapely. Ďalej svadba prebiehala podľa nášho programu, teda s čepčením, tancami a spevom, ale s humorom. Skončilo sa to na spoločnej zábave. Bol to pre nás nezabudnuteľný večer, naj-

mä preto, že rekreatanti z Varšavy a jej okolia si nás nevedeli vynachváliť a vyjsť z údivu. Všetci nám úprimne d'akovali.

Vo februári sme sa zúčastnili tradičnej Spišskej zimy, na ktorej sme predvedeli Ondrejský večer. O podujatí a našom vystúpení písal redaktor Života, (Život č. 4. str. 6-7 — red.)

V júli sme Spišskú svadbu predvedeli na podujatí Pieninské leto v Krościenku. Náš program sa páčil aj tam, o čom nasvedčoval búrlivý potlesk divákov.

Zasa v auguste sme sa zúčastnili Festivalu poľských goralov v Žywci a Makove Podhalanskem, kde sme za autentickosť predvedeného programu Ondrejský večer, obsadili popredné miesto. Aj tu diváci naše vystúpenie odmenili búrlivým potleskom, čo bolo neklamným dôkazom, že náš program sa im páčil. Tento program sme neskôr predstavili aj v Poronine na podujatí Poroninské leto.

V septembri sme zasa vystupili v Čiernej Hore na slávnostnej krajanskej vatre.

V októbri nás na vystúpenie pozvala Spoločnosť historikov u-

menia. Už v pozvánke organizátori poznamenali, aby v našom programe boli slovenské tanče a piesne. Vystúpili sme s programom Ohrávanie májov pre účastníkov Medzinárodného zjazdu historikov umenia na Nedeckom zámku. Medzi účastníkmi zjazdu z európskych krajín boli aj historici z Československa, ktorí sa nemohli nadiviť našim slovenským spevom a tancom. Maďarov zasa potešili naše čardáše. Všetci však vyjadrovali svoj obdiv a naše vystúpenie odmenili dlhotrvajúcimi ováčiami. Aj organizátori boli nadšení a len ľutovali, že o našom súbore nevedeli skôr. Boli by nás totiž pozvali vystupovať už počas predošlých dvoch pobytov historikov na Nedeckom zámku.

V novembri sa náš súbor premenil na divadelný krúžok. Nachádzali sme hru Kubo, ktorú sme úspešne predvedli na divadelnej prehliadke vo Vyšných Lapšoch. Toto podujatie nám poskytlo veľa nezabudnuteľných dojmov a nadchlo niektorých našich členov pre ďalšiu prácu v tomto smere počas zimných večierov.

Zo všetkých vystúpení sme dovezli diplomy a odmeny, ktoré obohatili početnú zbierku našich trofejí v klubovni.

S úspešným rokom 1985 sme sa rozlúčili na spoločnom silvestrovskom večierku, zorganizovanom pre členov nášho súboru a aktivistov miestnej skupiny, akými sú napríklad krajania Michal Kužel a Michal Neupauer. Večierok sa konal v hasičskom dome v Nedeci. Škoda, že medzi

nás neprišli pozvaní hostia. Večierok znamenal príležitosť pre vyhodnotenie celoročnej spoločenskej práce, aké naši členovia vykonávali pre kultivovanie našej národnej kultúry a zachovanie spišských ľudových hodnôt budúcim generáciám. Je to nepochybne náročná a ťažká práca. Veľa námahy a obetavosti stojí najmä každovečerné skúšky a nacvičovanie. Veľkú zásluhu na úspechoch Veselice má jej vedúca, krajančka Zofia Bogačíková, ktorá spracúva program a potom trpeživo vede jeho prípravu a nacvičovanie. S pohárikom šampanským sme privítali nový rok 1986 a na vyzájom sme si želali ešte efektívnejšiu prácu a ďalšie úspechy.

Našli sme si čas aj na spomienku, zamyslenie. Veď medzi nami už nebolo nášho muzikanta Andreja Milaniaka, ktorého naši členovia v spišských krojoch odprevali pred niekoľkými mesiacmi na nedeckej cintoríne.

Je to pre nás súbor citelná a bolestná strata. Jeho pamiatku sme uctili minútou ticha.

Prišiel čas aj na zábavu. Dotanca nám vyhrala hudobná kapela, nedávno založená pri našej miestnej skupine. Jej členmi sú: Ján Penksa, Anton Kapolka, Stanislav Starzyk, Jozef Piontek a František Kužel. Sú to mladí chlapci, bez zvláštnej prípravy, ale chcú sa učiť. A hoci spolu cvičili iba týždeň pred Silvestrom, hrali výborne.

HELENA STRONČEKOVÁ

KRAJANOM NA ZAMÝSLENIE

Keď sa končí starý rok a začína nový, každý sa vo svojej oblasti pôsobenia pokúša hodnotiť dosiahnuté úspechy, ale i neúspechy, a stanoviť si úlohy do budúcnosti. Nebude preto od všetkých zamyslieť sa i nad činnosťou našej Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku. Čo sme dosiahli, čo sa nám nepodarilo a čo by sme mali urobiť, aby sa naša činnosť vo všetkých oblastiach zlepšila.

Všimnime si trebárs našu kultúrnu činnosť, v tom najmä ochotnícke hnutie, ktoré sa nám kedysi tak sľubne vyzývalo. V mnohých miestnych skupinách mali sme divadelné kružky, ktoré aktívne pracovali. V niektorých MS, vďaka úsiliu krajanského aktívna, ešte sú, ale v ostatných zanikli. Podľa mňa je viac príčin tohto stavu. Ale najdôležitejšou je to, že nemá kto viesť a nacvičovať tieto kružky. Kedysi nám v tom pomáhali učitelia, ktorí popri výchovno-vzdelávacej práci v škole vyzývali aj širokú kultúrnu činnosť, teda viedli aj divadelné kružky a na dedinách

sa hrali divadlá, ktoré si dodnes pamätáme.

Aj dnes máme na dedinách učiteľov, ale len málo z nich sa podieľa na našej kultúrnej činnosti. Mnohí z nich, čo učia slovenčinu, sa každoročne zúčastňujú letného kurzu slov. jazyka na Slovensku. Myslim, že práve ich mali by sme pozývať na naše krajanské schôdzky v miestnych skupinách. Ba nielen to, v každom výbere miestnych skupín mali by byť členmi aj učitelia slovenského jazyka, ktorí by nám mohli pomôcť v kultúrnej práci.

Na poslednej porade aktív a dopisovateľov Života v Novej Beli som sa o tom zhováral s krajanmi a všetci sme sa zhodli v tom, že nám vlastne chýbajú ozajstnú kultúrnu pracovníci, organizátori kultúrneho života. A práve na tomto poli mohli by nám pomôcť učitelia. Keď to vyriešime, práca sa nám pohnie. Mali by sme sa o tom vážne zamyslieť v novom roku 1986.

Skôr však mali by sme začať sami od seba, od aktív a čle-

nov, lebo ani najlepší organizátor či inštruktor bez nich nič neurobí. Na aktíve predovšetkým spočíva celá farba krajanskéj činnosti — kultúrnej, organizačnej, ochotníckej a inej. Sme predsa v dennom styku s krajanmi, členmi našej organizácie, rozprávajme sa s nimi, povzbudzujme činnosť. Snažme sa, aby sme si meno aktivistu KSSČaS naozaj zaslúžili. A dobrý príklad môže veľa urobiť.

Ďalšou oblasťou, ktorú — ako sa mi zdá — sme zanedbali, je premietanie československých filmov v miestnych skupinách. Najlepšie by bolo, aby v každej MS mali premietaci prístroj, ale keďže nie sú, mali by sme sa vrátiť k dávnym overeným metódam, kedy jeden zaškolený pracovník chodil pravidelne po miestnych skupinách premietat filmy. Záujem o to, tak ako kedysi, je veľký.

Napokon veľmi dôležité je aj to, aby k nám do miestnych skupín častejšie chodili funkcionári Spoločnosti, zodpovední za kultúrnu prácu MS. Nielen pri príležitosti inventarizácie, ale všobec pravidelne. Chápem, že je to únavné a aj nákladné, ale záujem o dobrú prácu si to vyžaduje.

Som stálym čitateľom nášho krajanského časopisu Život. Každý môže v ňom nájsť niečo pre seba. Mňa napríklad najviac zau-

jimajú správy týkajúce sa našej Spoločnosti, ako sa rozvíja jej činnosť, aké máme úspechy, ale i neúspechy. Myslim, že to zaujíma aj ostatných krajanov — čitateľov Života. Aby si však mohli o tom viac prečítať, musí sa v miestnych skupinách niečo diať, musí v nich prekvitať kultúrna činnosť. Preto musíme zájsť s našimi podujatiami do každej miestnej skupiny, kde žijú naši krajania. Treba tam buďto premietnuť nejaký dobrý film, ukázať vystúpenie folklórneho súboru alebo divadelného krúžku, buď organizovať ešte iné podujatia. No a, samozrejme, rozvinúť čo najviac činnosť miestnych klubovní. To všetko totiž môže prispieť k zoskupeniu krajanov a ich zaktivizovaniu v našej kultúrnej, organizačnej a inej činnosti, k upevneniu ich národného povedomia, povzbudeniu k starostlivosti o náš rodnyj jazyk.

Začnime s tým — ešte raz opakujem — u seba, v našich rodinách, medzi známymi, priateľmi, mládežou, lebo to je základ úspechu. Totiž akí aktívni, uvedomení a angažovaní budú jednotlivci — taká bude celá naša Spoločnosť.

A.P.

Oravskí koledníci

Vianoce a s tým spojené radosti máme už sice dávno za sebou, ale radi sa vraciame k tejto tematike, o to viac, že sa spája s pekným podujatím — prehliadkou tradičného oravského koledovania, ktorá sa konala na sklonku minulého roka v Obecnom kultúrnom dome v Oravke.

Po niekoľkoročnej prestávke sa na Oravu opäť vrátila stará tradícia koledovania, žiaľ už len na scéne. Organizovalo ju Gminné kultúrne stredisko v Jablonke.

V kultúrnom dome v Oravke od rána bolo cítiť sviatočnú náladu, ba aj v celej dedine. Len počasie nebolo „vianočné“ — pršalo ako v lete. No škaredý deň neodradil ani zvedavých divákov, ani kolednické súbory, ktoré sem prišli skoro z každej oravskej dediny. Na privítanie zaznel pekný starý oravský vinš v podaní Karola Šmiecha z Pekelníka, ktorý vinšoval prítomným všetko najlepšie v novom roku. Potom slovo mali už len súbory a jednotlivci. Starý kolednický zvyk chodenia s „turoňom, smrtkou, čertom a ježibašou“ sme videli v podaní štyroch súborov: Malého Podhala z Jablonky, Oravy z Veľkej Lipnice, Oravských detí z Veľkej Lipnice-Kičor a ochotníkov z Oravky. Avšak každé vystúpenie bolo iné, nielen predvedením, ale aj odlišnými prvkami z tej či onej dediny. So štetrovečernými zvykmi sa predstavil obecensťu nás krajanský súbor pod vedením Viktória Smrečákovej z

Malej Lipnice a súbor z Oravky. Zase súbor krajanky Márie Gribáčovej z Fodvlka ukázal koledníkov chodiacich s hviezdom. Taktiež súbor Herodky z Veľkej Lipnice — Privarovky a Oravské deti z Kičor predviedli trojkráľový sprievod. Koledy pekne spievali ženy z Kičor a rodina Vengrínovcov z Dolnej Zubrice. Mali sme možnosť počúvať melódie kolied, ktoré vyhrali na husliach deti z Kičor. Každý súbor sa snažil čo najlepšie prednieť staré vinše a koledy, charakteristické pre svoju obec.

Naozaj sme videli širokú paletu kolednických tradícii na Orave. Najväčšiu radosť z usporiadanejho podujatia mali určite deti, ktoré možno prvýkrát videli a preto veľmi pozorne sledovali jednotlivé vystúpenia ako rozprávku. Keby len deti, ale aj dospelí, ktorí si len povzdychovali a hovorili — veru tak to bolo, keď sme boli mladí.

Aj ja som so záujmom sledovala staré kolednické zvyky, ktoré som tu videla po prvýkrát. Vo svojom detstve som sa už nestretla s koledníkmi, ktorí by chodili po Krempachoch. Dobre by bolo, keby ožili aj spišské kolednické tradície, čo by určite spôsobilo radosť mnohým ľuďom.

Porota udelila všetkým súborom diplomy a peňažné odmeny. Prehliadku koledníkov zavŕšila ludová zábava. Bolo to skutočne vydarene podujatie.

Text a foto:
ANNA KRIŠTOFEKOVÁ

Koledníci s „turoňom“ zo súboru Małe Podhale z Jablonky

Za vinše a koledy patria sa dat koláč a ... z vystúpenia súboru KSSČaS z Malej Lipnice

Cary-mary čarodejnice zo súboru z Veľkej Lipnice

S takou hviezdou prišli koledníci zo súboru KSSČaS z Podvlnky

Trojkráľový sprievod žiakov zo súboru Herodky z Veľkej Lipnice

ZBIGNIEW TOBJAŃSKI

Pionýrská léta Velkých Petrovic a Krzyżanowic

Ve společnosti Opolského Slezska se po ukončení válečných operací vytvořily tři základní skupiny: původní polské obyvatelstvo, obyvatelstvo českého (moravského) původu a repatrianti z terénů za Bugem a ze středního Polska.

Pro příslušnou kvalifikaci místního obyvatelstva byly vytvořeny prověřovací komise: obecní, okresní a vojvodská. Okresní a vojvodská komise byly spíše odvolávacími orgány nebo řešily ty případy, v nichž si obecní komise nebyly jisté rozhodnutím. Obecní komise se skládaly ze zástupců jednotlivých vesnic. V obci Velké Petrovice bylo do února 1946 předloženo 2236 žádostí o prověření, z nich bylo 1903 vyřízeno kladně a 333 záporně. V obci Krzyżanowice bylo do konce roku 1946 kladně prověřeno 2830 osob. Prověřování probíhalo bez větších obtíží s výjimkou aktivních členů SA a NSDAP. Prověřovací orgány se řídily směrnicemi nadřízených orgánů, které na tomto terénu reprezentoval Arka Božek, činitel už dříve známý ve Slezsku, vládní zplnomocněnec PLR pro Slezsko (s kompetencemi náměstka vojvody). Počázel z Markovic (okoli Raciborze) a dobře znal místní obyvatelstvo. Uznával autochtony za polské obyvatelstvo, které je třeba vrátit vlasti. Moravské a moravsko-polšté vesnice byly posuzovány stejně jako celý okres. Obyvatelé raciborského okresu považují se za Moravy nepodlehli germanizaci natolik jako v glubczyckém okrese. Vysilačky ze západních okupačních zón Německa se snažily ovlivnit zdejší obyvatelstvo, na které se rovněž pokoušeli záporně působit němečtí duchovní místního původu. Moravské obyvatelstvo Raciborska se této propagandě ubránilo a většinou zůstalo v Polsku. Vojvodské a okresní prověřovací komise ochránily tyto lidí před tím, aby s nimi bylo jednáno jako s Němci. Byla jim ponechána jejich hospodářství. V obci Velké Petrovice zůstalo 89 procent tohoto obyvatelstva. Zbývající část tvořili ti, kteří se nevrátili z války nebo se cítili Němci a odjeli do Německa. Raciborské okresní orgány musely vyvijet velké úsilí, aby repatrianti ze středního Polska usadili v zanechaných hospodářstvích a aby je ostatní obyvatelstvo přijalo. Ve Velkých Petrovicích byl vytvořen Obecní úřad. Prvním starostou se stal Zymelka z vesnice Pawłów v obci Velké Petrovice. Hospodářská situace byla těžká, zůstalo jen 7 kusů dobytku, 8 prasat a 13 koz. A nejen hospodářská situace; v okolí působila banda reakčního podzemí, zlikvidovaná teprve v roce 1947.

V době příprav na lidové referendum se rozšířily politické akce stran demokratického bloku, bojujících s vlivy Polské lidové strany. Podobný politický boj se rozvinul v kampani před volbami do I. zákonodárného sejmu PLR v roce 1947. Místní obyvatelstvo se vyslovilo pro stabilizaci moci, protože to bylo zárukou rychlejšího překonání těžké politické a hospodářské situace. Raciborský starosta psal v roce 1945: „Viděli jsme, jak pro nedostatek koní a krav lidé obdělávali půdu lopatami, táhli pluh a brány, jen aby přežili to těžké počáteční období.“ Administrativní i politické orgány a polská armáda se snážily rolníkům pomáhat po celý rok 1945, 1946 i později. Organizovali kuchyně v závodech, udělovali finanční pomoc. Začaly se obnovovat zničené a vyhořelé obytné a hospodářské budovy. Do roku 1950 byly všechny budovy opraveny a v dalších letech se vesnice začala rozvíjet.

V roce 1945 postihla okres epidemie bříšního tyfu. Nebyly očkovací látky ani léky. Ve Velkých Petrovicích byla ve třech budovách zřízena infekční nemocnice pro 100 pacientů. V boji s epidemii se zvláště zasloužil lékař Roman Selański. Léky zhotovovala lékárna v Krzyżanowicích. Epidemie ustoupila v roce 1946. Téhož roku vzniklo zdravotnické středisko, které zahájilo práci ochranným očkováním. Vraťme se ještě k rozvoji zemědělství. V roce 1952 zde vzniklo zemědělské družstvo. Mělo 26 členů a 136 hektarů půdy. Nyní má zdejší družstvo 93 členů, 593 hektary a patří k nejlepším v Polsku.

Velké Petrovice dnes

Foto: Z. Tobjański

V roce 1946 vzniklo krejčovské družstvo Jednoč. Na začátku bylo těžko, nebylo z čeho šít. Družstvo šilo stejnorukou pro horníky a tramvajáky ze svěrených látek. O dva roky později družstvo trojnásobně překročilo plánované úkoly. Počet zaměstnanců dosáhl 110 osob. V roce 1950 majetek družstva činil 1 254 575 zlotých. Za 5 milionů byla postavena výrobní hala. Počet zaměstnanců překročil 500 osob.

Válečné operace v roce 1945 způsobily obrovské škody. Nevyhnuly se ani budově školy. Po válce přišel do Velkých Petrovic učitel Leon Zauchy. Musel začít od hledání vhodné budovy, v níž by mohl zahájit vyučování. Vybral jednoposchoďový dům, v němž byla kdysi restaurace. 1. září 1945 se začalo ve škole učit. Zároveň se snášely lavice, židle, stoly, zasklívala okna a stavěla kamna.

Mládež uměla jen německy a doma se mluvilo moravským nárečím. Ve výuce hodně pomáhal zpěv. Děti se rychle učily melodií i slovům a tak snadněji poznávaly polský jazyk. Díky úsilí ředitelky školy a starosty tehdejší slezsko-dąbrowský vojvoda generál Aleksander Zawadzki přidělil na výstavbu školy 13 miliónů zlotých. Místní obyvatelstvo vykonalo bezplatné práce v hodnotě 5 miliónů zlatých. V nové škole byla místnost pro družinu a tělocvična. Dnes má tato škola 600 žáků a 25 učitelů.

V roce 1947 vznikl lidový dům a kino s 200 místy. Místní mládež rozvíjela činnost v rámci mládežnické organizace TUR. Vznikl sportovní klub Jednoč, byl postaven stadion s fotbalovým hřištěm. V roce 1978 vzniklo ženské volejbalové družstvo, které soupeřilo s družstvy z českého města Frýdek-Místek.

Velké Petrovice jsou od roku 1945 sídlem obecních orgánů. Původně se obec skládala z vesnic Velké Petrovice, Cyprzanów, Lekartów, Samborowice, Gródczanki, Kornica, Pawłów, Maków, Krowiarki, Żerdziny, Adamów, Janowice a Ocice Górné. Po reorganizaci v roce 1957 zůstaly vesnice Velké Petrovice, Kornica, Gródczanki, a ostatní vesnice z dřívejší obce připadly k Lekartowu. Starosty obce Velké Petrovice byli postupně Franciszek Zymelka, Ludwik Golpiczki, Józef Werner a Feliks Piekorz. Po administrativní reformě byla první předsedkyně obecní národní rady Anna Kaczynová a poté Franciszek Sitek. Od roku 1973 byl náčelníkem obce inž. Zygmunt Buchman, pak mgr. Stanisław Wałaszek a Anna Marciniaková. Prvním rychtářem Velkých Petrovic byl Jakub Pohl, po něm přišli Józef Marcinek, Franciszek Posmyk, Konstanty Chrobak a Gerard Szczuka.

Když se ofenziva sovětských vojsk blížila ke Krzyżanowicím, Němci se rozhodli bránit předmostí na Odře. Fronta probíhala vesnicemi Bińkowice, Tworków, Krzyżanowice, Roszków a Zabelków, které také nejvíce utrpěly při bombardování a dělostřelbě.

Krzyżanowice byly zničeny z devadesáti procent. Kostel a škola ležely v troskách. Vesnice byla liduprázdná. Němci před ústupem evakuovali obyvatelstvo do Čech a do říše. Do srpna 1945 se postupně vráceli domů obyvatelé Krzyżanowic, podobně jako v jiných sousedních vesnicích. V Tworkové nebyla hospodářská zvířata, mnoho hospodářství vyhořelo, v zemi bylo tolik min, že rolnici nemohli orat. Rovněž zámek byl v troskách. Z 620 domů bylo zbořeno 480. Během válečných operací zahynulo 1300 Tworkovskou.

Ve vesnicích patřících k obci Krzyżanowice občané začali odklízet trosky z ulic, obnovovat školy a poštovní úřady. Elektrické osvětlení bylo plně obnovené po roce 1952.

V roce 1946 proběhla v obci Krzyżanowice parcelace půdy, která před válkou patřila německé aristokracii. Ženisté z pohraniční jednotky rozmínovávali pole, na nichž pracovalo stále více lidí. Hospodářské, společenské a politické změny probíhaly v Krzyżanowicích pod vedením Polské dělnické strany a od sloučení (14. prosince 1948) Polské sjednocené dělnické strany. Mezi veřejnými pracovníky v obci vynikali mj. místní občané

DOKONČENÍ NA STR. 17

TÍHA HLÍNY

Tak ako strom opakuje svou korunu
v koruně vlastního kořenů
tam dole pod hlínou,
které ještě dlouho žije,
když podlátý strom již padl,

možná, že i lidem po smrti
zbývá troška života
tam dole pod zemí,
na které stáli a rozvírali náruč.
Však o té noci nevíme již nic,
leda snad to,
že barvy, které odtamtud vzlínají
do plátků květin,
jsou všechny černé
a voda má dole zavřené oči.

Nechce se věřit,
že mrtví mohli by ještě vstát
a procházet se pod tíhou hlíny.
Ale co kdyby!

Až budu odcházet, dejte mi hůl,
nic jiného.
A třeba bílou.

Je tam všude tma,
jakou znají jen slepcí,
a já se pokusím
vzkázat vám aspoň po trávě,
jak vypadá smrt,
ta vteřina,
na kterou čekáme po celý život.

Jednou jsem položil ucho k zemi
a zaslechl jsem pláč.
Ale to možná plakala jen voda
chycená do skruží studně,
protože se jí nechtělo k lidem.

ZEMŘEL
JAROSLAV
SEIFERT

10. ledna t.r. zemřel ve věku 84 let Jaroslav Seifert, český básník, nositel Nobelovy ceny v literatuře z roku 1984.

Jeho díla byla přeložena do mnoha jazyků. Polsky vyšly mj. „Liryki“ (1961) a „Antologia poezji czeskiej i słowackiej XX wieku“ (1972).

ŽENA

Som krásna, až sa bojím. Ale akýže
bude ten prvý dotyk úzkosti a snenia?
Sú vo mne náhle sľuby, drsné prekvapenia.
A kto ma ľúbí, ten si labu obliže.

Muži sú oplani, no takí skvelí, že
z polnočných súhviedzí mi blikocú ich mená.
Láska sa volá strach. Som dievčaťko, som žena.
Som pýcha v svätožiare, anjel v negližé.
Aj múdra som a viem, že prinesiem ti bôr.
Svoj osud musím stvoriť rozmarne a kruto,
aby si spoznal, že som večné tvoje puto.

O, miluj ma, no lásku otrockú si zvol:
nedotkní sa ma, lebo zhoriš na popol.
A možno iba potom pride mi ta rúta.

VOJTECH MIHÁLIK – NÁRODNÝ UMELEC

Narodil sa 30. marca 1926 v Dolnej Stredie. Pracoval ako redaktor a šéfredaktor vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ, niekoľko rokov viedol Zväz slovenských spisovateľov. V rokoch 1969–71 bol predsedom Snemovne národnov Federálneho zhromaždenia a napokon ako odborný poradca pri predsedníctve vlády CSSR. Od r. 1977 pracuje ako riaditeľ vydavateľstva Slovenský spisovateľ. Patrí medzi najvýznamnejších slovenských básnikov 20. stor. Vydať viaceré básnické zbierky o.i.: Plebejská košeľa (1950), Spievajúce srdce (1952), Ozbrojená láska (1953), Čierna jesenn (1969), Posledná prvá láska (1978). Je autorom niekoľkých prekladov z ruskej, francúzskej, poľskej poézie a z anticej gréckej a rímskej literatúry.

SLOVNÍK ŽIVOTA (132)

Uvádzame ďalšie príklady nesprávneho používania predložky „k“:

NESPRÁVNE
k výrobe liekov...
k zlepšeniu
k vytvoreniu
k niečomu
k dosiahnutiu
k tanču
k robote
k rukám

SPRÁVNE
na výrobu liekov sa používa...
na zlepšenie prospechu
na vytvorenie niečoho
slúžiť na niečo
prostriedok na dosiahnutie niečoho
hrať do tanca
pobádať do roboty
list do rúk s. šéfredaktora

Ale predložku „k, ku“ používame v spojeniach: byť k službám, ku cti, mať k dispozícii...

NESPRÁVNE A SPRÁVNE POUŽITÉ PREDLOŽKY A PREDLOŽKOVÉ SPOJENIA

NESPRÁVNE
BEHOM (S 2. p.):
1. behom vojny
2. behom mesiaca (uhradiť)
3. behom roku

SPRÁVNE

cez vojnu, v priebehu vojny
do mesiaca, v priebehu mesiaca
cez rok, do roka, za rok

POĽSKY
lów
lóżko
lóżeczko
lubki

SLOVENSKY
lov
lôžko, posteľ
postieľka
doštičky na zlo-
meninu

ČESKÝ
lov
lůžko, postel
postýlka
dlahy

lubin
lucznictwo
lucznik
luczywo
ludzić
ludząco podob-
ny
lug
lugować
luk
lukowaty
lampa lukowa
luna
lunnik
lup
lupač
lupek
lupič
lupiestwo
lupiez

lupiežca
lupiežczy
lupina
lupliwy
lupnacé
lupkowy
lupkowaty
luska
luskowaty
luskač
luszczyć

vlčí bôb
lukostreľba
lukostrelec
smolnica
mámit, klamat
podobný na
nerozenanie
lúh
lithovať
oblúk, luk
oblúkovity
oblúková lampa
žiara; odblesk
kozmická raketa
korist
štiepat
bridlica
lúpiť, zbijat
lupičstvo
lupiny (vo vla-
soch)

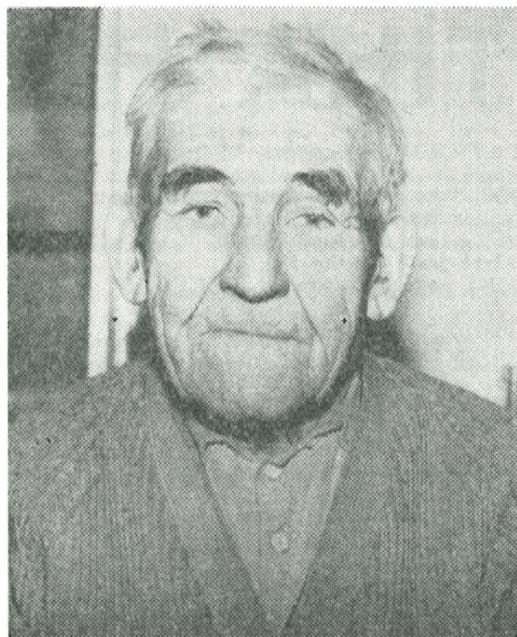
lúpežník
lúpežný
šupina; škrupina
lúpavý
tresnút
bridlicový
bridličnatý
škrupina, šupina
šupinatý
lúskat
šúpať, lúpať

vlčí bob
lukostrelba
lukostrelec
iouč
klamat, šálit
podobný k
nerozeznání
louh
louhovať
oblouk, luk
obloukovity
oblouková lampa
záře; reflex požáru
luník
lup, kořist
štípat
břidlice
loupit; stahovat
lupičství
lupy

loupežník
loupežný
slupka, skořápka
loupavý
lupnout
břidlicový
břidličnatý
skořápka, šupina
šupinovitý
louskat
loupat, louskat.

Vyznania pamätníka

Pomaly sa blíži štyridsať rokov odvtedy, ako na Orave a Spiši začali vznikať prvé spolky Čechov a Slovákov. Nevznikali však samé, zakladali ich ľudia, ktorí sa cítili Slovákm a hľadali priestor pre realizáciu svojich národných kultúr a tradícií. Dnes z perspektívy ubiehajúceho času, ich spomienky sú pre nás živou kronikou Spoločnosti. Je ich však stále menej. Odchádzajú od nás ticho, nenápadne. Preto si musíme vzážiť tých, ktorí žijú, ktorí nie len spominajú, ale ešte sa živo zaujímajú o činnosť našej organizácie. Jedným z tých, ktorí stáli u zrodu nášho krajanského hnutia, je aj kraján PETER JURČAK z Oravky. Z jeho spomienok a vyznania sa nám vynára obraz krajaná, ktorý hlboko cítil a prežíval každý krôčik na ceste rozvoja našej Spoločnosti, obraz človeka jednoduchého, ale angažovaného a uvedomelého Slováka. Nechajme však priestor na jeho vyznania...

Narodil som sa 21. júna 1908 v Oravke v rodine Márie a Ondreja Jurčákovcov. Rodičia gazdovali na 8 hektároch. Mal som dvoch hodne starších bratov, Jána a Jozefa. Od najmladších rokov som vypomáhal na gázovstve. Otec odišiel do Ameriky a my s matkou sme gazdovali. Skončil som vtedajšiu ľudovú školu, kde sme sa učili po maďarsky, ale aj po slovensky. Dodnes si ešte z toho voľačo pamäťam. Moji starší bratia sa poženili a poodchádzali z domu. Doma na gázovstve som zostal ja — najmladší. V prestávkach medzi poľnými prácam som chodil na múračky a pomaly som aj mal remeslo v ruke, stal som sa murárskym majstrom. Potom sa vrátil otec z Ameriky a prikúpili sme trochu pôdy. Bolo teda na čom gázovať a ja som sa mohol oženiť. Oženil som sa v 1930 s Máriou Fifaňskou, ktorá mi bola vernou podporou po celý život. Zomrela v minulom roku. Práca na poli však vtedy velá nevynášala, preto som opäť mučárnil. Na poli robila žena.

Vždy som sa cítil a bol Slovákom. Od kiaľ som vzal národné presvedčenie? Vyniesol som si ho z rodičovského domu. Moji rodi-

čia boli Slováci a v takomto duchu vychovávali svoje deti. A ako sa pamäťam, väčšina v Oravke bola Slováckia. Silne sme prežili počiatok dvadsiate roky, keď Oravu pripojili k Poľsku. Vtedy oficiálne na Orave nebolo Slovákov, nemali žiadne národnostné práva. Oni však boli a nadále tuná pracovali. Potom prišli opäť vojnové roky. U nás bolo pomerne kľudne, občas sa bez ničenia. Na vojnu pobrali mladších. Prišiel čas oslobodenia a koniec vojny. Pre nás, Slovákov, nastali spočiatku nedobré časy. V niektorých obciach prepádávali a rabovali bandy. Neboli sme si istí zajtrajška. Bokom sme však nechceli stať. Nové ľudové zriadenie Poľska nám zaručovalo národnostné právo na sebarealizáciu. Potrebovali sme sa však združiť, zjednotiť. Nadvážovali sme medzi sebou kontakty a potom sme sa schádzali, t.j. predstaviteľia každej obce a uvažovali sme o založení organizácie. Pamäťam sa na všetkých krajanov, ktorí sa toho organizačného života zúčastňovali. Veľa z nich už nežije. Boli to však obetaví ľudia a vďaka nim vznikli v r. 1947 slovenské spolky. Našou prvoradou povinnosťou bolo zorganizovať slovenské školy. V Oravke slovenská škola vznikla v r. 1947, hoci Spolok formálne bol u nás založený v r. 1949, keď ma zvolili za predsedu. Pamäťam si nadšenie krajanov počas vtedajších volieb, bolo ich toľko, že sa nemohli ani do sály zmestiti. Predsedom som bol do roku 1980, s trojročnou prestávkou, keď túto funkciu plnil učiteľ Bronislav Knapčík.

Mali sme rôzne obdobia v našej činnosti, úspešné i menej úspešné. K tým úspešnejším by som zarátať založenie a vybavenie klubovne, krátkodobú pôsobnosť súboru, ale predovšetkým záujem krajanov, ktorí hromadne prichádzali do klubovne. K hlavným neúspechom patrilo zrušenie vyučovania slovenčiny v našej škole na začiatku šesdesiatych rokov, o čo sa pričinila vtedajšia riaditeľka školy Gizela Olejniczaková. Každému z rodičov, ktorí prišli zapísť dieťa na vyučovanie slovenčiny povedala, že len jeho dieťa sa prihlásilo na slovenčinu, vtedy rodičia zrezygnovali a zapisali dieťa do poľskej školy. Dnes sa naštastie slovenčina opäť učí, aj keď je neveľa žiakov. Ochabol však kultúrny život. Menej je predplatiteľov Života v Orav-

ke. Ale neverte, že ľudia ho nechcú čítať. Naopak chceú, ale...

Keď ja som bol predsedom v Oravke bol 150 predplatiteľov Života. Keď som odišiel, banovali za mnou. Krajania chceli čítať Život, ale zberatelia predplatného nešli za nimi. Keď je dobrý predsed, vtedy sa krajania tešia a pracujú, ale keď nie súčeho človeka, vtedy aj my budeme spať. A predsa Slováci v Oravke sú aj dnes. Uznávam, že podmienky sú dnes iné, možnože ľahšie.

Ja som už na dôchodku. Krajania ma zvolili za čestného predsedu MS. Nadálej ma však zaujímajú naše krajané otázky a veľmi rád čítam Život, ba ešte radšej ho čítala moja nebohá manželka, ktorá ma podporovala vo všetkom a dokonca posielala na schôdze. Ja som rád chodil na schôdze, rád som pracoval, hoci ma to niekedy veľa stálo, ale vždy som chcel, aby naša Spoločnosť pôsobila čo najlepšie medzi krajanmi. Dostal som Medailu za zásluhy pre KSCaS, mám veľa diplomov a keď na ne pozriem, mám dobrý pocit. Vždy sa poteším, keď zo Slovenska z Matice slovenskej dostanem časopis alebo knihu, že predsa tam na mňa nezabudli.

Zaznamenal: DOMINIK SURMA
Foto: autor

LIDÉ • LÉTA • UDÁLOSTI

DUBEN — APRÍL

4.IV.1945. Od rájna 1944 trval útok Sovětskej armády na jižním kriidle sovětsko-nemecké fronty a smärem na Budapešť. 26. prosince vojska 2. a 3. ukrajinského frontu obkličila 180 tisíc nemeckých a maďarských fašistických vojákov v hlavnom meste Maďarska. 28. prosince Prozatímní národní vláda Maďarska vypoviedla válku Nemecku. 13. února po 50 dňoch težkých bojov byla Budapešť osvobozena a do 4. dubna bolo osvobozeno celé Maďarsko.

4.—5.IV.1945. Po očistení Maďarska od nemeckých okupantov začala vojska 2. a 3. ukrajinského frontu rozvíjať vojenské operacie na území Československa. Pamätného dne 4. dubna 1945 osvobodila Bratislavu. Toto dne bolo v Košiciach ustanovená první vláda Národní fronty Čechů a Slováků na osvobozeném území.

5. dubna 1945 v Košiciach na slavnostním zasedaní československé vlády a Slovenskej národnej rady bol vyhlásen vládní program formulující úlohy národní a demokratické revoluce v Československu, v jejimž čele stála Komunistická strana Československa. Obsah Košického vládního programu se dotýkal všech otázek spoločenskopolitického, hospodárskeho, kulturného a mezinárodné politického postavení tehdy ještě osvobozeného Československa a jeho vývoje po válce.

4.IV.1949. V období „studené války“ proti socialistickému svetu ve Washingtonu ministri 12 státu (USA, Kanady, Belgie, Lucemburska, Norska, Dánska, Francie, Holandska, Veľké Británie, Itálie, Islandu a Portugalska) podepsali Severoatlantický pakt — NATO (North Atlantic Treaty Organization). **18.II.1952** přistoupili k němu Řecko a Turkeš a k 5.V.1955 Západní Německo.

6.IV.1896. Na obnoveném štadióne u úpatia Akropole v Aténach se konaly první olympijské hry v novověku. V devíti sportovních disciplínach startovalo 285 závodníků z 13 zemí.

6.IV.1941. Německá vojska spolu s italskými přepadla Řecko a Jugoslávii. Po rozbití řádných jugoslávských vojsk vznikly silné partyzánské oddíly pod vedením jugoslávských komunistů v čele s Josipem Brozem Titem. V jejich řadách bojovaly i české a slovenské partyzánské jednotky v Jugoslávii.

6.IV.1941. Osvobození etiopského hlavního města z vlády fašistické Itálie; etiopské oddíly vešly do Addis Abeby.

6.IV.1971. Zemrel Igor F. Stravinskij, vynikajúci ruský skladatel, dirigent a klavírista, žijúci v zahraničí (od r. 1939 v USA) (nar. 17.VI.1882 v Oranienbaumu u Petrohradu).

7.IV.1933. Hitler zavedl v Německu diktaturu nacistické strany.

9.IV.1901. Ve Varšavě se narodil Stanisław Wigura, letecký konstruktér a sportovní

letec; v roce 1932 obsadil s pilotem Františkem Žwirkem na letounu RWD-6 první místo v mezinárodních závodech sportovních letadel (Challenge). Zahynul 11.IX.1932 s F. Žwirkem v letecké katastrofě v Československu během letu z Varšavy do Prahy.

9.IV.1940. Německá agrese na Dánsko a Norsko.

9.IV.1945. V severní Itálii začala ofenzíva spojeneckých armád, ukončená kapitulací nacistických vojsk 29. dubna 1945.

10.IV.1944. V Buzuluku vznikl 1. československý armádní sbor v SSSR.

12.IV.1861 — 9.IV.1865. Občanská válka v USA mezi průmyslovými severními státy a plantážnickými otrokářskými státy na jihu; začala po vystoupení z Unie sedmi jižních států, které vytvořily konfederaci a samostatnou vládu, aby zabránily zrušení otroctví černochů. Válka skončila vítězstvím severu. Hlavní osobnosti této války byl tehdejší prezident USA Abraham Lincoln, postřelený fanaticem z jihu 14.IV.1865 ve Washingtonu; následujícího dne zemřel. (narozený 12.II. 1809 v Hodgenville v Kentucky).

14.IV.1786. Ve Varšavě se narodil Walerian Lukasiński, polský důstojník, účastník napoleonské kampaně, v roce 1819 zakladatel tajného spolku Národního svobodného zednářství a v roce 1821 Vlasteneckého spolku. O rok později byl odsouzen carským soudem na 9 let vězení. Za listopadového povstání

V jednej z najväčších oravských obci — Hornej Zubrici sú tri základné školy. V jedno zasnežené januárové dopoludnie som zavítal do Základnej školy č. 2. Jej mohutná budova sa vypina na križovatke cest do Ochlepova a Zimnej Diery — dvoch zubrických sídlisk. Školu do dnešnej podoby prestavali v r. 1974. Je to po škole v Chyžnom asi najlepšie vybavená škola na Orave. Má veľmi dobre zariadené dve pracovne — biologicko-chemickú a matematicko-fyzikálnu a ďalšie učebne. Školu navštieva 254 žiakov z obvodu školy č. 2 a 7. a 8. trieda z obvodu školy č. 3., t.j. predovšetkým zo Zimnej Diery. Dováža ich odtiaľ školský autobus, ktorý súčasne odváža niektorých žiakov z Hornej a Dolnej Zubrice do špeciálnej školy pre zosťalé deti v Jablonke. Podobne je aj so späťou cestou.

V škole pracuje 13 učiteľov, väčšinou mladých, ktorí sa často ešte vzdelávajú. Riaditeľkou školy je absolventka jablonského lycea, Emilia Rutkowska, ktorá však pre účasť na konferencii nebola počas mojej návštevy prítomná. Mojom úlohou však bolo dozvedieť sa, ako v tunajšej škole vyučujú slovenčinu. Preto moju informátorkou a vlastné sprievodkyňou po škole sa stala paní MARIA PIERHALOVÁ, učiteľka slovenského jazyka, ktorá v tunajšej škole pracuje už 30 rokov a pozná teda všecky jej tajomstvá a problémky.

Hodiny slovenčiny navštievia okolo 20 žiakov. Pišem okolo, lebo v skutočnosti tak to je. Raz ich je viac, inokedy len dvadsať. Jeden sa zapíše, iný zasa vypíše. Sú to však ojedinelé prípady, ktoré sa naštastie neodrazili negatívne na dochádzke ostatných žiakov. Ešte v januári sa prihlásilo na vyučovanie dievča. Prijali ju? Prečo nie, keď má záujem, nech sa učí. Učia sa vo dvoch skupinách. V starzej od 5. — do 8. triedy je 12 žiakov a druhú skupinu — mladšiu, tvoria 8 žiaci zo štvrtej triedy. Slovenčina sa vyučuje na prvej alebo na poslednej hodine.

Učiteľka M. Pierhalová si najväčšimi pochvaluje žiakov z piatej triedy, ktorí sa dobre učia aj slovenčinu aj ostatné predmety. Učebnice im nechýbajú. Pravidelne dostávajú slovenské detské časopisy, ktoré si pochvalujú nielen učiteľka, ale päčia sa aj žiakom. Starší využívajú Slniečko a mladší majú zasa Zorničku. Na hodinách čítajú z časopisov rôzne články, rozprávky a básne, ale aj návody na rôzne ručné práce.

Slovenčinu vyučuje podľa predpísaného programu, ale aj tak napriek najlepšej vôle

Skupinka horozubrických žiakov, ktorí sa v základnej škole č. 2 učia slovenčinu, so svojou učiteľkou Mariou Pierhalovou

Nepovinný, ale potrebný

nestihnuť všetko prebrať, najmä keď medzi pokročilých prídu zaciatočníci. Dvojky zo slovenčiny nie sú. Keď sa žiak nenaučí na jedenu hodinu, tak sa potom naučí na ďalšiu.

So žiakmi sa stretávam iba na chodbe, kde robím pamiatkovú snímku. Sú vzrušení, ale aj radi, že sú objektom záujmu.

Učiteľka Mária Pierhalová učí slovenčinu iba 6. rok. Predtým tu vyučovala naša krajančka Lídia Mšalová. Na prázdninovom kurze pre učiteľov slovenského jazyka na Slovensku však nebola. Niežeby nechcela, jednoducho sa pre ňu nenašlo miesto. A na kurze boli vraj takí učitelia, ktorí slovenčinu neucia.

Zaujímal som sa, prečo v takej veľkej škole sa tak málo žiakov učí slovenčinu. V škole s vyučovaním slovenského jazyka neroobia žiadne problémy, — informovala ma učiteľka M. Pierhalová. Dokonca nie sú nutné ani písomné vyhlásenia rodičov vyjadrujúce súhlas. Stačí, aby sa dieťa prihlásilo, že sa chce učiť slovenčinu. Zdá sa mi teda, že chyba je v malej propágacií vyučovania slovenského jazyka a malej aktívite rodicov,

ktorí nevenujú patričnú pozornosť národnej výchove svojich ratolestí, neusmernia ich. Často nechavajú rozhodovať deti o svojom osude. A deti, tie nemôžu vedeť oceniť hodnoty, ktoré sú v živote dôležité, akým je napr. národný jazyk. Iba málo z nich si zoberie na plecia dodatočné povinnosti, aké výučba jazyka predsa nesie. Je teda na rodičoch, aby deťom pomohli vo voľbe týchto životných hodnôt, aby ich usmernili a poslali na vyučovanie slovenčiny. Je to dôležitá otázka, najmä teraz pred blížiacimi sa zápismi na slovenčinu, dôležitá nielen pre rodičov horozubrických detí. Dnes je to dodatačný, nepovinný predmet, v budúcnosti však veľmi potrebný jazyk, pupočná šnúra so starou vlastou. Ale aj keď by sme si odpustili národný aspekt tejto otázky zostáva ešte čisto praktický význam znalosti cudzieho jazyka, ktorý je v dnešnom svete neoceniteľný. Zamyslite sa teda rodičia, ale aj vy, mladí ľudia, ktorí ešte stále máte možnosť učiť sa slovenský jazyk aj v základnej škole Márie Konopnickej v Hornej Zubrici.

Text a foto: DOMINIK SURMA

byl vyvezen do tvrze Šliselburgu, kde bol bezprávne vězněn až do smrti 21.II.1868.

16.IV.1886. V Hamburku se narodil Ernst Thälmann, vůdce německého proletariátu a předseda Komunistické strany Německa, zavražděný nacisty 18.VII.1955 v Buchenwaldu.

16.IV.1945. Začátek velké sovětské ofenzívy na Berlin, poslední ve druhé světové válce, které se zúčastnila 1. a 2. polská armáda. 1. armáda bojovala až do jeho kapitulace. 2. polská armáda sváděla těžké boje v oblasti Budyšina a Drážďan a zúčastnila se osvobození bojů na českém území.

17.IV.1826. V Praze se narodil Vojtěch Náprstek, český národní buditel, cestovatel a zakladatel etnografického Náprstkovova muzea v Praze (zemřel 2.IX.1894).

17.IV.1826. Ve Varšavě zemřel Maciej Kamiński, hudebník, skladatel a pedagog, původem Slovák, autor hudby pro první polskou operu — vaudeville Stastná bida s libretom W. Boguslavského (nar. 13.X.1734).

19.IV.1906. V Paříži zemřel Pierre Curie, francouzský fyzik, spolutvorce základů vedy o radioaktivitě. Společně s ženou Marií Skłodowskou-Curieovou objevil radioaktivitu thoria a v roce 1898 dva nové radioaktivní prvky polonium a radium. Spolu se ženou nositel Nobelovy ceny v roce 1903 (nar. 15.V. 1859 v Paříži).

19.IV.1939. Ve varšavském ghettě začalo ozbrojené povstání proti nacistickým oddílům,

které na Himmlerův rozkaz provedly pacifikaci Židů v ghettě.

21.IV.1946. Vznikla Jednotná socialistická strana Německa (SED).

22.IV.1870. V Simbirsku nad Volhou (nyní Uljanovsk) se narodil Vladimír Iljič Lenin, vůdce ruského a mezinárodního dělnického hnutí, zakladatel KSSS a Sovětského svazu, tvůrce leninismu a zásad mirového soužití států s různým společenským zřízením. Zemřel 21.I.1924 v Gorkách u Moskvy.

23.IV.1616. Ve Stratfordu on Avon zemřel William Shakespeare, anglický básnik a dramatik. Žil v dobách královny Alžbety a Jakuba I. Jeho životopis, částečně hypotetický, se opírá o skromné dokumentárni prameny. Asi od roku 1594 do 1610 žil v Londýně. Tam měl vlastní hereckou skupinu, pracoval jako autor i herec. Je považován za největšího dramatického spisovatele ve světové literatuře, na kterou měl obrovský vliv od doby romantismu (nar. 23.IV.1564 — Stratford on Avon).

23.IV.1616. V Madridu zemřel Miguel de Cervantes Saavedra, velký španělský spisovatel, představitel renesance „zlatého věku“. Jeho největší dílo Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha patří k veledílum světové literatury (nar. v září nebo říjnu 1547 v Alcalá de Henares).

23.IV.1891. V Sonecovce se narodil Sergej Prokofjev, ruský skladatel a klavírista, jeden z největších hudebních tvůrců první po-

loviny 20. století (zemřel 5.III.1953 v Moskvě).

24.IV.1771. V Toruni se narodil Samuel Bogumił Linde, lexikograf, pedagog, tvůrce prvního Slovníku jazyka polského (zemřel 18.VIII.1847 ve Varšavě).

25.IV.1945. Nad Labem u města Torgau se setkala sovětská a americká vojska.

26.IV.1831. V Banské Bystrici zemřel Ján Botto, slovenský štúrovský básnik, klasik slovenské literatury. Proslavil se lyrickoepickou básní Smrt Jánošíkova, patří k nejvýznamnějším básníkům slovenského romantismu (nar. 27.I.1829 ve Vyšném Skalníku v Rimasovské dolině).

26.IV.1985. Setkání stranických a státních představitelů států Varšavské smlouvy ve Varšavě; podepsání protokolu o prodloužení platnosti smlouvy o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci, podepsané ve Varšavě 14. května 1955.

27.IV.1791. Narodil se Samuel Finley Morell, americký vynálezce. Sestrojil první elektromagnetický telegraf a stvořil pro něj abecedu, zvanou morseovku (zemřel 2.IV.1872).

29.IV.1656. Vyhořelo město Lešno v Polsku. Při požáru shořela celá knihovna Jana Amose Komenského, všechny rukopisy nových děl.

30.IV.1945. V obklíčeném Berlíně nad Říšským sněmem zavlála rudá vlajka vítězství. Hitler spáchal sebevraždu. 2. května 1945 Berlín bezpodmínečně kapituloval.

ELŽBIETA CIĄGWIA
JÓZEF CIĄGWIA

ZÁLOH SPIŠSKÝCH MIEST

(1412–1769)

(2)

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA

Naskytá sa tuná otázka, prečo sa do zálohu dostalo práve týchto konkrétnych 16 miest roztrúsených v 7 enklávach. Sú v tejto veci tri názory. Podľa mienky J. Radziszewskéj bolo to „absurdálne rozmiestnenie poľských enkláv“. J. Vojtas tvrdí, že pred udelením pôžičky poľský kráľovský dvor veľmi starostlivo preskúmal výšku príjmov jednotlivých spišských miest, čo Zigmund pravdepodobne neurobil. S tézou J. Vojtasa polemizoval v poslednom čase M. Suchý, ktorý konštatoval, že Spišské Podhradie, Spišské Vlachy a dokonca Spišská Nová Ves neboli ešte v roku 1412 natoľko rozvinuté, aby sa namiesto nich nedalo vybrať bohatšie mestá, ktoré ležali viac na sever, napr. Kežmarok. M. Suchý zdôrazňuje, že „ak berieme do úvahy fakt, že sa do zálohu nedostala ani Levoča ani Kežmarok, treba predpokladat, že pri výbere miest sa najvyšší uhorskí hodnostári usilovali aspoň čiastočne paralyzovať možné dôsledky odvážneho otvorenia strategicky významného úseku štátnych hraníc“. Podľa M. Suchého skutočnosť, že sa do poľského zálohu dostali mestá a mestečká, cez ktoré viedli trasy tzv. veľkej cesty, spájajúcej Poľsko so spišskými banskými mestami, zásobujúcimi cez Poľsko aj najdôležitejšie svetové medové trhy, poukazuje na to, že jedným z hlavných stratégov poľského zálohu spišských miest bol poľský obchodný kapitál. Ten sa už oddávna pokúšal ovládnuť obchod vyhľadávanou medou. Hlavné spišské banské mestá (Gelnica, Smolník) neboli založené. Zo Spišských Vlach a Spišskej Novej Vsi, ktoré boli tak tiež banskými mestami, nebolo k nim daleko; teda tým sa získala možnosť kontroly cest skoro na celom Spiši. Nepochybne najväčší záujem o intenzifikáciu obchodu medou prejavovali krakovskí kupci, ktorí už v roku 1306 získali právo skladovania na medovážanú zo Slovenska. Túto výsadu im neskôr mnohokrát potvrdzovali. Citovaný autor vidi vo voľbe založených miest súčasné vyriešenie dvoch problémov: udelením Zigmundovi pôžičky na financovanie vojenského taženia proti Benátkam Poľsko odstránilo hrozbu vtrhnutia Zigmundových vojsk na svoje územie, a súčasne vytvorilo základnú pre realizáciu dáynejších politických tendencií, podporovaných cirkevnou hierarchiou, ktorá sa už oddávna usilovala rozšíriť hranice jurisdikcie krakovskej diecézy na Spiši na úkor ostríhomskej diecézy. Zdá sa, že pokus M. Suchého o vysvetlenie príčin volby 16 spišských miest do zálohu treba uznáť za zároveň najpresvedčivejší a najlogickejší. Hoci od jeho zverejnenia prešlo vyše devädesať rokov, nestreltol sa s vedeckou kritikou.

Obyvatelia zálochových miest ostali aj nadále obyvateľmi uhorského štátu a uhorskí panovníci nadále potvrdzovali ich staré privilegiá. Udeľovali im tiež nové práva a zasahovali do ich záležitostí a sporov. Hranice právomoci poľskej správy na územiacich odovzdaných do zálohu boli úzke. Zámerom

zálohu nebolo zhoršenie situácie obyvateľstva, ktoré malo plne zachovať doterajšie výsady. Žiaľ, skutočnosť sa často nezhodovala s právom. Mnoho spišských starostov považovalo zálochové mestá za kolóniu plne závislú od nich, v ktorej bol dovolený každý spôsob vymáhania peňazí. Treba pritom poznamenať, že niektorí starostovia sa cili takí istí, že si nič nerobili zo sťažnosti mešťanov, posielaných tak poľskému, ako aj uhorskému panovníkovi. Dochádzalo pritom k fyzickému násiliu a väzneniu osôb, ktoré sa zúčastňovali delegácií predstavujúcich vladárom sťažnosti na konanie starostov. F. Sváby podrobne opísal tieto nepravosti. V poľskej historickej literatúre sa o tom nič nespomína.

Poľský starosta Piotr Kmita (1478–1505), nechladiac na existujúci hlad, natoľko terorizoval a využíval obyvateľov zálochových miest, že na základe sťažnosti proti nemu mu pápežský legát kardinál Gabriel pohrozil v roku 1478 vylúčením z cirkvi. Mimoriadne zlej sláve sa teší spišský starosta Teodor Konstanty Lubomirski (1702–1745). Proti jeho konaniu zálochové mestá protestovali u poľského kráľa Augusta II. v rokoch 1711 a 1713. Deputácia miest v roku 1713 predstavila svoje sťažnosti vo 22 bodoch. Týkali sa o.i. takýchto vecí: pod zámlenkou desiatku starosta berie od nich 8000 florénov, hoci desiatok mali by odovzdávať iba kňazi týchto miest; z titulu nony (9. časť úrody) vyberá od nich 21 000 florénov; nútí ich kúpať skazené a drahé haringy; vyberá od nich bezplatne obilie; v zálochových mestách sú rozmiestňovaní dragúni a iní vojaci jeho vlastného pluku, ktorých musia udržiavať tieto mestá; musia posielat do Lubovnianskeho hradu rôznych remeselníkov, platiť im a strávať ich; mäsiari musia kúpať dobytok na majetkoch patriacich k Lubovnianskemu hradu; starosta nasilu začleňuje mladých ľudí zo zálochových miest do svojho vojska, pričom bohatým umožňuje vykúpiť sa z vojenskej služby za vysokú cenu, ale chudobných ponecháva samym sebe; berie im kone bez odškodného; musia mu dávať koče na drahé a daleké cesty, niekedy až do Viedne; dane a iné poplatky musia platiť kremnickými dukátmi a pod.

Iluzórna v pomere k spišskému starostovi kráľovská moc — úradnícke funkcie boli v Poľsku do konca 18. storočia nezodpovedné, doživotné a neodvolateľné — a na druhej strane dlhodobé trvanie zálohu spôsobovalo, že obyvatelia zálochových miest museli znášať rôzne krivdy a prikaria, bez reálnej možnosti akejkoľvek pomoci. Počita sa, že vďaka zvyšovaniu dovtedajších daní a veľkej nápaditosti starostov v nelegálnom zatažovaní miest novými daňami a poplatkami, spišské starostvo v 18. storočí prinášalo Poľsku príjem vo výške okolo 150 000 poľských zlatých florénov ročne, zatiaľ čo v roku 1774, teda dva roky po ich formálnom oslobodení zo zálohu, 16 miest platilo spolu iba 17 200 zlatých. Takáto bola materiálna cena. Okrem toho bola nevypočítateľná mo-

rálna cena: pocit krivdy, ohrozenia a neistoty. Obrovské príjmy, ktoré dávalo spišské starostvo, bolo jednou z príčin, že Poľsko nechcelo vypustiť mestá zo zálohu.

Založené mestá mali zo zálohu iba tú výhodu, že ich obyvatelia sa vyhli povinnosti vojenskej služby. Iba trikrát sa zúčastnili v uhorskom vojsku na vojnovej tažení proti Turkom. Okrem toho na základe privilegia poľského kráľa Zigmunda Augusta z roku 1563, mohli mešťania týchto miest slobodne obchodovať po celom Poľsku. Svojrázne superenie poľského a uhorského kráľa a poskytovanie zálochovým mestám stále nových privilegií spôsobovali, že tieto mestá — ostatne na rôznom vývojovom stupni — sa hospodársky vzdmáhali pomerne rýchlo a boli väzonymi konkurentmi v obchode a remesle pre doterajšie vedúce mestá na Spiši — Levoču a Kežmarok. Naproti tomu 11 zbývajúcich miest z dávneho Spoločenstva 24 spišských miest začalo upadať — nezriedka na úroveň dedín — a stali sa závislé od Spišskej župy. Hospodárske výsady založených miest (o.i. právo skladovania, právo usporadúvať trhy a jarmoky, osloboedenie od colných poplatkov a mýt) boli soľou v očiach iných spišských miest, ale aj miest ležiacich mimo Spiša (napr. Košice) buď mimo Uhorského kráľovstva (napr. Nowy Sącz). Následkom zálohu — okrem mnohých, ešte nepreskúmaných aspektov — bolo rozbitie vnútornnej súdržnosti a solidarity miest.

6.

Pripomeňme ešte rozhrnutia zálochového aktu týkajúce sa vrátenia pôžičky. V prípade snahy splatiť dlžbu a osloboodiť mestá zo zálohu, zvláštna komisia zložená z dvoch senátorov, v tom jedného z Levoče a druhého z Košíc, mala predstaviť spišskému starostovi v Lubovní dokument uhorského kráľa adresovaný poľskému kráľovi a označiť, že uhorský kráľ chce tieto zeme osloboodiť zo zálohu v priebehu dvoch mesiacov. Potom v priebehu dvoch mesiacov od momentu predstavenia takého dokumentu mali prevezť na Nedecký zámok sumu 37 000 kôp pražských groši, kde ju mali prepočítať výslanci poľského kráľa. Po prepočítaní mali byť peniaze prevezené pod spoľahlivou a bezpečnou strážou uhorského kráľa a odovzdané na hrad v Czorsztyne. V určený deň pre vrátenie pôžičky a vykúpenie zálohu, na Nedeckom zámku mali byť prítomní štyria poprední predstaviteľia najvyšších stavov krakovskej bud' sandomierskej zeme, alebo aj inej, ktorú určil uhorský kráľ. Tito predstaviteľia mali sa tam zdržiavať ako rukojemníci do času úplného vrátenia Uhorskému kráľovstvu všetkých založených miest.

Uvedený spôsob splatenia dlžby a zrušenia zálohu neboli v praxi dodržaný. Je sice pravdou, že dlžba nebola nikdy splatená, teda aj záloh nevypršal klasickým spôsobom, čiže vyhasnutím pohľadaviek. Bol však záloh platný a zavádzal obe strany?

Niektoři autori zastávajú názor, že z právneho hľadiska bol záloh spišských miest neplatný od samého začiatku, keďže uhorský kráľ prekročil svoju právomoc. Totiž súhlasne s rozhodnutiami Zlatej buly uhorského kráľa Ondreja II. z roku 1222 bola právomoc uhorských kráľov značne obmedzená. Celý štát bol majetkom uhorskej koruny, kym pred vydaním Zlatej buly — podľa patrimoniálnej teórie — sa štát chápal ako vlastníctvo kráľa. Podľa 26. čl. Zlatej buly uhorský kráľ nemal právo alienácie bud' darovania cudzincovi akéhokoľvek majetku uhorskej koruny. Nemohol teda odovzdať cudzincovi, tobôž cudzemu panovníkovi takýto majetok bez súhlasu uhorského snemu, keďže počas trvania zálohu mohol z toho vzniknúť aj medzinárodný konflikt. Podpisy niekoľkých uhorských veľmožov na zálohej listine nestačili. Zigmund konal svojvoľne a preto zástanci vyššej uvedenej teórie považujú celý záloh za neplatný od samého začiatku, keďže sa nezhodoval so základnými

zákonmi kráľovstva. Možno sa však stretnúť aj s iným stanoviskom: hoci uhorský kráľ prekročil svoju právomoc, záloh treba uznáť za platnú, nakoľko došlo k vyplateniu pôžičky a príjmy zo založených miest boli na základe zálohovej listiny odovzdané poľskému panovníkovi. Reprezentant tohto názoru M. Suchý usudzuje, že definitívnu odpoved' v tejto veci mohlo by dať dôkladné historicko-právne dobrozdanie.

Keby sme však ponechali uvedené pochybnosti, záloh aj tak by bolo treba uznat — sice trochu neskôr — za neplatný, a to z dvoch ďalších príčin.

Prvá z nich sa spája s mnohými a častými pokusmi o vrátenie dlžoby. Pripomeňme ich v chronologickom poradí. Už sedem rokov po pôžičke, tzn. v roku 1419, sa uhorský kráľ Žigmund pokúsal vykúpiť založené mestá, ale poľský kráľ žiadal za ne takú veľkú sumu, že rokovania medzi panovníkmi oboch štátov boli prerušené. Ďalší pokus o vykúpenie zálohoverych miest podnikol Žigmund hned po smrti Vladislava Jagelovského v r. 1434, potom 7. júna 1436 v Kežmarku, kde sa stretli v tejto veci zástupcovia oboch panovníkov. Aj tieto pokusy sa skončili bez úspechu. Totiž poľská strana odmietla prijať peniaze, pričom zdôraznila, že za požičané peniaze Poľsko by mohlo získať oveľa väčšie územie. 21. februára 1474 uhorský kráľ Ma-

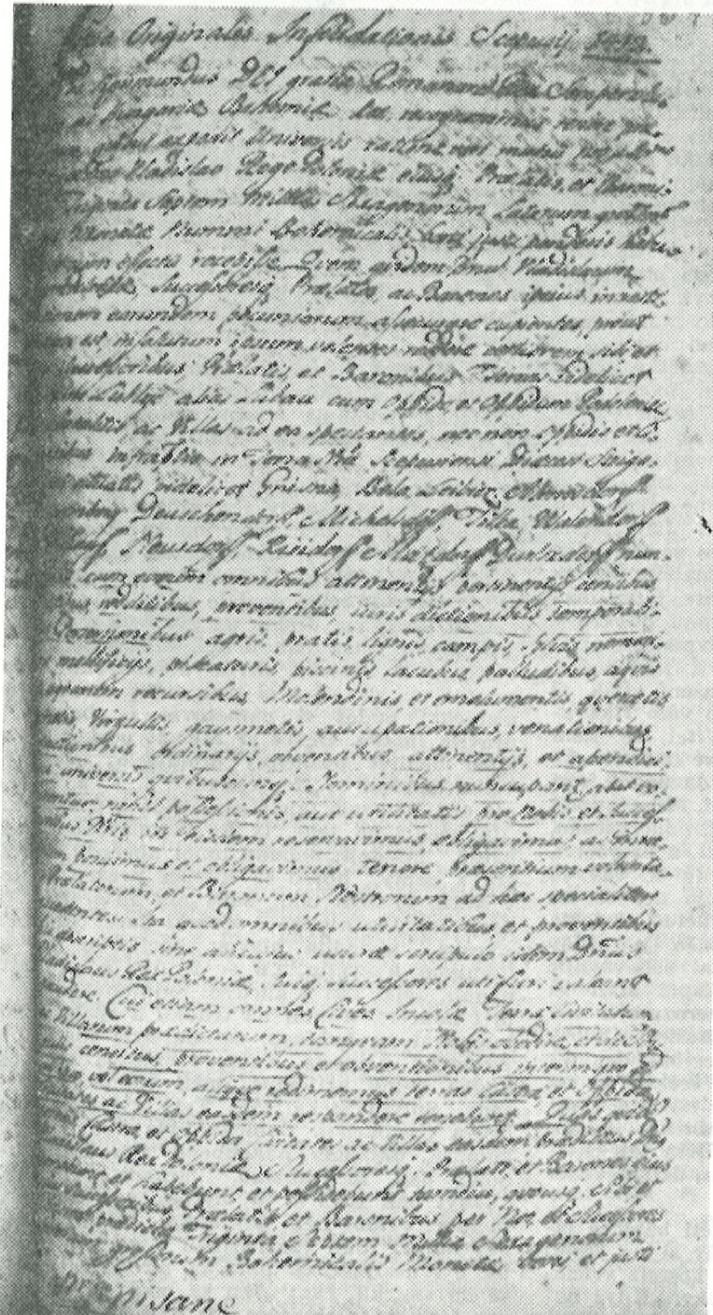
tej Korvin (1458—1490) a poľský kráľ Kazimír Jagelovský (1444—1492) uzavreli mierovú zmluvu. Pri tejto priležitosti predstaviteľia Uhorska sa opäť usilovali prinávrať zálohové mestá ich kráľovstvu. Poliaci však žiadali také vysoké výkupné, že aj tieto rokovania boli neúspešné. V roku 1489 kráľ Matej Korvin chcel vyplatiť poľskému kráľovi celú pôžičku a týmto spôsobom osloviť mestá zo zálohu, ale poľský kráľ ich nechcel vrátiť a odvolával sa na to, že je vec premlčaná. Treba tuná vysvetliť, že pre premlčanie — keby sme prijali normálne právne pravidlá, ktoré sa týkajú civilného práva — bolo by to rozhodne príliš krátké obdobie, keďže už sedem rokov po založení mest, a aj neskôr, chcel splatiť dlžbu, ale poľský kráľ ju odmietol prijať. Týmto narušil rozhodnutia zálohoveryho aktu týkajúce sa výkupu miest a navždy stratil právo dožadovať sa vrátenia pôžičky, ako aj ďalšieho držania miest v zálohu. Totiž podľa pravidiel vtedajšieho práva, keď veriteľ iba odmietol prijať požičanú sumu a vypustiť zo zálohu nehnuteľnosť, bol považovaný za úzernika a založenú vec musel vrátiť dlžníkovi bezplatne. Premlčanie sa mohlo vzťahovať nanajvýš v neprospech poľských panovníkov, najmä preto, že odmietali prijať požičanú sumu.

V roku 1440 na uhorský trón zvolili po-

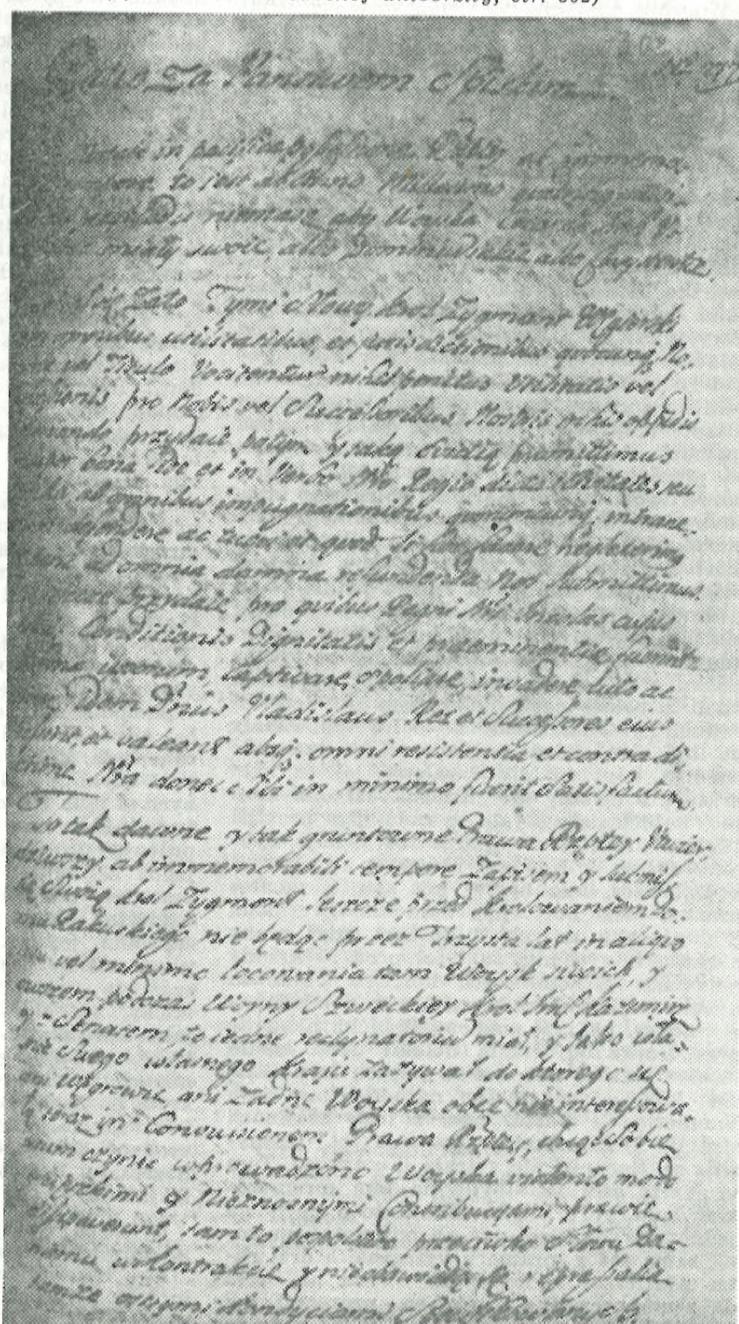
ského kráľa Vladislava Varnenského (1440—1444). V dokumente, ktorý vydali 8. marca 1440, prijal na seba rad záväzkov, ktoré podmienovali jeho voľbu za uhorského kráľa. Medzi mnohými sľubmi bol jeden, ktorý sa týkal zrušenia zálohu: „sľubujeme a sľubom sa zaväzujeme priviesť z našej láskavosti do bývalého stavu a slobodne vrátiť uhorskému kráľovstvu hrad Lubovňu v zemi spišskej so všetkými mestami, mestečkami, dedinami, ktoré sme doteraz držali a držíme v titulu zálohu ako poľský kráľ, bez akéhokoľvek vymáhania spomínaných peňází, ktorími boli založené, a to hned, akonáhle sa urobí a šťastlivo dokončí slávnosť spomínaného korunovania, taktiež po spomínanom korunovaní vrátime všetky listiny vyhotovené o tomto zálohu“. Korunovácia Vladislava sa konala 17. júla 1440. A skutočne, koncom roku 1440 Vladislav — už ako uhorský kráľ — vydal dokument, ktorý spĺňal prijaté záväzky. Hovoril v ňom o spišských mestách, „kedy tieto patrili nám z titulu zálohu“, a nariadil zapojiť ich opäť do Spoločenstva 24 kráľovských spišských miest a za ich hlavné mesto určil Kežmarok. Tažká situácia Poľska a Uhorska, ktoré boli ohrozené tureckým útokom, spôsobila, že rozhodnutia spomínaných dokumentov neboli v praxi realizované.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

Odpis aktu o zálohu Spiša z 18. stor., prvá strana (Rukopis č. 113(2) knižnice Varšavskej univerzity, str. 304)

Prvá strana rozpravy Ratio za spišským štátom z 18. stor. (Rukos č. 113(2) knižnice Varšavskej univerzity, str. 302)

Božena Němcová

BABIČKA

(9)

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Paní kněžna odjela, s ní komtesa Hortensie, odjel i otec, a švítorné vlaštovice zpod střechy se také odstěhovaly. V Starém bělidle bylo kolik dní jako po vyhoření; matka plakávala, a děti když ji viděly plakat, plakaly také. „No, Terezko, nepláč,“ říkala babička; „což je to všecko platno, toť jsi věděla, co tě čeká, když sis ho brala, tedy musíš trpělivě snášet. A vy, děti, mlčte; modlete se za tatínka, aby zůstal zdravý, a dá Pánbůh jaro, vrátí se zase k nám.“ „Až přiletí vlaštovičky, viděte?“ ptala se Adelka. „To víš,“ dosvědčila babička a děvčátko utřelo si slze.

I v okolí bělidla začínalo být smutno a tiše. Les byl světlejší; když přicházela Viktorka s vrchu dolů, bylo ji zdaleka vidět. Strání žloutla, vítr a vlny odnášely chumáče suchého listí bůhví kam, ozdoba sadu uschovávaná byla v komoře. V zahrádce kvetly jen astry, měsíčky a umrlci kvítka, na louce za splavem růžové se naháčky a v noci prováděly tam světláka svoje rejdy. Když šla babička s dětmi na procházku, nezapomněli chlapci papírové draky, které pak na vrchu spouštěli. Adelka honila se za nimi, chytajíc na proutek hebounká vlákna babího léta v povětrí poletujícího. Barunka sbírala po stráni babičce červené kaliny a trny, které potřebovala za lék, nebo trhala šípky pro domácí potřebu, aneb klátila jeřábý, z nichž dělala Adelce korále na ruce i hrdlo. Ráda s nimi seděla babička na vrchu nad zámkem; tamodtud viděly do údolí na zelené lučiny, kde se páslo panské stádo, viděly až k městečku a zámek na malém návrší uprostřed údolí a pěkný park okolo něho jim ležel u nohou. (...) Děti dívaly se dolů, vzpomínaly na ten den, když s Hortensí po zahradě chodily, když snídaly v salónu, jak to bylo krásné, a myslily si: „Kdepak asi ona nyní je!“ Babička ale dívala se ráda přes protější žlickou strán, přes vesnice, obory, háje, rybníky a lesy k Novému Městu, k Opočnu až k Dobrušce, kde bydlel její syn, a za Dobrušku, mezi hory, kde byla malá vesnička a v ní tolik milých jí duší. A když zraky obrátila k východu, tu ležel přední krásný polověnec Krkonošských hor, od dlouhého hřbetu Hejšoviny až k vrcholu do oblak čenějící Sněžky, pokryté sněhem. Babička ukazujíc přes Hejšovinu, říkala dětem: „Tam znám každou stezku, tam v těch horách leží Kladsko, kde se vaše matka narodila, tam jsou Vamberice a Varta, tam v těch krajinách strávila jsem několik šťastných let.“ Zamyslila se, Barunka ale vytřhla ji otázkou: „Tam ve Vartě sedí ta Sibylla na tom mramorovém koni, viděte?“ „Povídá se, že u Varty na jednom vrchu. Sedi prý na mramorovém koni, sama též z mramoru vytesaná, a drží ruku zdviženou k nebesům. Až se prý celá do země propadne, pak se prorocví její výplní. Můj otec říkal, že ji viděl, a to že

už byl kůň po prsa v zemi.“ „A co předpověděla?“ ptali se chlapci. „Já si, babičko, mnoho z toho zapamatovala,“ pravila Barunka, která babičku velmi pozorně poslouchala: „viděte, Sibylla prorokovala, že přijde na českou zem mnoho bíd, že budou vojny, hlad a mor; nejhůř ale že bude tenkrát, až nebude otec synu, syn otcí, bratr bratu rozumět, že nebude platit slovo ani slib, pak že bude nejhůř, pak prý česká země má být na kopytech roznešena.“ „Dobře jsi to pamatovala. Ale Pánbůh nedej, aby to kdy bylo,“ vzdychla babička. „Ach babičko, já mám někdy takový strach, že vám ho ani vypočítat nemohu; viděte, vy byste také nechtěla, aby česká zem na koňských kopytech byla roznešena?“ „Bláhová, jak bych mohla takové neštěsti chtít, vždyť se každý den modlíme za zdar české země, vždyť je to naše matka. No, tedy když bych viděla matku ve zkázu upadat, mělo by mi to být jednostojné! Což vy byste dělaly, kdyby vám chtěl někdo maminku zabít?“ „Kříželi bychom a plakali,“ ozvali se chlapci a Adelka. „Jste děti,“ usmála se babička. „Toť bychom ji pomáhat museli, viděte, babičko?“ řekla Barunka a oko jí zahořelo. „Tak děvče, tak, to je to pravé, křik a pláč nic nespomáhá,“ pravila stařenka a položila ruku na hlavu vnučky. „Ale babičko, my jsme malí, jak bychom mohli pomoci?“ minil Jan, jehož mrzelo, že babička málo o něm soudí. „Nevíte, co jsem vám povídala o malém Davidovi, který skolil Goliáše? Vidíte, i ten malý mnoho může, když má pevnou důvěru v Boha — pamatujte si to. Až vyrostete, přijdete do světa, poznáte dobré i zlé, budou vás svádět, přijdete do pokušení. Pak si vzpomeňte na svou babičku, co vám říkávala, když s vámi chodívala. Vítej, že jsem zanechala dobré živobytí, které mi pruský král dával, a raději pracovala do úpadu, než bych si byla nechala děti odcizit. Milujete tedy i vy českou zem co matku svoji nade všecko, pracujete pro ni jako hodné děti, a proroctví, jehož se bojíte, se nevyplní. Já se vás co mužných nedočkám, ale naděju se, že na babičina slova pamatovat budete,“ dočekla stařenka pohnutým hlasem. „Já je nikdy nezapomenu,“ řekla Barunka, schovávajíc tvář do babičina klinu. Chlapci stáli tu mlčky, ani slovům babičky nerozuměli tak jako Barunka, Adelka pak, přitulic se k babičce, plachtivě povídala: „Ale babičko, vy neumíte, viděte, že ne?“ „Všecko je na světě do času, milá děvčko, i na mne Pánbůh zavolá,“ odpovídala babička Adelce vroucně ji k sobě přivinouc. Mlčky tak chvíli zůstaly; babička se zamyslila, děti nevěděly jak začít. (...)

O Všech svatých ráno šly děti babičce jako obyčejně naproti a povídaly si po cestě: „Dnes nám přinese babička z kostela svíčky.“ A přinesla babička svíčky. „Když nezmůžem jít na hřbitov obětovat je za du-

šičky, rozsvítíme je doma,“ pravila. Tak slavila každý rok slavnost za zemřelé s dětmi jen v domácnosti. Na Dušičky u večer přilepila rozžádat svíčky po stole, při každé jmenujíc dušičku, za kterou ji rozsvěcuje. Ku konci přilepila ještě několik bez jména říkouc: „Ty ať hoří za ty, na něž nikdo nepamatuje.“ (...)

Za týden po Dušičkách, když babička děti budila, oznámila jim, že přijel svatý Martin na bílém koni. Děti rychle vyskočily s posteli, běžely k oknu, a hle, všude bylo. (...) „Snih, snih, to je dobré, budeme jezdit na saních,“ zavejskly si děti, vítajíc zimu, která jim přinášela zase jiných radostí. Svatý Martin přinesl jim dobré rohliky a po svatém Martincinu držely se dračky. Ony měly ovšem přástavy mnohem radši, měly při přástvách více svobody. Když zasedly dračky v kuchyni okolo dlouhé tabule a na tabuli se octla vysoká hromada peří, jako závýh sněhu, tu odkládala babička Adelku a chlapce ustavičně od tabule dál. Ono se totiž přihodilo jednou, že Jan jsa mezi dračkami, do té hromady upadl; jaký to byl rámus, snadno si pomyslit. Od té doby říkala babička o těch malých, že není radno vzít to ke stolu. Ba ani pořádně zadovádět si nesměly okolo stolu, ani souknout, ani dvěr příliš otevřít, hned dostávaly láni. Ta jediná radost při těch dračkách byla ta pučálka a ty pohádky o strašidlech a drábech, o světlíkách a ohnivých mužích. Za dlouhých mlhavých večerů, když dračky a přástevnice z chalupy a mnohdy ze vsi do vsi přecházely, bývalo začasté slyšet: tu přestrašilo něco tam, tu zase tam, a jak se jednou začalo o tom předmětu mluvit, nebylo konec, neboť věděla každá několik podobných příkladů. I kramolenští zloději, jdoucí z jara do kriminálu a na zimu domů přicházejíce — lidé říkali, že jdou „ze studií“, neboť se tam prý vždy něčemu přiučí — začasté zavdali příčiny, že lidé o nich mluvili. A mluvice o nich, začalo se mluvit o zlodějích vůbec a pak se vypravovaly pohádky o drábech čili lesních loupežnících. Děti seděly jako úkropkové, ani nedutaly, ale ani za svět nebyly by šly za dvěr, tak se bály. Proto babička neměla ráda, když se podobné rozumy vykládaly, ale nebyla někdy s to proud těch řečí zastavit.

Po Martině býval v městečku zimní trh; to šla paní Prošková s Bětkou a Vorsou do městečka nakoupit zásoby nádobí a rozličných potřeb na celou zimu. Děti se sotva dočkaly mohly mašky, neboť jim vždy přinesla nějakou hračku a dobrý marcipán, a babička dostala každý rok vlněné punčochy, bačkory a půl tuctu šnůr na kolovrat „jarmarku“. Když si je ukládala do šuplíku, říkala Janovi: „Kdyby tebe nebylo, měla bych jedně dost.“ Adelka dostala tentokrát z jarmarku dřevěnou desku, na níž byla abeceda. „Až přijde zitra pan učitel, můžeš se začít učit; je ti beztoho chvíle dlouhá, když se ostatní učí. A když si pamatuješ otčenáš a písničky, budeš si pamatovat i abecedu,“ pravila matka. Děvče si radostí poskočilo a hned bedlivě písmenky prohlíželo; ochotný Vilím nabízel se, že ji naučí: i, e, a, o, u, ale ona schovala tabulku za záda a povídala: „Já nechci od tebe, ty to neumíš jako pan učitel.“ „Bodej, nebudu umět abecedu, když čtu z knihy,“ horšil se chlapec uražen. „Ale v knize to není tak,“ odbývala ho sestřička. „Jej, jej, tys hloupá!“ spráskl ruce chlapec. „Nešíši,“ pohodila hlavou Adelka a šla s tabulkou k světu. Co se ti dva o učenost hádali, dělal Jan v kuchyni Sultánovi a Tyroloví koncert, troubil na trubku a spolu také bubnoval na bubínek, co mu byla matka z jarmarku přinesla. Psům nemusela být ta hudba velmi přijemná; měli čumáky zdviženy, Sultán štěkal, ale Tyrol vyl, až bylo hrůza poslouchat. Babička byla s dcerou v komoře, ukládaly nakoupené věci, zaslechly pak tu muziku, úprkem přiběhla. „Vždyť pak jsem si to myslila, že je to ten lucifer; v tobě není žily dobré, chlapče! Buděš mlčet!“ Jan vzal trubku z úst, ale jako by byl neslyšel, co babička povídala, pustil se do smíchu, říká: „Jen se podívajte na ty psy, jak se zlobí, že jim dělám muziku!“

„Kdyby měli ti psi rozum, tak by ti řekli, takovou muziku aby kozel poslouchal, rozumíš? Hned mi to ulož! Věru, budeš-li takový nezbeda, že povím letos svatému Mikuláši, aby ti nijeho nenaděloval,” hrozila babička. „No, to bude čistá věc, a v městě povídali, že svatý Mikuláš nakoupil plný vůz darů a že bude letos štědrý, to jest tomu, kdo poslouchá!” pravila Vorša, zaslechnouc ve dveřích babičiná slova.

(...) Jednoho dne vrazil Jan do světnice s kříkem: „Děti, děti, pojďte se podívat, babička snesla s pudy kolovrat!” „Je to jaký div?” kárala je matka vidouc, že se všecky ze dveří ženou, i Barunka. Ovšem, div to nebyl žádný, ale matka nepomněla, jakých radostí babička s kolovrátkem do sednice přinesla. S kolovrátkem přišly přástevnice a s nimi krásné pohádky a veselé písni. Matku ovšem, tu netěšily ani ty pohádky ani písni, ona raději seděla ve svém pokojíku a četla v knize ze zámecké knihovny, a když babička říkala: „Povídej pak nám jednou něco z těch kronik,” a matka povídala, nezajímalo to děti ani ostatní tak, jako když začala povídat vídeňský život, to se všem líbilo, a

leny sešly. Přes den prozpěvovala si adventní písni. Dokud ještě děti babičku tak dobře neznaly, její dobré a špatné chvíle, myslily, že musí a musí na ni vymořit povídáky. Babička ale byla hnědinko s nimi hotova. Bud' začala jim povídат o pastýři, kterak měl tři sta ovcí, a žena je na pastvu, k lávce přišel, která byla tak úzká, že nemohly ovice jinak než jedna za druhou přes ni jit. „Teď musíme počkat, až přejdu,” doložila mlknouc; když se po chvíli děti ozvaly: „Babičko, už přešly?” říkala: „I co vás napadá, to bude dobré dvě hodiny trvat, než přejdu.” Děti vědely, co to znamená. Bud' zase začala: „No, když nechcete jinak, budu povídат. Myslete si, že mám sedmdesát kapas a v každé jednu pohádku; z kolikáté kapsy pohádku chcete, abych povídala?” „Třebas z desáté!” volaly děti. „Teď z desáté; v desáté kapse je pohádka taková: Byl jeden král, ten měl na peci vál; na tom vále kocoura, poslouchejte, bude dlouhá.” A zase bylo po povídce. Nejhůř ale bylo, když se babička zmínila o Červené karkulce. To děti slyšet nemohly, hned utekly; při každé jiné by mohly babičku uprosit,

„Vám beztoho Mikuláš nadělí jen metlu,” škádlila ho Kristla. „Však om ví svatý Mikuláš, že má babička metlu ještě od loňska schovanou a že nás nikdy nebije,” řekl Jan; babička ale mínila, že by to mnohdy Jeník zasloužil.

Lucie den byl dětem velmi nemilý. Byla pověra, že chodí tu noc Lucie, bílá to, dlouhá, rozcuchaná žena, a strašily se jí děti, že je vezme, pakli jsou neposlušné. „Bojácnost je pravá nemoudrost,” říkala babička a neměla ráda, když se děti strašily něčím; ona je učila nebát se ničeho, leda hněvu božího, ale vymlouvat jim některé pověry, jako to otec vždy činil, když mu začaly povídат o vodníku, prašivci, světýlkách, o žavých mužích, kteří se mnohdy před člověkem kutálejí jako otep slámy, ijmž ale za takové posvícení na cestě poděkovat se musí — to neměla, poněvadž víra na ně příliš v ní vkoněná byla. U ní byla veškerá příroda oduševněna, dobrými i škodnými duchy; ona věřila i zlého ducha pekelného, kterého Bůh na svět posílá, aby zkoušel lid boží, ona v to vše věřila, ale nebála se, majíc v srdeci pevnou, nezvratnou důvěru v Boha, v jehož moci celý svět, nebe i peklo a bez jehož vůle vlas člověku s hlavy nesejdě. Tu důvěru hleděla také vštěpat v srdce dětské. Proto, když Vorša na den Lucie začala mluvit o bílé ženě, babička hned ji okřikla, dokládajíc, že Lucie noci upije. Nejlepší to uměl Míla, on vždy chlapcům vyřezával buřásky, pluhy, vozičky nebo dělal louče, a chlapci se od něho nehnuli. Když byla o něčem strašlivém řeč a Vilím se k němu tiskl, říkal: „Nic se nebojte, Vilímu, na certa vezmem kříž, na strašidla hůl a vymlátime jim.” To se chlapci líbilo a s Mílou byli by šli třebas o půlnoci kamkoliv; a babička mu příkývnouc říkala: „Inu což je všecko platno, muž je přece jen muž!” „To je pravda, a Jakub nebojí se ani certa, ani pana správce, který je horší než cert,” pravila Kristla. „No, jakpak,” vzpomněla si babička, „že mluvime o panu správci, máš přece, Jakube, čáku přijít do dvora?” „I myslím, že z toho nic nebude, žene se to na mně ze dvou stran a plete se do toho mnoho zlých ženských a ty mi odzpívají.” „I nemluv tak, snad se to dá ještě spravit,” řekla Kristla zarmouceně. „Přál bych si to jako ty, ale nevím. Slezinka správce se přeukrtně na mne hněvá, že jsme vyvedli ten kousek tomu Italiánovi. Ona si prý naříkla, a když ho paní knězna kvůli temu poslala narychlo pryč, zkažila se jí všechna osnova. Leží ustavičně správci v uších, aby mne nebrali. A druhá je rychtářovic Lucie. Ta vzpomněla si, abych byl jejím králem při „dlouhé noči”, a ponevadž jí tu poctu nemohu udělat, bude mít rychtář zlost, a jak dá Pánbůh jaro, budu si myslím zpívat: Háj-háj-háječku zelený, už jsem já na vojnu chycený,” a Míla začal zpívat, děvčata spustily také, jen Kristla se dala do pláče. „No mlč, holka, mlč, do jara ještě daleko, kdož co Pánbůh dá,” těšila babička. Kristla si oči utřela, ale přece jen byla smutna. „Nemysli na to, však om to tatík nějak správí,” pravil Míla, přisedna k ní. „A což bys nemohl přece tím králem být bez jakýchkoliv závazků?” ptala se babička. „Inu ovšem, babičko, oni chodí některí chlapci u nás ke dvěma, ke třem děvčatům, než si nadobro jedno vezmou, a děvčata dělají to také tak. Nebyl bych já Luciu první švihák a nemusel bych posledním být, ale u nás nebylo slýchání, aby hoch sváděl dvě děvčata na jednou, a když jde za krále, jako by šel na svatbu.” „Pak ovšem dobré děláš, že nejdeš,” přisvědčila babička. „Co to tu Lucku napadlo, že zrovna jen tebe chce, jako by nebylo dost jiných hochů u vás,” hněvala se Kristla. „Pan otec řekl by: proti gustu žádny dišputát,” usmála se babička.

Před vánočními svátky střídalo se povídání pohádek a zpívání písni s rozprávkami o pečení vánoček, děvčata povídaly o „slivání” (olova), děti pak těšily se na vánočky, spouštění sviček, na Jezulátko a na koledu.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLE

Kresba: Adolf Kašpar

jestli řekly přástevnice: „To musí být krása v takovém městě,” aníž by více si přály, děti zajistě myslely: „Kýž jsme již velky, bychom se tam podívat mohly!” Ale nade všecko milo jim bylo všem, mimo matku, která je nerada poslouchala, když začala babička povídат pohádky o princeznách se zlatými hvězdami na čele, o rytířích a princích zakletých ve lvy a psy, aneb dokonce v kamenný, a oříškách, v nichž složeny byly celé drahé obleky, o zlatých zámcích a mořích, na jejichž dnu krásné vodní paní přebývají. (...)

A jak milo bylo v sednici, když se smrklo! Vorša okenice zavřela, v kamnec praskaly smolné otýpky, doprostřed sednice vysoký dřevěný svícen se postavil, do železných ramenou plápolající louče se zastrčily a kolem dokola lavice a stoličky se postavily přástevnicím, pro něž mimo to babička pro každé vosaťku křížal a švestek uchystala, pro polskinu. S jakou dychtivostí čekaly děti, brzo-li dvěře u síně klapnou a přástevnice ve dveřích se ukážou! Neboť o přásvách babička dříve nezačala povídат, až se přad-

ale nesměly ani špetnout, nechtěly-li poslouchat opakování vlastních slov. Znajíce již babičku, že jinak nedá, čekaly trpělivě na předleny. Nejdříve přišla vždy Kristla, za ní Míla, pak Cilka Kudrnovic ze dvora, Běčiny a Voršiny známé, někdy přišla i paní někamáma s Mančinkou a paní myslivecovou a jednou za týden přivedla Kristla s sebou mladou Tomšovou, pro niž si pak obyčejně Tomeš přišel. Než se ženské ohřály a ke kolovratům sedly, rozmlouvalo se chvíli o všeličemž. Jestli se přihodilo které cos nového v domácnosti nebo slyšela-li novinu jakou, povídalo se o tom; byl-li jaký svátek, s nímž byl národní jakýs obyčej nebo pověra spojena, aneb byl-li to svátek zasvěcený, zavdalo i to příčinu k rozprávce. Ku příkladu večír před svatým Mikulášem hned se ptala Kristla Adelky, má-li již za oknem punčochu, že se již Mikuláši v okolí potoulaji. „To mi babička dá, až půjdou spat,” řeklo děvče. „To si ale nedávejte svoji malinkou punčošku, řekněte babičce, aby vám půjčila velkou,” naváděla Kristla. „To nejde,” ozval se Jan, „to bychom byli my ošizeni,”

Krásna zima v Kičorach

Zo školy

Hasičská remíza a základná škola č. 5 pod snehovou prikrývkou

Na mape jablonskej gminy sa pred rokmi objavila nová obec Kičory. Však doslova. Osada Kičory existovala už dawna. Patrila však k dvom dedinám. Obyvia z prvej strany Tichého potoka patrili Veľkej Lipnici a z ľavej strany do Malé Lipnice. Ľudia však bývali vedľa seba susedsky chodili do jedného tamojšieho chodu a žili tým istými problémami. Vyslovali ich však u rôznych richtárov, po administratívneho zadelenia. Okrem toho bola tuná základná škola a hasičská remíza, pričom požiarnici boli podriadení zbor Veľkej Lipnice. Obidve obce, tzn. Veľkú Malú Lipnicu sú od Kičor vzdialé 2 až 3 km. Do Veľkej Lipnice je však lepšie sjetie. Všetky tieto aspekty spôsobili, že obvatelia Kičor začali uvažovať o samostatnosti. Ich argumenty zvíťazili a tak v januári 1984 vznikla obec, ktorá sa oficiálne volala Veľká Lipnica-Kičory.

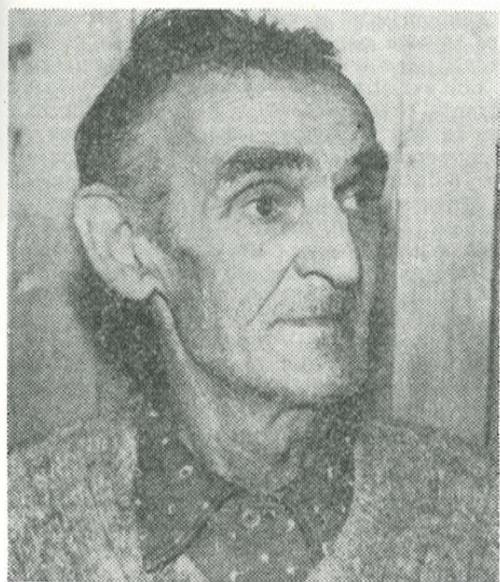
Chcel by som poznamenať, že naša ľuboňosť predbehla vývoj udalostí, keď tu dasy založila samostatnú miestnu skupinu Kičoroch. K činnosti MS sa ešte vrátili ďalšej časti prispevku.

V Kičoroch býva vyše 600 obyvateľov, je to teda malá obec, napr. do školy chodí 96 detí. Za prvého richtára si Kičorania volili učiteľa a aktívneho kultúrneho činca Ewedu Mlynarczyka. Je to ojedineľný fakt, aby richtárom na dedine nebol roľník. E. Mlynarczyk sa gazdovstvu nevzpera. Malíčké gazdovstvo do 2 ha, ktoré vede jeho manželka. Sám sa zaobráva včelárstvom. Dokonca je predsedom včelárov v jabloneckej gmine.

Čo však Kičorania okrem názvu a nie vých čísel domov získali vytvorením samostatnej obce?

Predovšetkým, čo zdôrazňujú všetci obyvatelia, získali dodatočné autobusové spojenie Jablonkou. Dostali vlastný podiel z gminy.

KIČORY

Doterajší predseda MS, krajčan Ján Vilk

fondu pre rozvoj poľnohospodárstva. Inakšie sa vystupuje v mene obyvateľov celej obce, ako v mene niekoľkých obydlí a inakši vzťah k ich požiadavkám má aj gminný úrad. Radikálne zmeny nenastali. Veď problémom obyvateľov sa nezmenili. A problémom číso jedna je výstavba novej cesty cez obec, vďaka ktorej by sa predlžilo autobusové spojenie (zatiaľ autobus chodi iba na dolný koniec obce). Je už pripravený predbežný rozpočet na 300 tis. 54 roľníkov súhlasilo s odovzdáním časti pozemkov, avšak s podmienkou, že výstavba sa začne už tento rok. Sú ešte niekoľkí vzdorní majitelia pozemkov, ale zdá sa, že sa vec čoskoro urovná. Svoju pomoc vo výstavbe prislúbili aj ostatní občania v podobe svojpomocných prác. Problémom však zostávajú finančné prostriedky.

Obyvatelia Kičor sú väčšinou roľníci. Zo samých gázdovstiev tu však žije iba zlomok roľníkov (asi šiesti). Skoro všetci dorábajú mimo obec. Za prvé, gázdovstvá sú tuná nevelké (od 0,5 do 15 ha) a za druhé pôda je málo úrodná, rozdrobená a miestami bahnistá. Najviac je lúk, z obilních sejú žito a oves. Roľníci sa špecializujú na chov jatočného a mliečneho dobytka. V najbližšej budúcnosti čaká Veľkú Lipnicu a snáď aj Kičory scelovanie pozemkov. Kičorania by však predtým chceli mať zmejorované polia. Boja sa scelovania pozemkov, presnejšie ani nie scelovania, ako pridelenia konkrétnych pozemkov. Keď vrah nedáš (úplatok), nenájdete si dobrý pozemok. Tak vrah to bolo v Jablonke a také chýry obiehajú Oravu.

V obci pocítujú veľký nedostatok spoločenskej, kultúrnej miestnosti. Zatiaľ sa všetky podujatia konajú v škole. Uvažuje sa o adaptácii miestnosti na povale hasičskej remízy. Predtým však musia vytvoriť vlastnú hasičskú jednotku, asi ešte v tomto roku.

Uvažuje sa tiež o zriadení škôlky alebo Roľníckeho klubu v miestnostiach po zlikvidovanej hostine, vďaka ženám. Problémom sa tu nakopilo hodne, ktorých riešenie si bude vyžadovať čas a predovšetkým angažovanosť jej obyvateľov. Napr. učiteľka sa stázuje na nedostatočné vybavenie obchodu potovarmi a prísadami do jedál. Zlú krv ľudom robia aj nedostatočné prídeľy stavebných materiálov a tak by sme mohli pokračovať s menovaním ďalších problémov.

Ako som už spomíнал, pôsobila tuná dosť aktívne miestna skupina KSČaS. Mala lepšie a horšie obdobia vo svojej činnosti. Od kedy však nie je miestnosť na klubovňu, nie je prakticky ani činnosť. Na dôvodek veľmi väzne ochorel doterajší predseda MS kr. Jan Vilk a nemôže ďalej viesť prácu miestnej skupiny. Treba mu podakovať za jeho prácu a nájsť nového človeka na túto zodpovednú funkciu, ale predovšetkým nájsť miestnosť pre novú klubovňu. Zdá sa mi, že obvodný výbor na Orave trochu pozabudol na Kičory a včas nereagoval na novú situáciu. Potrebné sú rázne opatrenia v záujme tamojších krajčanov a Spoločnosti.

Text a foto: DOMINIK SURMA

Pionýrská léta Velkých Petrovic a Krzyżanowic

POKRAČOVÁNÍ ZE STR. 8

Antoni Kilian, Wilhelm Wolnik a Jan Jurczyk.

K nejpalčivějším úkolům patřilo zorganizování škol v obci. Jako jedna z prvních začala pracovat škola v Biénkovicích. Bylo to 3. ledna 1946. První učitelkou byla Anna Pawełczuková, ředitelem školy se stal Władysław Jurczyk. Prvním učitelem ve Tworkově byl Paweł Koenig, který začal učit v březnu 1946. V Chalupkách zorganizoval školu Antoni Lose, který byl od roku 1946 jejím ředitelem. Vynikající osobnosti této školy byla Helena Moskowová, pocházející z okolí Ostravy. Pracovala mj. v Owsciszwach, Krzyżanowicích a Roszkowě. W Krzyżanowicích byl prvním organizátorem školství Kazimierz Stankiewicz. S pomocí tehdejšího starosty obce Cypriana Drobného byla opravena školní budova. Vyučování zahájilo 102 žáků. V roce 1949 už chodilo do školy 246 dětí. Krzyżanowickou školou prošlo 59 učitelů. Každá ze škol v obci Krzyżanowice se může pochlubit mnoha úspěchy. Škola v Chalupkách získala Jizbu národní paměti s exponáty z druhé světové války. Škola byla nazvána jménem Henryka Sucharského.

Po reformě školní správy se ředitelem spádové školy stal Antoni Tomczak. V obci působí osm osmiletých škol, pět přidružených škol a devět mateřských škol.

Kulturní činnost v obci rozvíjí především šest kluboven v následujících vesnicích: Owscisze, Tworków, Biénkowice, Chalupki, Zabelkow a Rudyszfeld. Práce kluboven je rozmanitá. Pořádají kvízy, promítají filmy, pořádají vlastivědné zájezdy apod.

Pokračuje se v tradici malování kraslic, pomázků, topení Morany. O velikonocích je velkou atrakcí procesí s jízdou a po procesí koňské dostihy.

Sirokou kulturní činnost rozvíjí osm knihoven, které mají k dispozici 34 000 svazků. Knihovny půjčují ročně 70 000 knih. Pořádají rovněž výstavy, např. „Knihu radí rolníkům“, „Maria Dąbrowská, autorka naší četby“ apod.

Ve sportovní činnosti vede vesnice Tworków. Už před devadesáti lety tu byl založen

fotbalový klub. Po druhé světové válce vesnice získala sportovní stadion. Fotbalové družstvo LZZ Tworków hrálo ve III. lize. K největším úspěchům patří 6. místo v turnaji, který uspořádal Przegląd Sportowy a televize. Chlapci a junioři se dobře umístili v soutěži o pohár ministra zemědělství.

Dobrovolná požární stráž v Krzyżanowicích má 11 bojových jednotek. Dlouholetým náčelníkem požárníků tu byl Jerzy Czerny. V Roszkowě postavili hasičskou zbrojovnu za 2 miliony zlatých. Kromě mužských družin jsou v Dobrovolné požární stráži i ženské družiny, sedm harcerských požárníků až 18 družin mládeže.

K největšímu pokroku došlo v hospodářství. Obnovovaná hospodářství se rychle zařadila mezi nejlepší v Polsku. Všechny domy mají elektrickou energii. Nové domy jsou postaveny z cihel. Převládají hospodářství na rozloze 8 – 14 hektarů dobré půdy. V Biénkovicích je 297 hospodářství, která měla 780 hektarů dobré půdy. Úrodná půda a dobré hospodaření umožňují vysokou sklizeň pšenice a cukrové řepy.

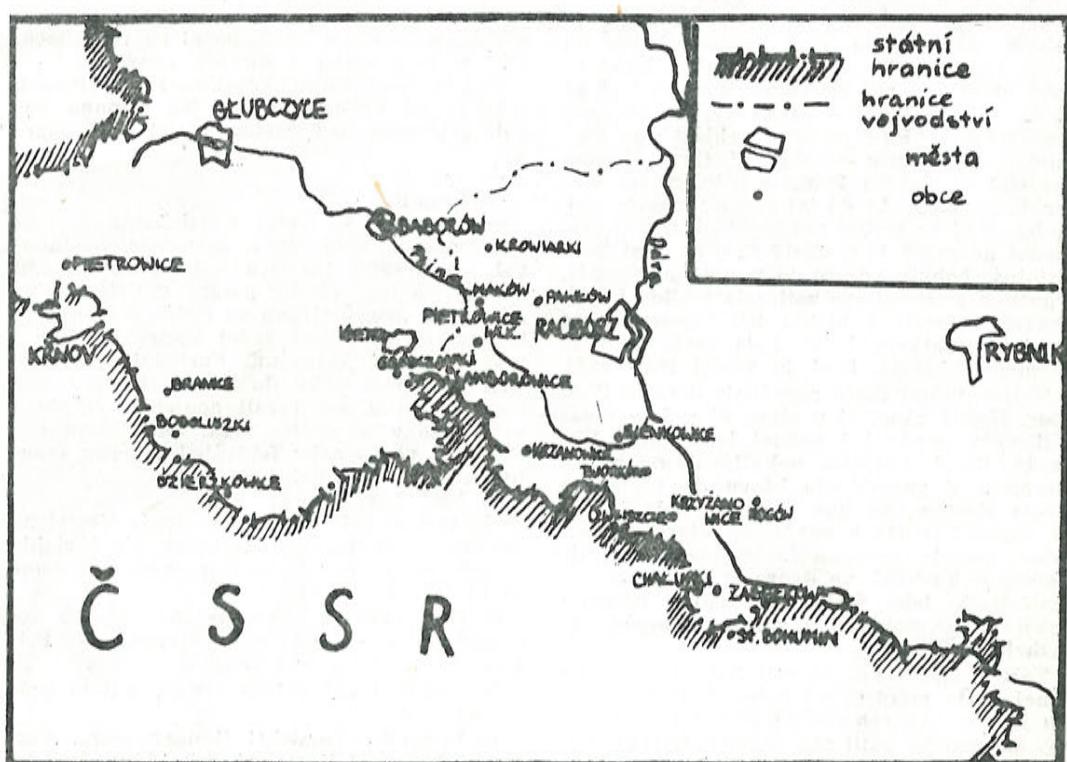
Vesnice Owscisze, ležící u československé hranice, má výhradně moravské obyvatelstvo. Stará část má hustou zástavbu, nové domy jsou roztroušeny na pozemcích z parcelace. Kromě práce v hospodářství tu lidé pracují v dolech Rybnického uhelného revíru, v průmyslových závodech ve Wodzislawi a Raciborzu a také v Československu.

Dobré hospodářské výsledky mají státní statky a zemědělská družstva v obcích Velké Petrovice a Krzyżanowice. V rostlinné výrobě zaujmají přední místa v Polsku. Mají přes 1400 členů a pracovníků, většinou místního (tj. moravského) původu. Měsíční výdělky pracovníků činily již v roce 1983 25 – 30 tisíc zlatých.

V roce 1950 raciborskí Moravané tvořili dvě třetiny všech Čechů žijících v Polsku. Podobně procento se udržuje dodnes. I když se všichni nehlásí ke svému původu, na vesnicích se slyší moravské nářečí, zachovávají se písničky, zvyky a obřady. Náčelník obce Krzyżanowice Jerzy Wolek (moravského původu) často hovoří zejména se staršími občany moravským nářečím, čímž si získal jejich uznaní.

ZBIGNIEW TOBJAŃSKI

Dnešní článok Zbigniewa Tobjańskiego pokračuje v tematici materiálu publikovaných v č. 2, 3 a 8/83, 11 a 12/84 a 1, 3 a 4/85 nášeho časopisu, věnované problematice moravského obyvatelstva na Raciborsku a Gubczyku. (Redakcia)

JÁN JONÁŠ

JEDENÁSTE PRIKÁZANIE

(2)

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA

Bol to zvláštny pohreb. Nik sa nepamätal, že by v Drienkovciach pochovávali prázdnu rakvu. Z nebohého nezostalo na tomto svete nič. Ale celkom nič. Paholok Šimon so strachom vyliezol spoza brány, netrúfol si pristúpiť bližšie, iba zobďaleč sa prizeral ako si stará gazdiná zúfalo pretiera oči čiernym ručníkom. Mater musí najhlásitejšie plakať. Starý gazda podľa svojho dlhoročného zvyku potriašal ľavým kolenom a krútil v rukách čierne klobúk s nízkou strieškou. Obe dievčatá pozerali blankytnými očkami na čierneho ľudu. To ich niekto pohladił po tenučkých chrbotoch, to po uzučkých pleciach, tu sa nad niektorú sklonila žena a dobla ich do tváre čiernym, tuhým ručníkom ako havran — zlovestník. Mladá gazdiná stála nad nimi vysoká a meravá. Šimon sa bál na ňu pozrieť. Syn dedinskéj bedárky, hluchonejnej Sidónie, slúžil na Podkose vari odvtedy, čo začínal chodiť; najprv iba tak po dvore, potom pásol husi, kravy. Keď založil koňovi chomút zo zeme, začal robiť na starých, potkýnajúcich sa kobyľach. Vrátil sa z vojenčiny a Vojtech Adamica mu zveril trojročky, predný pár robotných koní. Práve tej jesene sa oženil jeho syn Štefan. Pred odchodom na výmenok checel sa starý gazda odvŕdalič vernému čeladníkovi.

Do gazdovstva vstúpila Helena, dcéra nie sice najbohatšieho, ale v Drienkovciach väženého gazu Leštinu. Šimon pamäť každú minútu veľkej svadby. Dávno si všimol Helenu, vysokú, šíhlú devu, krásnej, vždy akoby slnkom rozhorúčenej tváre a hlubokých blankytných očí pod smelým, klenutým obočím. Obdivoval jej strojnú chôdzu, sošné držanie tela a zbožňoval jej hlas. V kostole ho rozoznával medzi všetkými dievkami.

Vedel, že s ňou nebude nikdy tančovať na zábave, a preto ju vždy pozoroval iba od dverí, bol spokojný, keď tancovala s mládencom, ktorý mu bol príjemný, a trpel, keď sa okolo nej krútil taký gazdovský, ktorého nemohol vystať. Keď padli jej ohľášky so Štefanom, akoby mu odfahllo. V tieni Štefana vyrástol aj on. Na Podkose. Štefan, no Štefan bol Štefan. Až do tej svadby nepomyslel, že by sa aj on mohol raz oženiť. Kam by prišiel nevestu? K materi? Pravda, mať bola čistotná, bohvie kde sa to v nej kedy vzalo, trpeľivo a namáhavo zatierala trhliny v hlinených muroch a bieliла ich vápnom pred každým sviatkom. I tak bola však len hluchonemá Sidónia, hoci ju všetci mali radi.

Helena veľmi skoro rozhýbala dom na Podkose. Každé ráno, či v zime, či v lete otvárali sa v prednej i zadnej izbe okná. Dokorán. Starý Adamica pokašľával, no mlčal. Hermína si zamotávala hlavu do vlniaka a siepela zlostne ako hus. Ostatne, bola to len tá najnevážnejšia z novôt, na ktoré si Hermína musela privynúť. Helena zavádzala novoty v kuchyni, vo dvore, v chlievoch a v maštaliach, lebo Štefan bol chlap mocný i robotný, ale pokorný a rozum si nerád namáhal.

Tak sa aj Šimon sprvoti bál mladej gazdinej. Bola mladšia od neho. Bál sa pohľadu jej blankytných očí, ktorý bol taký hrejivý, ale zblízka pálil ako plameň sviečky. Lakol sa jej málovrvnosti. Stará Hermína vždy

Vojtech Adamica si ráno privstal a vyšiel na dvor a potom aj na ulicu. Drienkovce sa ešte neprebudili. Na ceste sa objavili dvaja nemeckí vojaci. Zastavili sa u vládneho komisára Ignáca Beňáka, ktorý bol zvláštnym človekom. Keď sa vrátil sotva dvačasťročný z frontu prvej svetovej vojny, pred ktorým ho nezachránilo ani to, že bol jediným synom bohatej vdovy, čoskoro poslal mať na výmenok. A o tom, prečo mať nezachránila syna pred frontom, ľudia mlčali a malčali aj sám Ignác, hoci príčinu všetci poznali. Ignác sa potom oženil so sedemnásťročnou Melankou Adamicovou. Vzbúril sa aj proti fáradovi Megyessymu, ktorý musel z Drienkoviec odísť. Potom Ignáca Drienkovčania za výdatnej pomoci nového cirkevného administrátora Valentoviča zvolili za richtára. A keď k moci prišli klerikálni samozvanci, richtára si netrúfali zmeniť, zmenili iba názov. Po príchode Nemcov starý Vojtech Adamica predpokladal, že budú rekvirovať a povedal to aj svojmu synovi Štefanovi. Nemci však požadovali všetky konské záprahy na evakuáciu muncie spoza rieky.

chlalom debna povážlivu naklonila v rukách.

— Vozy pôjdú v stometrovom rozostupe, — hovoril Beňák. — Pôjdem prvý. Cez brod nesmie galupovať...

— Zatiaľ prepriahni, — pošepol Štefan Šimonovi. — Banda... Tebe naložili... Obe sú žrebné... Chúdatká...

Rýchle prepriahli, ale Nemeč predsa postrehol.

— Wasistenlós... Menč...!

— Prepriahaj, nepočúvaj... — ponáhľal sa Štefan.

Šimon bol už za riekou. Štefanove kone sa zhrobili. Štefan kráčal vedľa voza a Šimon akoby ho počul:

— Nože moje, čože je to pre vás... Trača... Nože hijo... pekne... razom...!

Horúci vzduch udril Simona do tváre a potom mu uši zavalil rachot... Belasý stôp do neba, metla červenej žiare, odporný žltý dym...

Nič nenašli z koní, z voza, ani zo Štefana. Ani handričku, ani stebielko...

Šimon sa triasol celou cestou. Triasol sa všetci furmani a najviac Beňák, keď vstúpil do švagrovho dvora. Strašná zvesť vleťala do Drienkoviec. Jej kvapky padali v daždi, ktorý sa husto začal cediť v tej chvíli, kedy mali spustiť rakvu bez tela od hrobu. (...)

niečo šušťala; alebo klebetila, alebo sa vadiala, alebo hovorila iba preto, aby jej jazyk nepostáhl. Mlčala iba pri jedle; vtedy mlčala dlho. V dome a na dvore nebývalo pre Adamicu vojtecha veľa miesta na reči. Na poli rád spomínal dopodrobna a zoširoka. Tak veľel Šimon o Drienkovciach a ich obyvateľoch všetko od gruntu i napriek tomu, že mu jeho hluchonemá mať nemohla rozprávať rozprávky. Mal rád starého, a preto bolo samozrejmé, že sa rovno z vojenčiny vrátil do dvora na Podkose.

Štefan bol v mnohom ako otec. Iba ovela mocnejší a o poznanie prchkejší. So Šimonom boli navzájom čosi viac než priatelia a čosi menej ako bratia. Štefan bol jedináčik. Ale nikdy sa tak nesprával. (...)

Šimonovi sa videlo, že i teraz Helena riekl:

— Ide sa!

K rakve pristúpili šiesti hasiči v uniformách a dvihli ju aj s nosidlami ľahko ako pierko. Ľahko aj vyrovali si krok. Pohrebny sprievod sa pohol. Členovia spolku sa zožálenými faktami zanotili neistými hlasmi:

— Tak každý, kto sa narodil, vädne, padá rýchlo ako kvet... — A na dvore, ktorý Šimon odrána posýpal pieskom, škrípali podkovičky vyleštených čiernych čižiem. (...)

Bolo už neskoro. Šimon ležal vo svojej úzkej komórke vedľa konskej maštaľe. Bývalo to na odkladanie náradia, ale keď prišla Helena, komórkou vymazala, vybielila, potom vsadili do nej uzučké okienko, zobili dve posteľ nad sebou, vystláli slamou a postlali perinou a vankúškom v hrubom lacnom káname.

— Jedia s nami pri stole, aby nepáchli maštaľou!

Tak povedala, a on to počul po raňajkách, lebo si ešte upíjal v pivtore vody.

Platilo to jemu a kraviaroví Cypriánovi. Stena od maštaľe hriala. Na Simona padali driemoty, keď Štefan vošiel do kômorky.

— Spiš...?

— Nesplím...

— Tak spi. O tretej zapriahame...

Zapriahali, bola hmla, bola noc, nastupoval iba kosáčik mesiaca a lampáše nesmeli zavesiť na oje. Všetky poťahy z Drienkoviec išli až na druhú stranu za rieku. Na každom tretom, štvrtom voze sedel nemecký vojak s puškou medzi kolenami. Furmani sedeli tiečko, pratali si nohy do konských huní. Iba kone ffkaním udržiaval spojenie. A občas sa ozvalo z predného voza, na ktorom šiel Beňák a vedľa neho feldvél sapérov s nehybnou polovičkou tváre:

— Lós! Lós!

Na svitanie prišli k brodu. Dvaja Nemci na koňoch viedli kolónu cez vodu, ktorá siahala koňom až po podbrušinu, a gazdovské kone sa plašili. Nemci kritáli.

— Ked' budeme dľho nakladať, všetky po-prechladujú, — začútosil Štefan. — Priviažme im hune pod bruchá!

Nakladali ľažké debny v opŕchnutom agátovom háji.

— Vorsicht! Vorsicht! Donnerweter... Verfluchte! — volali vojaci zakaždým, keď sa

Veľký starý dom na Podkose, postavený celkom ináč než ostatné domy v dedine, nehemžil sa smútočnými hostími. Na kar Hermína pozvala len najbližších príbuzných. Pohrebňa hostina bola mŕkva. Každý sa bál spomenúť nebohého. Ľudoš Durík, dengľavý, hrbatý, s dlhým usmokleným nosom nad riedkymi ovisnutými fúzmi bezmoene krútil očami, lebo ani za pohárikmi s pálenkou sa nikto nebral. Ľudoš bol synovec starej gazdinej z Podkosu, trocha pijan a ledabolo hospodár, ktorý by už dávno bol vysiel na bubon, nebyť jeho nepeknnej, ale veľmi pracovitej ženy Genofévy.

Prvý vstal od stola richtár Beňák. Po-slušne ako ovečka odlepila sa za ním od stola dievčensky štíhlá Melánia.

— Keď budete potrebovať pomoc alebo rádu, viete ku mne cestu, — riekol Beňák a uprel svoj fažký pohľad na Helenu.

— Poradíme si sami s pomocou božou, sami si poradíme, — vyrieckol starý Adamica. Beňák si nevýšimal švägra a pokračoval:

— Vojna dohorieva. Zbojníkom nemeckým horí už kúdel' pri zadku... Len aby sa nako-nieci od zúrivosti nepomiati... Po vojne vy-dobyjeme penziu pre tieto sŕôtky, — skrútil Beňák pohľad na dievčatká. — I pre teba, — vrátil sa očami k Helene. — Dokumenty opatrím. Pánboh vás poteš, — riekol už vo dverách. Melánia si utierala slzy a cupkala drobným krokom za ním.

Richtár Ignác Baňák zastavil sa pred bránonou dvora na Podkose. Počkal si na Melániu a pekne vedľa nej kráčal dole dedinou. I v tom sa vedome odlišoval od ostatných chlapov v Drienkovciach; Drienkovčan nedajboh, aby vykračoval zároveň so ženou, pekne vedľa seba, ako si teraz a vždy kráčal richtár Ignác Beňák. Odjakzívá išla Drienkovčanka dva-tri kroky za Drienkovčanom, či do ko-

stola, na jarmok alebo do poľa. Beňák zadal nový móres, ale nikto ho nenasledoval. Richtár sa ho držal sprvotí zo vzduchu a potom si naň zvykol.

— Ten starý prďoch sa hrabe gazdovať, — začal Beňák hovor s Melániou, keď sa kúsok vzdialil od brány na Podkose. — Hned sa posadil za vrchstola!

Melánia poznala Beňáka vari lepšie ako samu seba. Zrazu pobadala, kam mieri.

— Ěste šťastie, že obaja starí sú pri sŕdciach! Čo by si Helena sama počala...? — mierne mu protirečila, zastávajúc sa brata. (...)

— Beňák sa nahlas zasmial. — Ti jej veria neporadia...

Nemenoval Helenu, no Melánia od začiatku vedela, že mužovi ide o ňu. Ze mu starý Adamica nikdy nepripráštol k srdecu, to spoznala dávno a zmierila sa s tým, hoci ona mala brata rada. Mat im umrela, keď boli v detskom veku, starý richtár, ako hovorievali ich otcovi, bol sa ženil až v Kristových rokoch, neodhodlal sa na druhé ženenie, a tak Melánia a Vojtech vybastali odkázani sami na seba.

Hermínus nebral Beňák jednoducho na vedomie.

Ináč to bolo so Štefanom a Helenou. Synovca, siláka Štefana, vždy bezstarostného a veselého, mal rád azda aj preto, že sám bol požehnaný iba dećerami, a Melánia niekedy aj pocitovala drobné pichliače žiarlivosti. Najmä vtedy, keď sa dobráčisko Štefan pri mlatbe alebo pri zakálačke, alebo pri inej podobnej príležitosti správal aj pod Beňákovou strechou ako doma, ako gazda. A Beňák to prijímal s lahlkým úsmievom.

Melánia dávno vedela, že muž si ozajstne ceni na Podkose len Helenu. Usmieval sa, keď počul o metódach, ktoré začala zavádzat v Adamicovej kúrii. S pozornosťou, keď Štefan kúpil dvojradličný pluh na strniská. Keď montovali do maštali na Podkose napájačky, Beňák zvážnel. Navonok sa usmieval ďalej, ale vnútri sa zhrýzal, že neboli on prvý. Tak si začal Helenu vážiť a bol rád, že je Štefanovou ženou. Keď sa niekto pokúsal robiť si zo Štefana žarty, že na Podkose Helena nosí nohavice, richtár mu na mieste pustil žliou.

— Ten prďoch starý tomu aj tak neružomie, — skončil Beňák úvahy. — Helena ho vyvedie bez rebríka na povalu, ani nezmerkuje kedy a ako. (...)

Boli pred richtárskym domom. Z opačnej strany sa blížila hluchonemá Sidónia. V bie-

lej plachte niesla na chrbte otiepočku agátového raždia z nedalekého hája.

— Mal by si jej priviesť z urbárskeho začínu haluzia, — poznamenala Melánia.

— Viem aj sám, — nevrial odpovedal Beňák a vďačne pozrel na ženu.

— Pôjdeme aj my, — povedal Augustín Leština a nerozhodne si položil páste na kolenná. — Za chvíľu bude večer.

— Ěste je kus do večera, kus je, — zadružoval Leštínovcov Adamica. — A robí už dnes aj tak nič nebude.

— Ba ešte by sa mohlo niečo, aspoň vo dvore, — uvažoval Augustín a starý Leština mu nemo prikyvoval.

— Posedte ešte. Zriedka u nás bývate, — prehovorila prvý raz Helena. — Postavím vam liptinu, vypijte si.

— Zober so sebou aj tutohľa fľašku, — podával jej Ďurík prázdnu hranatú fľašu, z ktorej sa už minula slivovica belica.

— Dost máš, — výtrhla mu fľašu Genoféva. — Sopel ti už visí ako moriakovi. Domov sa zberaj. Ideme, — drhla ho laktom. (...)

— Vravím... — zasmrkal Ďurík, akoby mu naozaj sviečka visela z nosa. — Nedá človeku pohovoriť ľudsky...

— Mal by si poznal mieru, — hundrala Genoféva a stiahla si čierny ručník hlbšie do čela.

— Budeme musieť najat ešte jedného pašolka, najat... — začal Adamica, len čo Helena vyšla z izby. — Silný pár rúk odpadol, silný pár...

Hermína zafikala a potom ju skrútil zádyčivý kašel. (...)

Helena sa vrátila s plnou fľašou v komponom uferáku. So skamenelou tvárou, s pevnou zovretými ústami prešla starého Adamica a nepoložila pred neho fľašu, aby on časťoval ako gazda, sama začala nalievať slivovicu do pohárikov. Starý Adamica už-už natáhoval ruku za fľašou, ale v rozpakoch ju stiahol a akosi bojaživo sa obzrel okolo stola. Len usmrkaný Eudoš si toho povšimol a neprišiel sa uchechtol. Adamica sa zachmúril, fľochol vyťakaným pohľadom na svatovcov i na pochechtávajúceho sa Eudoša a mrmlal:

— Nalej rodine, nalej...

Stará gazdiná plakala v krátkych sipayových vzdychoch. Dusila sa horekovanim, ktorému nebolo rozumieť. Okolo stola panovala me-

ravosť. Helena si neprisadila. Ďurík pomaly posúval dlaň po stole smerom k pohárikom, zakrádal sa ako na postriežke. Keď sa mu prsty dotýkali skla, schmatol stopku a podvihol kalištek:

— Aby sa to nevylialo! — riekol nedočkavo.

Starý i mladý Leština neochotne siahli po svojich pohárikoch, priložili k ústam, nepili.

— Zajedajte, — núkal Adamicavojtech.

Leštínovci nesiahli na dobroty: misa ostávala nedotknutá. Augustín sa ukradomky pozeral na sestru, v rozlomilej ľažkopádnosti sa mu iba teraz rozležalo v hlave, že Helena je vlastne teraz už gazdinou i gazdom na Podkose. Upriamneným pohľadom, aký mávajú ľudia, ktorí chápú dlhšou cestou, hľadel Augustín na sestru, akoby odhadoval, či bude stačiť na veľké gazdovstvo.

„Utiahne,“ odhadoval ju v mysli. „Len aby sa jej tento starý peň nezačal plantať pod nohami!“ Augustín, dobrá od kosti, prenesol pohľad na Adamicu a z neho na otca.

Otca Leština dozaista ominali tie isté myšlienky, aké ominali syna Augustína. Svedčila o tom sústredená tvár, z ktorej sa naučil syn lepšie a najmä rýchlejšie vyrozumieť ako z reči. Keďže otec, ale ani syn neboli získaní, obaja rozmýšľali o ďalšom osude Heleny s láskavým, úprimným záujmom.

— Utiahne, — uspokojoval sa znova Augustín.

— Dochádza do veku, kedy treba trhať poskonné konope. Vtedy ženské ľahko strácajú rozum, prebehla chmára po tvári stareho Leština a ostala mu visieť na tenkom, mierne pretiahnutom nose, ktorý mala po nom aj Helena.

Starý gazda Leština si prvý toho dňa hlasito povzdychoval; hlasito, až sa sám preťažil.

Helena sa striasla, ušla naspať do tej veľkej izby a postavila sa k tej starej skrini na ženské šaty a bielizeň. Do nosa jej udrel zápací potuchnutých konopí. Prišlo jej z neho zle; rozhodla sa zmeniť tu všetko.

Keď sa pozviehalo, držiac sa oboma rukami starej skrine, a žltobelasé kruhy, ktoré ustavične rástli pred očami, prepadi sa mimo prieskor, pocitila prenikavý pohľad. V náprotivných dverách stála Hermína Adamicová, od tej chvíle jej svokra.

— Rozšnoruj sa, bude ti lepšie, — poručila svokra meravu a nepohnute.

Helena nepochopila. Svokra mala pravdu. Helena bola tehotná.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

Kresba: Areta Fedaková

ZLATÍ JUBILANTI

Na Matričnom úrade v Nižných Lapšoch sa prednedávnom konala milá slávnosť: 13-ím krajanským manželským párom z nižnolapšanskej gminy, ktoré sa dožili zlatej svadby, odovzdali pamätné Medaily za dlhoročné manželské spoluživanie. Sú to manželia:

Z NEDECE

Žofia a Michal Novákovci, č. 195, Mária a Štefan Palkovci, č. 157, Júlia a Ján Sevčíkovci, č. 174, Mária a Valent Pojedincovi, č. 180, Rozália a Valent Kapolkovci, č. 160, (písali sme o nich v Živote č. 12/1983) Anna a Michal Peksovci, č. 165, Anna a Andrej Milaniakovci, č. 234,

Z LAPŠANKY

Helena a Valent Kapolkovci, č. 60,

Z NIŽNÝCH LAPŠOV

Alžbeta a Štefan Kalafutovci, č. 135, Zofia a Augustín Haberovci, č. 83, Angela a Václav Nowobilskovci, č. 164,

Z FRIDMANA

Mária a Ján Brizekovi, č. 57,

Z KACVÍNA

Anna a Jakub Pacigovci, č. 102.

Slávnosť viedla vedúca Matričného úradu Helena Strončeková a medaily odovzdával jubilantom náčelník gminy Tadeusz Maurer za účasti tajomnícky gminnej kancelárie Ludmily Wojtasovej. Oslavencov dostali zároveň pamiatkové dokumenty spoľu s odpisom sobášneho listu spred 50 rokov a kyticou kvetov.

Váženým jubilantom srdečne gratuluje a do ďalších rokov im želáme mnoho zdravia a pohody v manželskom spolužití.

H.S.

DIAMANTOVÍ JUBILANTI

Hovorí sa, že dnes sa ľudia na dedine lepšie stravujú a nejed napracujú ako pred 80 rokmi, a predsa žijú kratšie. Sú však výnimky.

Chcem napísat pári slov o manželoch Rozália a Jozefovi Harkabuzovcoch, ktorí vo februári toho roku oslavili krásne jubileum – diamantovú svadbu, čiže 60 rokov spoločného života. Jozef sa narodil v roku 1899 a Rozália v roku 1906. Ich sobáš sa konal v roku 1926 v Podvilku. Život nemali ľahký – neúrodné roky, malé gazdovstvo a na stavosti sedem detí. Ako spomína Jozef, mal len štyri roky, keď spolu s rodinou boli nútenci odísť za chlebom do Ameriky. V Ame-

rike bol Jozef a jeho dve sestry do roku 1910, kedy im umrela matka. Po jej smrti sa vrátili naspäť na Oravu. Otec sa potom opäť oženil, ale deťom nebolo tak dobre ako pri vlastnej matke. Museli z domu odísť a slúžili u bohatších gazdov. Jedna sestra odísťa do Podhradia a tam aj zomrela, zase druhá, mladšia, odcestovala na Slovensko, ani ona už nežije. Len Jozef ostal pri otcovi a macoche.

Tažko musel drieť na gazdovstve. Spával na drevenej lavici alebo v maštali, veľmi často bez prikrývky. Keď sa Jozef vrátil z Ameriky, neovládal rodnú reč, len anglický jazyk. Musel sa učiť všetko znova. V tom čase naše oravské dedinky boli súčasťou Rakúsko-uhorskej monarchie. V škole sa Jozef učil čítať a písat po maďarsky. Ako spomína, v škole sa písalo grŕffom na bridlicových tabuľkach, lebo zošitov nebolo. Učil ich učiteľ Szymrak z Podvilk. Po prvej svetovej vojne naše dedinky pripadli Poľsku a boli nové zmeny. Jozef sa musel učiť poľský jazyk. A takto sa naučil štyri jazyky. Dnes už z tých reťaží veľa nepamäťa. Neveľmi sa pamäťa ani na svoju svadbu, ale jeho žena Rozália si túto udalosť zachovala živo v pamäti. Ako hovorila, kedysi na svadobách hosti nečastovali vareným jedlom, ale ponúkali im len bryndzu v hlinených misách, praženicu, koláče s tvarohom a keď už boli varené jedlá, tak hlavne kapusta, zemiaky, hrach či ryža. Muzikanti hrali na husliach a base, tak ako dnes hrajú naši Ostrisovania z Harkabuza.

Pre rodinu Harkabuzovcov nastávali ľahke dni. Deti im príbúdalo, ale roli nie. Veľmi často si privyrábali vozením dreva. Za tažko zarobené peniaze kupovali obilie, ktoré doma ručne mleli. Lepšiu múku miešali s ovosenou a z toho piekli chlieb. Počas pôstu namiesto tuku používali olej z lanových semien. No, nesmelo sa ani variť v tom hrnci, v ktorom sa predtým varievalo mäso. Na dedine neboli žiadnen obchod. Bola len krémka, mlyn, olejáreň. U nás mal krémku Žid Ezner. Prvý obchod na dedine viedol Anton Bielak. Žiaľ, už nežije. Jozef si pamäťa ešte také náradia ako voz, ktorého kolesá boli bez obrúci a drevený pluh (radlo), ktorý tahali dva páry koní, lebo pre jeden pár to bolo tažko. Bič na kone či kravy sa robil z nití na špeciálnom náradí skoro na jar, aby nim na Kvietnú nedelu mohli zviazať hrsť palmových vetyvičiek a posvätiť ich. Týmto bičom sa poháňali kravy, aby sa nebodali. Richtárom na dedine chcel byť každý, lebo nemusel platíť pozemkovú daň. Toto si ešte pamäťa krajča Jozef Harkabuz z tamtých čias.

Treba tu povedať, že krajča Jozef Harkabuz bol jedným zo zakladateľov našej Spoločnosti a jej aktívnym členom. Jozef a Rozália Harkabuzovci majú 38 vnukov a 28 pravnukov. Prostredníctvom Života naši čitatelia želajú rodine Harkabuzovcov veľa radosti a spokojnosti v ďalšom spoločnom živote.

FRANTIŠEK HARKABUZ

K blahoželaniam pre krajančíkych jubilantov sa pripája aj redakcia Života.

ZASADANIE PREDSEDNÍCTVA ÚV KSSČaS

Na prvom tohorečnom zasadnutí sa 19. januára zišlo v Krakove predsedníctvo ústredného výboru našej Spoločnosti. Jeho rokovanie, ktoré viedol predseda ÚV Ján Molitoris, sa zúčastnili taktiež pozvaní hostia: predstaviteľ Spoločensko-právneho oddelenia ÚV PZRS Wojciech Klimek, predstaviteľ Krakovského výboru PZRS Józef Róg a zástupca Spoločensko-administratívneho odboru ministerstva vnútra Edward Zajac.

Účastníci zasadania sa oboznámili so správami o činnosti KSSČaS v uplynulom roku a o plnení uznesení VII. zjazdu našej organizácie. Hodnotiac vlastnú činnosť predsedníctvo komštatovovalo, že v podstate prebiehalo súhlasne z rozhodnutiami posledného zjazdu, ale súčasne poukázalo na viaceré nedostatky najmä v organizačnej práci všetkých zložiek, ktoré tento rok treba odstrániť.

Veľa pozornosti venovalo predsedníctvo pracovnému plánu KSSČaS na rok 1986. Bolo rozhodnuté, že predložený plán treba doplniť návrhami obvodov a miestnych skupín a predložiť na schválenie na najbližšom zasadnutí ÚV. Na tomto zasadnutí sa taktiež – súhlasne s rozhodnutím predsedníctva – prerokuje bilancia za rok 1985 a schváli návrh rozpočtu na rok 1986.

Silný dôraz položili účastníci zasadania na problém definitívneho vybavenia otázky sídla ÚV. Ako však uistili prítomní na zasadnutí predstaviteľa stranických a administratívnych orgánov, táto záležitosť bude v najbližšom čase vyriešená.

Osobitnou tematikou rokovania predsedníctva boli otázky súvisiace s nadchádzajúcim X. zjazdom PZRS. V tomto kontexte sa činitelia ÚV, ktorí sú členmi strany, rozhodli vytvoriť pri ústrednom výbere skupinu PZRS. Pri ÚV má taktiež vzniknúť skupina ZES.

Na záver členovia predsedníctva prerokovali rad bežných organizačných otázok, týkajúcich sa o.i. školenia dychoviek, kapiel a súborov, ako aj priprav k zápisom na vyučovanie slovenčiny v jednotlivých miestnych skupinách a pod.

J.S.

ZELOV

Predevším bych chtiel vyjádriť našu radost z toho, že Život doháni zpoždení; prosincové číslo jsme dostali pred vánocemi. Jen tak dál!

A teď několik informací o našej činnosti.

5. ledna se konala schúze Obvodného výboru v Zelově, na niž jsme shrnuli výsledky činnosti v loňskom roku a schválili plán práce na rok 1986.

V roce 1985 činnosť probíhala v souladu s plánem. Devět dětí bylo na letním táboře v Československu a jeden krajan na lázeňském léčení, které zorganizoval Československý ústav zahraniční. Uspořádali jsme recitační soutěž, které se zúčastnilo deset dětí. Dobře se rozvíjí spolupráce se zelovskými a vojvodskými orgány, jakož i s ústředním výborem KSSČaS, redakcí Života, Československým kulturním a informačním střediskem ve Varšavě a Československým ústavem zahraničním. Přáli bychom si, aby tato spolupráce pokračovala úspěšně i nadále.

V roce 1986 bude klubovna KSSČaS v Zelově otevřena v pátek od 18 do 21 (zájmové kroužky, vyučování hry na hudební nástroje, pingpong), první sobotu v měsíci v 19.30 promítání českých filmů a první a třetí neděli v měsíci od 19 do 22 setkání, besedy, půjčování knih. Budou uspořádána různá příležitostní setkání: u příležitosti osvobození Zelova (přednáška), Dne žen, účast v oslavách Svátku práce, zábava pro děti u příležitosti Mezinárodního dne dětí, účast v oslavách Dne výtěžství, akademie 22. července, přednáška k výročí Rájové revoluce, vánoční zábava pro děti i starší, recitační soutěž (české básně), uspořádání kurzu češtiny, pingpongový turnaj a zájezd do Československa.

Chceme rovněž navázat partnerskou spolupráci se společenskými organizacemi v Zelově a nadále prohlubovat spolupráci s Úřadem města a obce Zelov, s kulturními pracovišti Piotrkowského vojvodství, s Československým kulturním a informačním střediskem ve Varšavě, s Československým ústavem zahraničním, s ÚV KSSČaS a redakcí Života.

V diskusi se hovořilo rovněž o hospodářských problémech. Nezbytný je vymalování klubovny a výměna podlahy, kterou níčí houba, zakoupení lepších kamenn na vytápění místnosti a osvětlovacích těles. Krajané mluvili také o zájezdu do ČSSR, který by mohl uspořádat ÚV KSSČaS a Československý ústav zahraniční, o čemž se už jedná několik let.

12. prosince 1985 zasedala komise pro kulturní podniky, povolaná v souvislosti s oslavami 30 let města Zelova. Komise se skládá z představitele kulturních a osvětových pracovišť, závodů Fanar a Úřadu města a obce Zelov. Jejím členem je rovněž Zenon Jersák, předseda OV KSSČaS v Zelově. Na zasedání byl navržen následující program oslav: řízení znalostí o Zelově, fotografická soutěž Zelov kdysi a dnes, písnička o Zelově, 30. výročí lycie — sjezd absolventů, kreslířská soutěž „Moje město“, setkání s redaktorem píšicím o Zelově, setkání se slavnými lidmi narozenými v Zelově, zahájení kulturního roku ve vojvodství v

ZÁPISY NA SLOVENČINU

Pripomíname všetkým rodičom, že v dňoch od 15. apríla do 31. mája t.r. sa vo všetkých školách na Spiši a Orave konajú zápisu na vyučovanie slovenského jazyka. Týkajú sa len žiakov, ktorí sa začínajú učiť slovenčinu po prvý raz. Zápisu sa uskutočňujú rôznymi formami, o.i. na základe písomných prihlášok podpísaných rodičmi a donezených do školy prostredníctvom žiakov alebo zapísaním žiaka priamo v škole a pod. Všetci záujemci, tak v obciach, kde sa slovenčina vyučuje, ako aj tam, kde se ešte nevyučuje, mali by využiť možnosť výuky rodnej reči v školách, teda tam, kde sú k tomu najlepšie podmienky.

Upozorňujeme rodičov, aby nečakali do posledného dňa, ale čo najskôr zapísali svoje deti na slovenský jazyk.

Zelově, dny české kultury uspořádané Československým kulturním a informačním střediskem ve Varšavě, vatra, setkání se Zbigniewem Tobjańskim a zapojení UV KSSCaS do oslav 30. výročí města Zelova. Program mají podrobně připravit předseda a také jmení komise.

Dne 10. ledna se v Domu společenských organizací v Zelově sešla Občanská samospráva č. 3 v Zelově, na jejímž terénu je klubovna KSSCaS. Jako hosté byli přítomni předseda městského a obecního národního výboru Waclaw Gapik, zástupec náčelníka města a obce Zelov Zofia Chodorowiczová, předseda OV KSSCaS v Zelově Zenon Jeršík a další. V plánu práce na rok 1986 jsou mj. spolupráce se společenskými a osvětovými organizacemi a pracoviště, kontrola obchodů a zabezpečení veřejného majetku a brigádnické práce na modernizaci ulice a stavbě parkoviště před obchodem č. 15. Byl rovněž navržen předběžný rozpočet na rok 1986, který má být schválen na příští schůzi.

KREMPACHY

Miestna skupina KSSCaS v Krempachoch zorganizovala na koniec roka 1985 silvestrovský ples pre viac ako 80 mladých ľudí z Krempach a okolia. K tanču a dobrej nálade vyhľávala hudobná skupina Omega z Podvylka. Vynikajúca hudba a dobrá nálada boli základom výbornej zábavy a tak hostia odchádzali domov veľmi spokojní.

Na príprave silvestrovského podujatia sa podieľali všetci členovia výboru miestnej skupiny spolu s manželkami, lebo starosti bolo neúrekom s vybavením pohodenia, a pod. Príjmy zo zábavy boli sice menšie ako očakávali organizátori, no výbor miestnej skupiny sa ich rozhodol venovať na nákup vybavenia do klubovne. Myslim si, že je to iniciatíva

hodná nasledovania aj pre iné miestne skupiny.

DS

NOVÁ BELA

PRE RADOSŤ DETÍ

Miestna skupina KSSCaS v Novej Beli spolu s rodičovským združením pri Základnej škole č. 2 zorganizovali pre žiakov, ktorí sa učia slovenčinu, mikulášsky večer. Podujatie sa konalo 5. decembra m.r., teda v predvečer Mikuláša v klubovni MS, kde sa zišli najmladšie krajanské ratolesť, škôlkári a žiaci základnej školy, ale aj poniekto rodičia. Na večierku boli prítomné aj učiteľky slovenčiny Angela Zarembová a Anna Mušová. V mene miestnej skupiny všetkých privítal jej predseda Ján Gronka. Potom s polohodinovým programom vystúpil detský súbor, ktorý nacvičil kr. Jozef Majerčák. Vystúpenie sa tešilo veľkému úspechu divákov, ktorí ho odmenili búrlivým potleskom.

Deti však netrpezlivovo čakali na Mikuláša, ktorý sa čoskoro objavil s plným vrecom darčekov. Zadarmo však darčeky nedával. Deti museli zaspievať pesničku, zarecitovali básni alebo odpovedať na jeho zavedavé otázky, napr. ako sa učia a pod. Radostí bolo neúrekom. Najväčšiu radosť deťom spravili darčeky – slovenské knihy a sladkosti. Domov odchádzali všetci spokojní. Predtým však predseda OV na Spiši a predseda rodičovského združenia pri základnej škole č. 2 kr. František Kurnat podával všetkým, ktorí sa podieľali na príprave večierka.

O zorganizovaní podujatia sa dohodli výbory MS a rodičovského združenia počas spoločnej schôdze v klubovni MS 1. decembra m.r. Treba pochváliť peknú iniciatívu Novobefanov, ktorí nezabudli na svojich najmladších krajanov a pripravili pre

nich skutočne vydarené podujatie, ktoré si žiaci budú iste dlho pamätať. Očakávame, že toto podujatie bude príkladom pre ostatné miestne skupiny.

DS

DOLNÁ ZUBRICA

Chcel by som sa ešte vrátiť k minulému roku a pokúsiť sa ho vyhodnotiť. Bol to rok veľkú pokojný a pre naše inštitúcie na Orave aj priaznivý.

Veľmi dôležitou udalosťou v živote nielen Oravy, ale celej krajiny, boli v minulom roku voľby do Sejmu, ktoré hlboko zasiahli do diania každej obce. Pokial ide o priebeh a účasť naša obec nepatrila medzi najhoršie.

Zvlášť musím vyzdvihnúť členov našej miestnej skupiny KSSCaS v Dolnej Zubrici, ktorí si vzorne splnili svoju občiansku povinnosť. Totiž volieb sa zúčastnilo 96 percent našich členov. Ako prvý sa k volebnej urne dostavil nás kraján Vendelin Vengrín, za čo od volebnej komisie obdržal kvietok. Kr. V. Vengrín je taktiež členom našho hasičského zboru. Skupinovo hlasovali všetci členovia dolnozubrnického zboru.

Celú noc pred voľbami aj počas volieb plnili svoju čestnú službu pri volebnej urne členovia našho hasičského zboru, za čo im patrí uznanie a vďaka.

E. K.

Z VÝSLEDKOV R. 1985

Chcel by som tiež venovať párovi činnosti našho Gminného družstva Roľnícka svojpomoc v Jablonke. Vo vedení družstva sú ľudia z Oravy. Napr. T. Pakos z Veľkej Lipnice je predsedom, I. Lichosyt a nás kraján E. Kozub z Jablonky sú podpredsedami. Sú to usilovní ľudia, ktorí sa snažia, aby družstvo čo najlepšie hospodáriло. Za rok 1984 družstvo dosiahlo vyše 19 mil. zl zisku. Zasa v roku 1985 odovzdali do užívania peknú stavbu a trhovisko, ktoré vybudovali v krátkom čase za vyše 7. mil zl. hospodárskym systémom. Zrenovovali obchodný dom, v ktorom už predávajú obuv. Onedlho odovzdajú do prevádzky celý obchodný dom. Vedľa pekárne družstvo vybudovalo sklad na mŕku. V minulom roku tiež opravili viaceré obchody a vykonalí ďalšie práce, ktoré nie sú v stave vymenovať. Gminné družstvo má vlastnú stavebnú čatu, v ktorej dobre pracujú ľudia z Jablonky. Niekoľko z nich počas slávnostného odovzdania trhoviska odbrážali vyznamenania. Boli to o.i. Ján Rafač, Jozef Rafač, Ján Sandržyk, Ján Kubík, Izidor Osika — stavbyvedúci, Jozef

Adamčík a Alojz Sandržyk. Za svoju dobrú prácu si zaslúžili uznanie a pochvalu.

EUGEN KOTT

POZDRAV ZO SLOVENSKA

Na prahu nového roku sme dostali milý list s pozdravmi a novoročnými blahoželанияmi pre redakčný kolektív. Posiel nám ho nás stály čitateľ Pavol Carnogurský z Bratislavky, ktorý píše, že už celé desaťročia je horlivým čitateľom Života a pozorovateľom i svedkom našej prínosnej, dobre vedenej, so zápalom a obetavosťou vykonávanej práce pre našu Spoločnosť, pre život a povedomie krajanov.

„Preto sa na konci každého roka“ — pokračuje P. Carnogurský — „nad ňou hlboko, s úctou, uznaním a vďakou skláňam. A so mnou i všetci, ktorí národne dobro je posvätné a vedia, koľko námahy a obetavosti to vyžaduje od ľudu, ktorí za tak zložitých okolností a na takom mieste držia posvätný plameň národného života, ako to robíte vy.“

Polská zem nám bola vždy blízka a jej národ so svojimi potrebami a záujmami najbližší. Preto popri národnnej práci slovenskej, tak historicky cennej, aj skutočnosť, že sa držíte spoľahlých záujmov obidvoch národov, je prejavom veľkej starostlivosti a prínosom taktiež pre budúcnosť slovenského národa v stredoeurópskom priestore, ktorého my Slováci sme srdcom.“

Veľmi sa tešíme z tohto uznania našho čitateľa, d'akujeme za milý pozdrav a do ďalších rokov želáme mnoho zdravia, spokojnosti a životnej pohody.

REDAKCIÁ

ODIŠIEL OD NÁS

Dňa 7. januára t.r. umrel v Krempachoch vo veku 84 rokov kraján

JÁN KOVALČÍK

Zosnulý bol druhým v pořadí predsedom Miestnej skupiny KSSCaS v Krempachoch. Po celý svoj život patril k aktívnom krajanským činiteľom; dlhé roky bol miestnym kantorm. Za svoju aktívnu prácu v našej organizácii bol vyznamenaný medailou Za zásluhy pre KSČaS. Odišiel od nás vzorný kraján a dobrý človek.

Cest jeho pamiatke!

Miestna skupina KSSCaS v Krempachoch

Zdravý rozum už nestaci

Logika, ktorá vládne v prírode, a s ktorou sa roľník stále stýka, vyvoláva v ňom schopnosť logického myšlenia. Zasa kontinuita poľnohospodárstva a pozorovanie v prírode po sebe idúcich príčin a následkov, vyvoláva v ňom schopnosť ekonomickejho myšlenia. Roľník vie, že každá udalosť, každý fakt, ktorý pozoruje v prírode a na gazonovstve, má svoju príčinu a naopak, na to, aby sme dosiahli určité ciele, musia ich predchádzať isté príčiny — učí prof. dr. Ryszard Manteuffel, jeden z najvýznamnejších súčasných odborníkov v oblasti poľnohospodárstva a ekonomiky poľnohospodárstva.

Opravdivý roľník — pokračuje profesor — má pocit hospodárnosti, váži si nielen pôdu, ale aj výrobky dosiahnuté svojou prácou a výrobné prostriedky. Preto neznáša märne nie hotových produktov. Hnevá ho a trápi, keď kombajn trati zrno, keď ostáva v pôde alebo potom hnieje v kopci. Hnevá sa, keď sa po dojení pokazí mlieko alebo prasatka zdochnú pri prasničke. Toto všetko sú prejavys nehospodárnosti. Ale pojem „hospodárnosť“ pochádza predsa od slova hospodárstvo. Roľník „hospodári“, to znamená, že racionálne gazduje.

K tomu sú však potrebné všeobecné a veľmi rozsiahle vedomosti z rôznych odborov, schopnosť počítať a kalkulovať. Sám „zdravý“ rozum už nestaci najmä dnes, v období hospodárskej reformy, keď riadime celé národné hospodárstvo pomocou najrôlenejších

ekonomických inštrumentov. Často sa menia ceny, najmä kupovaných tovarov. Na trh prichádzajú nové výrobné prostriedky so zmenenými užívateľskými parametrami, ktoré často nie sú vyššie než doterajšie, ale ich ceny, žiaľ, rastú rýchlym tempom, podobne všetky výrobné náklady v poľnohospodárstve.

Ak napríklad celkové náklady pestovania jedného hektára zemiakov dosahovali v roku 1980 okolo 31 000 zlótych, v roku 1984 stúpli na 126 000 zl. Čo teda robí, aby sme v týchto podmienkach zaistili patričnú rentabilitu výroby?

Odpoveď môže byť iba jedna — treba zvýšiť hektárovú výnosnosť. Lebo keď sú náklady na získanie jedného metráka zemiakov pri úrode 180 q z hektára 700 zl., pri úrode 200 q, klesajú na 630 zl. a pri 250 q — na 504 zl. Teda nižšie výrobné náklady znamenajú vyšší zisk.

Vysoká úroda ešte neznamená všetko. Dôležitá je aj kvalita. A žiaľ väčšina roľníkov na to zabúda. Každoročne vyše dve tretiny všetkých zemiakov určujeme na krmivo, najmä pre ošípané. Zemiaky naďalej prinášajú z hektára viac ovesnených jednotiek ako jačmeň, oves alebo raž. Na vyrovnanie úrody 190 q zemiakov dokonca s najmenším obsahom škrobu, je potrebných 36 q jačmeňa. A na kŕmenie by sa malo pestovať predovšetkým odrody s vysokým obsahom škrobu.

Totiž odrody s vysokým obsahom škrobu v porovnaní s odrodami s malým obsahom škrobu dôvajú približne o 46 percent. viacej živín. Okrem toho v prospech pestovania zemiakov s vysokým obsahom škrobu svedčia tiež oveľa nižšie pracovné náklady na zber, dopravu, skladovanie, prípravu na kŕmenie, najmä pre menšiu hmotnosť zemiakov. Ale čo z toho! V zozname odrod vedených na pestovanie je dnes 17 odrod s vysokým obsahom škrobu, ale na poliach ich, žiaľ, vidno veľmi zriedkavo. Škoda, veľká škoda, lebo z tej istej plochy, by sa dalo dosiahnuť o polovicu viac krmív, bez žiadnych dodatočných nákladov.

Zanedbanosť v organizácii poľnohospodárskej produkcie je napriek neustálemu pokroku stále veľmi veľká. Preto naše poľnohospodárstvo produkuje drahú, a to aj napriek malým materiálnym nákladom a nevelkému množstvu práce. A jednako nedosahuje také výsledky, aké by malo. Ale nesmieť celú vinu zvaľovať iba na roľníkov. Naopak, ich vina je najmenšia, lebo kto ich už organizovať gazonovstvá podľa vedeckých zásad ekonomiky?

Poľnohospodárske služby sa tiež najčastejšie vyhýbajú týmto otázkam vo svojej práci s roľníkmi, lebo ekonomicke-organizačné poradenstvo je najťažšie. Vyžaduje si nielen všeobecné vedomosti zo všetkých oblastí poľnohospodárstva, ale aj dôkladnú znalosť právnych predpisov, týkajúcich sa tohto odvetvia hospodárstva. Preto bolo dobré to, že na začiatku minulého roku všetky vojvodské strediská poľnohospodárskeho pokroku zaviazali, aby zorganizovali ekonomicke-organizačné poradenstvo pre roľníkov. A to nielen amatérsky, ale v súlade s požiadavkami súčasnej vedy.

PRE SEBA A NA VÝVOZ

V Maďarsku — malej krajine, zaberajúcej povrch 93 000 štvorcových kilometrov, čiže trojnásobne menej ako Poľsko — ročný zber obilia dosahuje 16 mil. ton. A keďže Maďarsko má iba 10,5 mil. obyvateľstva, možno ľahko vypočítať, že na jedného obyvateľa pripadá vyše 1500 kg zrna. Taká výška ukazovateľa zberu obilia dáva Maďarom 4. miesto na svete, za Dánskom (1730) kg na jedného obyvateľa, Austráliou (1720) a Kanadou (1708). V Poľsku v roku 1984 na jedného obyvateľa pripadlo 661 kg obilia.

Priemerná úroda pšenice v Maďarsku, ktorá je popri kukuřici hlavnou obilinou, sa v posledných rokoch zvýšila na 54 q z hektára. O tak vysokej úrode nerozhoduje len vysoká úrodnosť pôdy nad Dunajom a Tisou.

V priebehu uplynulých desaťročí Maďari urobili veľa, aby zmodernizovali svoje poľnohospodárstvo, ktoré po vojne patrilo k najzanebanejším v Európe. Dnes spotreba minerálnych hnojiv na 1 ha ornej pôdy prekračuje 300 kg (v prepočítaní na čisté zloženie NPK). To znamená, že je dvojnásobne vyššia, ako na začiatku uplynulého desaťročia. Systematicky zavádzajú nové, stále výnosnejšie druhy obilia, krmivo-výrobcov, rastlín, ako aj zovšeobecňujú intenzívne metódy ich pestovania. Agrotechnický pokrok je neodlučne spätý s mechanizáciou. Aj v tomto ohľade Maďari sa majú čím pochváliť.

Investovali predovšetkým do technického vybavenia veľkých

štátnych majetkov a družstiev. Mnohé stroje a zariadenia, ktoré u nich pracujú, pochádzajú z dovozu, o.i. obilné kombajny a traktory z Poľska. Ale zároveň sa nezabúda na mechanizáciu záhumienok, zeleninových a ovocných záhrad. Už roky priesmyk vyrába minitraktory Robin, ako aj mnohé stroje a náradie malých rozmerov.

Produkcia potravín v Maďarsku je dnes trojnásobne vyššia, ako potreby krajiny. Prebytok obilia, slnečnicového oleja, ovocných a zeleninových výrobkov, vína, ako aj mäsa — vyzážajú do mnohých krajín Európy a nie len tam. V roku 1984 zisky za potraviny vyniesli vyše 100 mld. forintov. Teda je to pre túto krajinu vysoko rentabilný obchod.

VIETE, ŽE V APRÍLI...

... treba vyvieziť na pole maštaliň hnoj, rozhodiť a zaorať ho;

PLUH PRE KAMENISTÉ POLIA. V Pokusnom ústave strojov pre pestovanie pôdy Agromet-Unia v Grudziadzi vypracovali novú rodinu závesných pluhov s hydraulickým zabezpečením telies typu Atlas. Sú určené pre vykonávanie strednej a hlbokej orby všetkých druhov pôdy,

... keď pôda rozmrzne, smykovat bud' brániť oráčiny, ale predtým vysiať umelé hnojivá;

... na poškodené oziminy vysiať liadok (saletra) alebo liadok vápenno-amonné (saletrzak);

... začíname vysievať niektoré okopaniny. Keď je pôda vyhriata, možno sadiť zemiaky. Predtým ich však treba nechať vykličiť;

... treba siať všetky strukoviny, koncom mesiaca sejeme kukuricu na zrno;

... keď sú v pôde menšie zásoby vlhka, pôdu opäťne liadkujeme. Najlepšie je vysievať menšie dávky, ale dvakrát;

... treba hnojiť trávu, keď sa začne vegetácia. Keď používame hnojnicu, treba ju doplniť fosforom v podobe fosforitovej múčky alebo superfosfátu; orientačné dávky hnojiv v čistej zložke vyzerajú nasledovne: 50—60 kg dusíka (azot), 60—100 kg fosforu a 50—70 kg draslika (potas) na ha;

na organických pôdach vysievame: 40—50 kg dusíka, 80—100 kg fosforu a 60—80 kg draslika na ha;

... dvojtýždňovým teľatám nahradzujeme časť tučného mlieka mliekom odstredeným. Prvý mesiac pridávame jeden liter, potom dva

litre a postupne zvyšujeme množstvo na úkor tučného mlieka. Po 40 dňoch dávame už iba odstredené mlieko. Zmenšujúce sa množstvo tučného mlieka nahradzujeme dobrým jaderným krmivom — vlastným šrotom alebo miešankou C; teľa učíme zvykať si na jemné seno a od tretího týždňa mu môžeme dávať dobrú siláz bud' rozdrobené okopaniny — repu bud' mrkvu;

... veľkú starostlivosť venujeme prasným ošípaným; najlepšie je držať ich v osobitných chlievoch; prasničiam nedávame príliš veľké dávky kriví — priemerne 2 kg jaderných krmív a 4—5 kg zemiakov denne, ale rozhodne s prídavkom Polfamiku bud' Vi-solu a miešanku MM; tučné prasnice mávajú obyčajne menej prasiat;

... je už načas kúpiť kurčatá, húsatá, kačiatka bud' morčatá; dávame im spoločne kyslé mlieko a vaječný tvaroh s cibou a zeleninou; kŕmme ich každej 2,5 hodiny maličkými dávkami pokrmu; treba ich zároveň chrániť pred vlhkom, ale v druhom týždni života, keď svieti slnko, môžeme ich vypúštať na dvor.

a najmä kamenistej. V porovnaní s stradičnými pluhmi majú nasledujúce exploatačné prednosti:

● možnosť založenia pred každým telesom kotúčového krájala s výkyvným mechanizmom,

● možnosť prestavenia pracovných plôch telies z válcových na poloskrutkové,

● bezstupňovú reguláciu orby od 30 do 40 cm na 1 teleso bez nevyhnutnosti demontáže telies, čo umožňuje optimálne využitie výkonu traktora alebo parametrov orby,

● spevnené lemeše so zvláštnou konštrukciou s predĺženým ostrím na opotrebovanie a patrie sformované silné zobáky odolné voči úderom,

● hydraulické alebo mechanické sformované silné zobáky pracovnej šírky, ako aj skladacie do transportnej polohy.

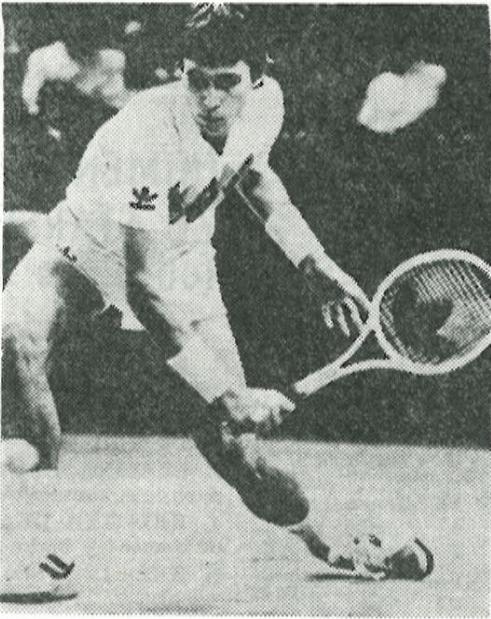
Technicko-exploatačné výskumu dokázali vysoké účinnosť nových pluhov.

Stránku pripravil:
ZBIGNIEW RUTA

NAJLEPŠÍ TENISTA SVETA

Každý, koho aspoň trochu zaujíma tenis, sa dovtípi, že ide o československého športovec IVANA LENDLA, tenisovú jednotku na svete, ktorý svoje prvenstvo potvrdil víťazstvom na nedávnom turnaji majstrov v New Yorku.

Kým však k tomu došlo, prešiel I. Lendl dlhú cestu tenisového vývinu, podloženého tvrdou, cielavodomou prácou. Narodil sa 7. marca 1960 v Ostrave v rodine veľkých nadšencov tenisu. Nie div teda, že ho rodičia od malička zaúčali do tajomstva tohto športu. Keď mal 12 rokov, podarilo sa mu po prvý raz vyhrať s vlastným otcem, a ako 14-ročný vyhral aj s matkou, aktívnu tenistkou. Svoj veľký talent dokázal v tom istom roku (1974) i na žiackych majstrovstvách ČSSR, kde vybojoval majstrovský titul. Potom sa už jeho kariéra rozbehla naplno.

Ako člen NHKG Ostrava dosial sa pod odbornú trénerskú opatru, čo v spojení s jeho talentom a usilovnosťou prinieslo čoskoro skvelé výsledky: víťazstvá na viacerých turnajoch a tituly dorasteneckého majstra ČSSR. V r. 1977 ho poslali na veľký turnaj Orange Bowl v Miami na Floride, považovaný za nieoficiálne majstrovstvá sveta juniorov, kde presvedčivo zvíťazil. A keď o rok neskôr zahral úspešne na viacerých turnajoch, v tom aj vo Wimbledone, vyhliásili ho za najlepšieho juniora na svete.

Odvtedy Ivan Lendl začal hrať už na turnajoch seniorov, zdokonaľoval svoje majstrovstvo a rýchlo postupoval v rebríčku najlepších tenistov sveta. Už v r. 1980 dokázal vyhrať niekoľko turnajov a zvíťaziť nad všetkými najznámejšími hráčmi vrátane Borga, McEnroea, Connorsa, Villasa a ďalších. Bol to práve

on, ktorý v r. 1980 v semifinále Davisovho pohára najviac prispejel k víťazstvu nad Argentínou (tlač ho nazvala Mužom, ktorý porazil Argentínu) a neskôr vo finále, po fantastickom boji s Talianskom (4:1) k získaniu pre ČSSR tejto cennej trofeje. Odvtedy je Ivan Lendl neprestajne na špičke svetového profesionálneho tenisu.

Dôkazom vysokej triedy Ivana Lendla v tenisovom „kumšte“ sú trebárs jeho časte víťazstvá na mnohých, silne obsadených turnajoch a — čo s tým súvisí — vysoké umiestnenie v súťaži Grand Prix, v ktorej za posledných šesť rokov neskončil horšie ako na 2. mieste. Po prvý raz vyhral Grand Prix už v r. 1981 a potom sa na prvej priečke striedal vlastne len s McEnroem. V komputerovom rebríčku ATP ho najčastejšie klasifikovali na druhom mieste. Popri turnajoch Grand Prix sa zúčastňoval aj na mnohých exhibičných stretnutiach. Napr. na jednom z nich v Amsterdame v r. 1982 dosiahol výťazstvo zlatú raketu.

Niet vari kurtu, kdy by I. Lendl nebol aspoň raz zvíťazil, nikt hráčov, ani tých najlepších, ktorých by neporazil. Len v jednom nemal štastie — nevyhral ešte všetky grandslamové turnaje (MM Francúzsko, Wimbledon, MM USA a MM Austrálie) a to bôž nie v jednom roku. Lebo aj takí tenisti už boli v dejinách tohto športu. Zato v turnajoch Masters, za účasti 16 najlepších tenistov sveta, sa od r. 1980 dosiahol zakaždým do finále a trikrát zvíťazil (1981, 1982, 1985). Poznamenajme, že najviac — 4 víťazstvá v tomto turnaji dosiahol rumunský tenista Ilje Nastase.

Rok 1985 bol pre Lendla najúspešnejší. Dosiahol v ňom prakticky všetko, čo tenista môže dosiahnuť. Stačí uviesť, že zvíťazil v súťaži Grand Prix pred Mc-

Ivan Lendl s brilliantovou rukou

Enroem a Wilanderom, čo ho oprávňovalo k účasti na turnaji Masters v New Yorku, kde vo finále presvedčivo porazil B. Beckera z NSR. Okrem toho po prvý raz zvíťazil v komputerovom rebríčku ATP pred McEnroem. Vyhral desať turnajov Grand Prix (v poradí Fort Myers, Monte Carlo, Dallas, Forest Hills, Indianapolis, grandslamový turnaj vo Flushing Meadow, Stuttgart, Sydney, Tokio a Londýn), bol finálnistom na Roland Garros (kde vlny zvíťazil), vyhral po tretí raz exhibičný turnaj v Antverpách, kde dosiahol najcennejšiu odmenu v dejinách svetového tenisu — brilliantovú raketu v hodnote milióna dolárov. A tak nečudo, že za všetky tieto úspechy Medzinárodná tenisová federácia vyhlásila Ivana Lendla za majstra sveta za rok 1985.

Lendl má iba 26 rokov a pred sebou akiste — o čo nepochybujeme — ešte mnoho ďalších úspechov.

JAN KACVINSKY

Hviezdy svetovej estrády

DEPECHE MODE

Je to pomerne mladá anglická skupina mládežníckej hudby a reprezentuje tzv. vlnu syntet-pop. Vznikla v roku 1980 a už šesť rok patrí k úzkej špičke najlepších pop skupín nie len vo Veľkej Británii, ale — dalo by sa povedať — v európskom meritiku. Každý rok niekoľko piesni Depeche Mode zaujíma pravidelné popredné miesta v zoznamoch najpopulárnejších hitov.

Skupinu Depeche Mode založil dnes dvadsaťpäťročný Martin Gore, pracujúci spočiatku ako eliev v banke v anglickom meste Ba-

sildone, spolu so svojim priateľom a spolužiakom Vinceom Clarkom. Čoskoro sa im podarilo získať ďalších dvoch členov — študentov, tak tiež z Basildonu (grófstvo Essex) a začali spolu nacvičovať. Už ich prvý verejný koncert im priniesol úspech. Všimli si ich kritici, ktorých priaznivá mienka im otvorila cestu k nahrávkam.

Po roku však skupinu nečakane opustil Vince Clark a na jeho miesto nastúpil Alan Wilder z Londýna, ktorý pôvodne pracoval ako zvukár. Zmena vyšla skupine na osoh.

Všetci členovia skupiny sa nadchýnali pre piesne v syntezátorovom sounde, ktorý v priebehu niekoľkých rokov dokázali dovesti až k dokonalosti. Dnes už pracujú s veľmi komplikovanými komputerovými programami pre sound a rytmus a s mnohými osvetľovacími batériami a efektami. Odborníkom v týchto disciplinách je práve Alan, ktorý napsal aj niekoľko textov. Skupina často pracuje na nových nezvyčajných zvukových efektoch, experimentuje, čo sa prejavilo najmä na ich dlbohrajúcej platni Construction Time again, vydanej v roku 1983. Táto ich

platňa aj vzhľadom na zväčša sociálnokritické texty je vari najzaujímavejšia zo všetkých piatich ich albumov. Úspešný bol aj posledný z nich nazývaný Some Great Reward.

V skupine Depeche Mode vystupujú: vedúci Martin Gore

(klávesy, gitara, spev), Alan Wilder (klávesy), David Gahan (spev) a Andrew Fletcher (klávesy, gitara, spev). V súčasnosti pracujú nad novým albumom, ktorý popri ich najznámejších skladbách z posledného obdobia bude obsahovať aj niekoľko nových (jš).

V maskách — malba Kristiny Šoltysovej (11 r.) z Vyšných Lapšov — 5. miesto v staršej skupine

6. EDUARD BRZOZOVICKÝ (10 r.), Horná Zubrica, škola č. 1; HALINA KALATOVÁ (9 r.), Vyšné Lapše; ADAM BIEL. Horná Zubrica, škola č. 1 — všetci obdržali perá

ODMENY PRE ŽIAKOV ZO STARŠEJ SKUPINY (od 5. do 8. triedy)

1. DANA SLANICKÁ (13 r.), Jablonka, škola č. 2 — dámske hodinky
2. ANNA GRIGLÁKOVÁ (12 r.), Vyšné Lapše — taška
3. EVELINA BRZYZEKOVÁ (8 tr.), Krempachy — komplet krúžidiel
4. KRISTÍNA BLAZOŠEKOVÁ (14 r.), Vyšné Lapše — badmintonová súprava
5. KRISTÍNA SOLTÝSOVÁ (11 r.), Vyšné

VÝSLEDKY NAŠEJ SÚŤAŽE KRESIEB '85

Uplynulo už sice hodne času od uzavretia našej súťaže kresieb, jednako vraciame sa k nej, aby sme ju aspoň stručne vyhodnotili.

Téma súťaže znala Tradícia mojej obce v podaní rodičov a starých rodičov. Aj keď sa na prvý pohľad zdá, že to ľahká téma, v skutočnosti tak nie je. Vedľa priblížiť tradícii a zvyklosť známenalo zobrazit ľudového a zasadíť ho do konkrétnnej scény, udalosti, čo bolo práve to najťažšie. Ale takéto práce boli zároveň najefektívnejšie a najpôsobivejšie a práve autori takýchto práce vyhrali. Keď sa zoznámite s výsledkami našej súťaže a zoznamom výhercov, všimnete si, že väčšinu odmienc získali žiaci z niekoľkých stále sa opakujúcich škôl. Nebolo to samozrejme zámerom súťažnej poroty, ale nebola to tiež náhoda. Skutočne zo školy vo Vyšných Lapšoch (skoro všetky práce si zaslúžili ocenenie) a Hornej Zubriči sme dostali najlepšie práce. Vidieť tam veľmi dobrú prácu učiteľov výtvarnej výchovy. Na druhej strane boli však školy, ktoré nezískali žiadne ocenenie. Konštatujeme to s poľutovaním, lebo nám záleží, aby žiaci z každej školy dostali čo najviac odmienc. Slabšie boli v tomto roku práce najmladších žiakov, zato vynikajúce boli práce žiakov zo staršej skupiny.

Pokiaľ ide o výtvarnú techniku, podobne ako v predošlých rokoch, najlepší dojem urobili práce maľované pastelkami a vodovými farbami, hoci práve táto technika si vyžaduje najviac práce, usilovnosti a preciznosti.

Našim hlavným zámerom je vzbudiť u žiakov záujem o maľovanie a kreslenie, jedným slovom popularizať výtvarné umenie medzi spišskou, oravskou a zelovskou mládežou. Nakoľko sa nám to dári, svedčí aj účasť žiakov a škôl v našej súťaži. S polučením však musíme povedať, že tohto roku sme dostali menej prác, ako v predošlých rokoch t.j. 288, a aj menej škôl sa súťaže zúčastnilo — 15. Čo nás však zarmucuje, je nižšia úroveň prác, tak z estetického, ako aj kompozičného hľadiska.

Zaujímavé, prečo sa našej súťaže nezáúčastňujú všetky školy na Spiši a Orave. Vedľa o nej vo všetkých školách, lebo okrem informácie v Živote posielame zvláštne oznamenie riaditeľom všetkých škôl, ale aj napriek tomu sa súťaže „boja“ zúčastní. Príčom si hľadám neuvedomujú, že najväčšiu škodu robia deťom. Vedľa na hodinách výtvarnej výchovy kreslia deti v každej škole, stačí vybrať najlepšie práce a poslať na adresu redakcie, vždy je šanca na výhru.

Páračky — práca Evelíny Brzyzeckovej (7. tr.) z Krempachy — 3. miesto v staršej skupine

Na záver však môžeme vyjadriť optimistickú konštatáciu, že spišská a oravská mládež je nadaná a schopná. Skôda, že nemôžeme uverejniť vo farbe aspoň odmenené práce.

ODMENY PRE ŽIAKOV Z MLADŠEJ SKUPINY (od 1. do 4. triedy)

1. MONIKA TRZOPOVÁ (10 r.), Vyšné Lapše — dámske hodinky
2. ANETA PIEROGOVÁ (4. tr.), Jablonka - Matonogi — taška
3. MARGITA DRONŽEKOVÁ (10 r.), Vyšné Lapše — komplet krúžidiel
4. DARIUSZ PLAČÁK (9. r.), Horná Zubrica, škola č. 1 — badmintonová súprava
5. IZABELA JACHOVIČOVÁ (3. tr.), Jurgov; ANDREJ KOTT (10 r.), Horná Zubrica, škola č. 1; JACEK BIEL (8 r.), Horná Zubrica, škola č. 1; WALDEMAR GIELATA (3. tr.), Krempachy; VOJTECH HANÁČIK (3. tr.), Jurgov — všetci obdržali peračníky
6. BERNARDA MAŠLÁNKOVÁ (12 r.), Podvilk, škola č. 2; VOJTECH KOLTON (5. tr.) Oravka; ROBERT HANÁČIK (6. tr.) Jurgov; KRISTÍNA ŠVARCOVÁ (13 r.), Vyšné Lapše — všetci obdržali albumy
7. ALŽBETA ZUBRZYCKÁ (12 r.), Horná Zubrica, škola č. 2; BOŽENA BIZÁKOVÁ (13 r.), Vyšné Lapše; DANA GRIGLÁKOVÁ (11 r.), Vyšné Lapše; GREGOR GROBARČÍK (13 r.), Horná Zubrica, škola č. 2; TEŘEZA CZERWIEŃOVÁ (12 r.), Oravka — všetci obdržali fotoalbumy
8. BARBARA VAREŠAKOVÁ (12 r.) Horná Zubrica, škola č. 2; EVA BRAVIAKOVÁ (14 r.), Vyšné Lapše — modelina.

Nesieme vám novučkú jar i zelený máj.
Vinšujeme šťastie, zdravie vám

Oblej ma, Šuhajko,
ved' je voda na to.
Dostaneš vajíčko
veľmi pekné za to.

KRISTA BENDOVÁ

Prekážka

Naša Evka — šumná dievča:
ani žúžol čierne oči,
modrá mašla vo vrkoči
a tie líca — ako ruža rozvitá.
Kto neverí, nech sa Tóna opýta.

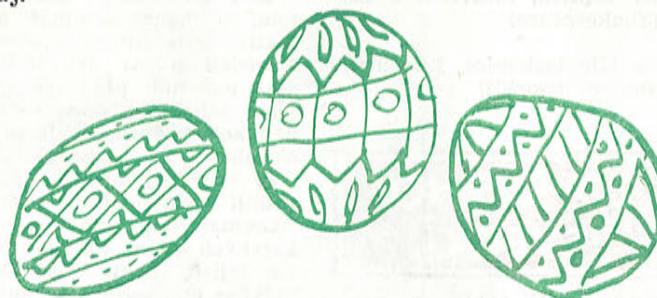
Tóno totiž — nech je to len medzi
nami —
zaľúbil sa. Ale prosím — súdte
samí:

Kde len Evku zočí,
na nohu jej skočí,
za vrkoč ju kváka,
buchnáť na buchnát.
„Ty taká a taká...!!!“
Je to láska? Snáď.

Strašné city Tóna trýzna.
Vyhutuje to i to.

Ako jej len lásku vyznať!!!
Prišiel na to.
Napísal to.
Lístok takýto:

*Myľa Evička
jasom do seba na-*

*hubená. ja sa z lebor
ščením. Napíš my,
či sa aj by kresť
som nov oseníť.
Posodravuje ťa svoj
spolučiak*

Anton Kalencák

Evka malá
prečítala.
Pero vzala,
napísala:

Milý Tóno!

*Kým sa nenaucíš
pravopis, na svadbu
ani len nepomysli.
Posodravuje Ľa*

Eva Ružová

Chodí Tónko ani obarený.
Tajne vzdychá: „Och tie ženy,
ženy...!“
Prezradím vám ale,
že sa učí stále,
aby zdolal gramatickú prekážku.
Čo nesprávny človek
pre lásku?

MIROSLAV VÁLEK

SOVA

Celý den spí ve své skrýši.
Jaký sen má asi? Myší.
Myška běží, uvažuje:
„Uvidí mě? Vystartuje?“
Sova ale klímá dál,
všechny myši mají bál.
Sově hrozí těžké chvíle:
založila někam brýle.

ELENA ČEPČEKOVÁ

NA POTOKU

Sneh sa topí, tráva pučí,
zurčí potok na stráni.
V potoku sa kačičatá
precvičujú v plávaní.
Nad potokm vŕba drívá.
Meduška sa z vŕby dívá.
Prvá, ľavá, čiapky, čiapky,
dolu hlavou, hore labky.
A v tom krik a zdesenie.
Malé káča naplašené
všetky z vody vyženie.
— Von, sestričky, z vody,
ved' v nej čosi chodí.
Bežia zhora, bežia zdola,
a Meduška darmo volá,
že to iba rybka
chvostíkom si šibká.

MILAN LECHAN

V ROZPRÁVKOVE

Skôr ako nám mama
pod viečka sníčky schová,
ukáže nám cestu
do Rozprávkova.

To je tá krajina,
kde sa zlo končí
a dobro začína.

A keď potom ráno
skočíme do papúč,
Rozprávkovo býva
až do večera fuč.

NAŠA FOTOHADANKA

Naša snímka predstavuje známu poľskú divadelnú a filmovú herečku, ktorá často vystupuje aj v televíznych inšcenáciach a filmech. Hrala o.i. v seriáloch: Poľské cesty, Najdôležitejší deň v živote a vo filme Prekvapenie. Napište nám jej meno a pošlite do redakcie. Na autorov správnych odpovedi čakajú knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 332/85 sme uverejnili snímku poľského herca Stanislawa Mikulského. Knihy vyžrebovali: Barbara Blazoňová z Novej Belej, Dana Stefková z Chyžného, Barbara Kiedžuchová z Vyšných Lapšov, Mária Stachuláková z Jablonky, Ján Vejtas z Jurgova, Alžbeta Radecká a Marek Wojcik z Kacvína a Božena Bujtárova z Nadlaku.

VESELO SO ŽIVOTOM

— Žiaci, povedzte mi nejakého cudzopasníka, — hovorí učiteľ.

— Prosím, naša koza, — odpovie Sergej.

— A to už prečo?

— Viete, vždy sa pasie na cudzom.

*

— Zaujímaš sa o nejaký šport?
— pýta sa dedko Emilka.

— Jasné. Baví ma futbal, hokej, basketbal, box a plávanie.

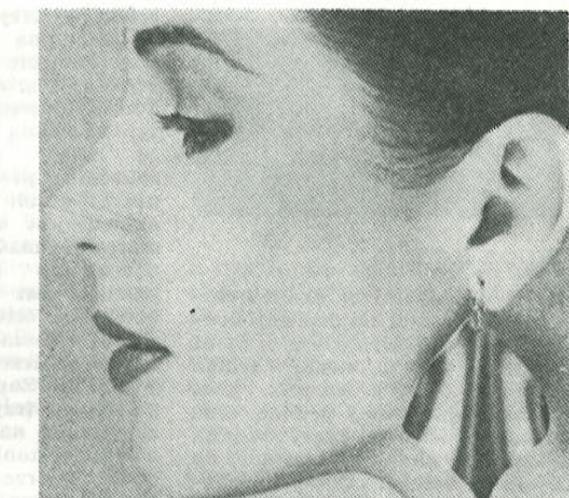
— A povedz mi, ako to všetko stihneš? Neunavuje ťa to?

— Nie, ja si vždy kúpim lístok na sedenie.

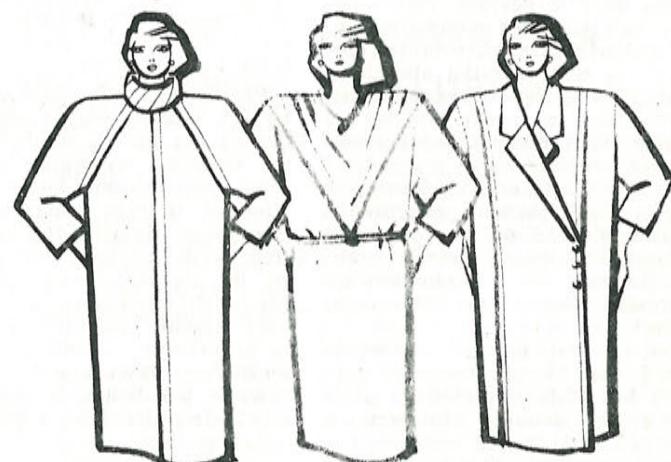

Na jar budú módne nielen klobúčiky, ale aj baretky rôzneho druhu, ako na našom obrázku. Snáď si niečo vyberiete.

Bižutéria je nadálej veľmi módna o.i. náušnice, často je to iba jedna, ako na našom obrázku.

Jar je už tu a preto vám navrhujeme tento veľmi pekný kostýmček. Kabátik je voľný so širokými rukávkami — všimnite si vypchávky na ramenach. Zasa sukňa má opasok a je mierne naberačná. Tento úbor odporúčame ženám so štíhlou postavou.

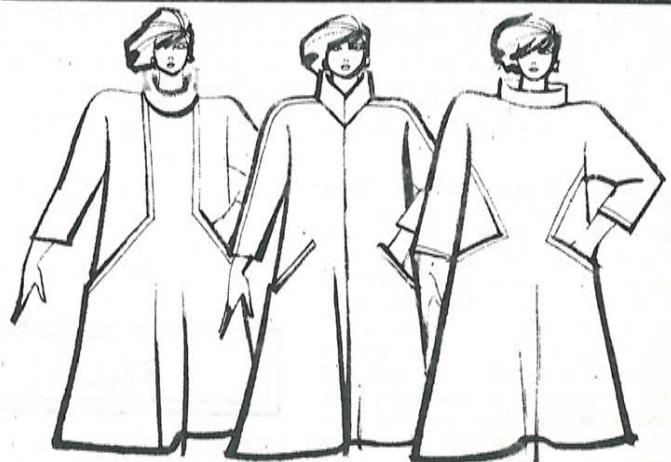
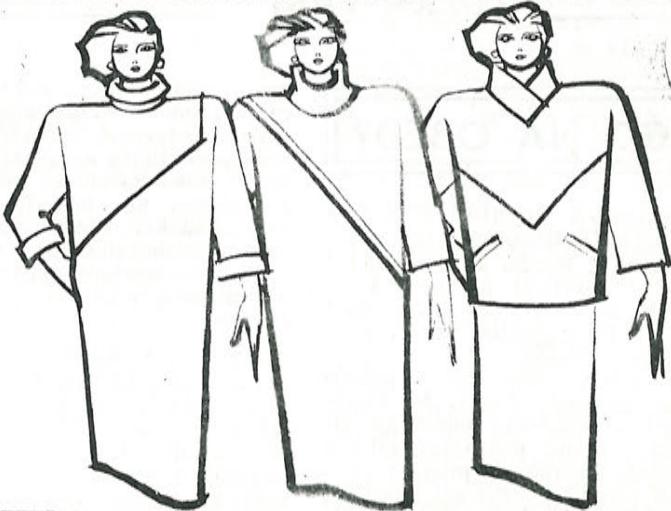
AKO ČLENÍME MÓDNE ŠATY? Kombinácia dvoch či troch látok na šatách a kompletoch je v súčasnosti stále aktuálna. Poskytuje mnoho možnosti variácií a odev netradične osviežuje. Nemálo nového vnúša i do šatníka plnoštíhlych žien.

Okrem jemných i výrazných lemov z kontrastnej tkaniny, ktoré osviežia aj tie najjednoduchšie šaty, objavuje sa mnoho nápadov na členenie šiat asymetrickým usporiadaním dvoch farieb či dezénov. Možnosti je toľko, že je naozaj ľažké jednoznačne určiť, čo komu najviac pristane. Pri výbere asymetrického členenia je najdôležitejší typ postavy.

Zena so súmernou plnoštíhlou postavou môže nosiť takmer každý typ šiat, musí však dbať na dostačnú voľnosť odevu a primerane vyvážené členenie sukne a živôtika.

Zena s objemnejšou hruďou najlepšie pristanú šaty v tvare písmena „Y“ a „I“. Členenie šiat musí byť striedmejšie.

Zenám so širokými bokmi najlepšie pristane odev v tvare písmena „A“. Disproporcii postavy úspešne vyrovná členenie, sústreďené v hornej partii živôtika.

GRUDA KONI

Pod szczotkami w okolicy stawu pęcinowego, najczęściej kończyn tylnych, występuje u koni zapalenie skóry, zwane grudą. Przyczyną jest trzymanie koni na mokrej, zgnilej ściółce oraz używanie ich do pracy w dni deszczowe, zimne i wietrzne, na błocie i śniegu. Dlatego schorzenie to występuje najczęściej w jesieni i zimie. U chorych koni skóra na tylnej powierzchni stawu pęcinowego jest wilgotna, obrzękła, popękana i pokryta strupami, włosy są w tym miejscu zlepione ropą. Poruszanie chora nogą sprawia koniomu silny ból, stąpa więc ostrożnie, nie zgina nogi w pęcinie, często nawet kuleje. Przez popękaną skórę wnikają zarazki, wskutek czego skóra pod szczotką obrzęka, a następnie ropieje i odpada kawałkami. Koń w ruchu opiera się wtedy tylko na przedniej części kopyta. Jednocześnie temperatura podnosi się, koń ma mniejszy apetyt i zwiększone pragnienie. Zdarza się, że po początkowym zaczepieniu i obrzęku skóry tworzą się brodawkowate rozresty barwy brunatno-czerwonej.

Lecząc — należy uprzednio chorą nogę konia osuszyć czystym kawałkiem miękkiego płótna, włosy dookoła miejsca z

grudą wystrzyc, oczyścić ją wata zmoczona spirytusem i dwa razy dziennie pudrować zasypką wysuszającą, na przykład sproszkowanym węglem drzewnym lub sproszkowaną korą dębową. Nogę należy obandażować, aby uchronić przed zanieczyszczeniem. Jeżeli skóra po kilku dniach jest sucha, można posmarować maścią cynkową, trątanową lub borną. Zakładanie bandaży jest wówczas zbyteczne, natomiast ściółka w stanowisku chorego konia musi być czysta i sucha — trzeba ją więc często zmieniać. Zapobieganie grudzie polega na trzymaniu konia w suchej stajni na czystej ściółce. Po powrocie konia z pracy, należy pęciny wytrzeć wiechem suchej, czystej słomy i obejrzeć czy nie ma otar, zadrapań lub skalęczeń. Szczególnie ważne to jest w terenach górskich, gdzie uszkodzenia skóry nóg zdarzają się bardzo często z uwagi na specyfikę podłoża (kamienie).

Sporo listów od Czytelników — szczególnie w okresie zimowo-wiosennym — porusza sprawę schorzenia koni zwanego „choroba poświąteczną”.

Przyczynymięśniochwatu — bo tak nazywa się ta choroba — dotychczas nie są dokładnie znane. Choroba występuje po dłuższym odpoczynku konia pozbawionego w tym czasie ruchu, i żywionego dużymi ilościami pasz treściwych, użytego potem od razu do cięższej pracy (szczególnie w chłodnej porze roku). Dlatego właśnie niektórzy nazwują to schorzenie „chorobą poświąteczną” — bywa ono również nazywane paraliżem. Mięśniochwiat powstaje najczęściej u koni cięż-

kich, obficie karmionych. Zachorowaniu sprzyjają zbyt ciepłe, nie wietrzne, duszne stajnie. Pierwsze objawy mięśniochwatu występują wkrótce po użyciu konia do pracy. Koń obficie poci się, z trudnością porusza tylnymi nogami, chód jego staje się sztywny. Zmuszony do dalszego ruchu pada na ziemię i nie może się podnieść. Mięśnie zadu, a zwłaszcza krzyża, są silnie napięte i twarde, chory koń szybko oddycha, z trudnością oddaje moc, który ma barwę czerwoną, ciemnoczerwoną lub czerwono-zieloną. W takim przypadku trzeba natychmiast wezwać lekarza, gdyż dobre wyniki daje tylko leczenie od początku choroby. Konie umieszcza się w suchej, ciepłej stajni na obfitiej ściółce i okrywa ciepłą derką. Jeśli koń zachoruje w drodze, należy niezwłocznie wprowadzić go do najbliższej stajni. Do czasu przybycia lekarza zapewnia się koniomu miękkie legowisko i robi się na okolice krzyża i pośladków ciepłe okłady lub nacierą spirytusem denaturowym i ciepło okrywa. W okresie kilkudniowych przerw w pracy konia, trzeba zmniejszyć do połowy ilość zadawanej karmy treściwej, co pozwoli uniknąć w pewnej mierze — mięśniochwatu. Aby koń nie stał bezczynnie w stajni, trzeba go codziennie przeprowadzić lub używać do przejażdżki. Po kilkudniowej zaś przerwie w pracy, trzeba konia użyć najpierw do lżejszych robót, stopniowo przyzwyczajając do cięższych.

ZATRUCIE U KRÓW

Niektóre zjadane przez krowy pasze mogą zawierać składniki

szkodliwe dla organizmu zwierzątka i wywołujące zatrucie. Schorzenia takie powstają przeważnie wskutek zjedzenia trujących roślin. Zatrucie może objawić się natychmiast po zjedzeniu paszy lub dopiero po kilku dniach. Zatruciomu może ulec jedna sztuka lub wszystkie krowy w zagrodzie.

ZATRUCIE LUBINEM — lubin zasadniczo należy do dobrych roślin pastewnych, jednak musi być odpowiednio przygotowany. W tym celu moczy się go przez dwie doby, zmieniając wodę co 4–5 godzin. W zatruciu lubinem — chore zwierzę traci apetyt, staje się osowiale, z trudem utrzymuje się na nogach, oddech ma przyśpieszony, błotny śluzowy oczu żółkną. Wyśtuje biegunka lub zaparcie. Silne zatrucie może spowodować śmierć już po dwóch dniach. W leczeniu naturalnie wyłącza się lubin, do picia podaje się wodę z octem. Skarmianie lubinem trzeba rozpoczęć od małych dawek, w celu sprawdzenia, czy nie wywoła choroby. Nie podaje się lubinu w większej ilości niż 1/8 całej porcji przeznaczonej na 24 godziny, to znaczy około 1 kg przy jednocosnym podawaniu okopowych. Lubin przemarznięty lub dugo leżący na deszczu traci swoje właściwości trujące.

ZATRUCIE PLEŚNIĄ — Rozróżniamy pleśń czarną, białą lub zieloną. Wszystkie one są trujące. Pasza porażona pleśnią łatwo gnije. Spleśniała pasza pokryta jest z zewnątrz nalotem o barwie zależnej od rodzaju pleśni. Zatrute zwierzę, w kilka dni, a nawet w kilka godzin po zjedzeniu spleśniającej karmy staje

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

ZELEROVÁ POLIEVKĀ S HALUŠKAMI. Rozpočet: 200 g zeleru, 40 g masla, 20 g cibule, 1 lyžička červenej papriky, mleté čierne korenie, 1 1/4 lit. vody, 1 bielok, 20 g hrubej mýky, 1 dl mlieka, 1 žltok.

Očistený, umyty zeler pokrájame na malé kocky. Na masle spenime nadrobno posekanú cibulu, pridáme pokrájaný zeler a dusíme. Okorenime mletým čiernym korením, červenou paprikou a zalejeme horúcou vodou. Chvíľu spolu povaríme. Z bielka ušľaháme tuhý sneh, primiešame mýku a lyžičkou vykrajujeme malé halušky, ktoré zavárame do vriacej polievky. V mlieku rozmišame žltok a nalejeme do hotovej polievky.

ZEMIAKY ZAPEČENÉ S KAPUSTOU. Rozpočet: 600 g zemiakov, 400 g hlávkovej kapusty, 100 g údenej slaniny, 200 g klobásy alebo salámy, 1 cibuľa, rasa, mleté čierne korenie, soľ, masť na vymästenie pekáča.

Kapustu, ktorú sme na jemno pokrájali, podusíme v osolenej vode s rasou a sedime. Do dobre vymästeného pekáča dáme vrstvu varených zemiakov nakrájaných na plátky, posoli-

me, okorenime, pokvapkáme rozškvarenou slaninou, dáme vrstvu podusenej kapusty, na ňu posekanú cibuľu a pokrájanú klobásu alebo salámu. Taktô po kračujeme, ale navrchu musia byť zemiaky. Povrch polejeme rozškvarenou slaninou, zemiaky podlejeme trochou polievky alebo mlieka a v rúre zapečieme do zlatista.

RIZOTO SO ŠAMPIŇONMI A ZELENÝM HRAŠKOM. Rozpočet: 60 g šampiňónov, 200 g hrášku, 200 g ryže, 60 g údenej slaniny, 60 g cibule, 70 g masla, 3 lyžice strúhaného žltého syra, 0,4 lit. vody, soľ.

Údenú slaninu — ak nemáme, môžeme použiť údený bôčik — pokrájame na kocôčky a spenime na nej nadrobno pokrájanú cibuľu, pridáme umyté a na kocôky pokrájané šampiňóny, ryžu, hrášok a všetko spolu oprázime. Potom zalejeme vodou, posolime, pridáme a pod pokrývkou dusíme na miernom ohni do mäkkia. Hotové rizoto vidličkou premiešame, dáme na misu a posypeme strúhaným syrom.

ŠALÁT

KAPUSTOVÝ ŠALÁT. Rozpočet: 600 g hlávkovej kapusty, 100 g

cibule, 20 g cukru, 20 g oleja, voda, soľ, očot, čierne korenie.

Očistenú kapstu pokrájanú na rezance a pokrájanú cibuľu dáme do misy. Vodu so soľou, octom a cukrom povaríme a vriacu vylejeme na kapstu. Misiu zakryjeme a kapstu necháme upariť. Vychladnutú premiešame s olejom a posypeme čiernym korenim.

OSLAVENCÚM

KRÚTI ZÁVITKY S JABLKY. Rozpočet: 4 krúti plátky (řízky asi 500 g), 300 g tučného vepřového masa, 50 g drubežích jater, 50 g šunky, 50 g žemli, 1 dl mléka, vejce, sůl, špetka mletého pepře, 2 lžice cukru, 2–3 jablka, 50 g rozinek, 100 g másla, 50 g mandlí, 3 lžice brandy, 2 lžice hladké mouky.

Plátky krútiho masa mírně nalepeme, osolíme, opepríme, napijme směsi, svíneme v závitky, ovážeme nití, obalíme v mouce a po všech stranách opečeme na másle. Potom je mírně podlijeme, udusíme doměkka a uložíme v teplé troubě.

Příprava náplně: vepřové maso a játra umeleme, smícháme se šunkou nakrájenou na kostičky, vejcem a v mléce namočenou

a vymačkanou žemli. Směs osolíme a opepríme.

Cukr mírně zvlhčíme vodou, připravíme karamel, podlijeme jej vodou, přidáme na kostky nakrájená oloupaná jablka, růzinky, spařené, oloupané a na kostičky nakrájené mandle a brandy. Karamel povaríme na polohoustý sirup. Při podávání odstraníme ze závitků nitě, překrojíme je a polijeme karamelem s jablkami. Podáváme s kari.

MLADÝM GAZDINÁM

Pri príprave pokrmov spotrebujeme vždy viac žltkov než celých vajec. Už pri rozbijaní pamätáme, že bielok obsahuje 12% plnoodnodotyňých bielkovín a statostlivu ho vytierame zo škrupiny. Bielky, ktoré nám zostali, uložíme do chladničky, kde vyrážia až 14 dní. Ukladáme ich do pohárikov s viečkom, aby neprevzali pachy od ostatných potravín. Vyschnutý bielok pred užitím pokropíme studenou vodou, ktorú nechame ostrebať.

Žltok môžeme tiež uložiť v chladničke v poháriku a zaliati trochou oleja. Pohárik musí byť dobre prikrytý. Žltok nevyschne

się niespokojne. Pojawia się biegunka, wydalany kał zmieszany jest z krwią. Mocz oddawany jest często, ale w małych ilościach. Choremu zwierzęciu należy zmienić paszę, do wyzdrowienia podawać kleik z siemienia linianego oraz poidła z mąki owsianej i otrąb pszennych. Zwracać trzeba uwagę, aby nie skarmiać paszy gnijącej ani pokrytej pleśnią. Jeśli brak innej paszy, spłosznią należy dobrze wysuszyć na słońcu i dokładnie przewietrzyć lub przetrząsnąć.

ZATRUCIE GŁÓWNIĄ — grzybek ten pasożytuje na kłosach zbóż, zjadany jest przez bydło wraz ze słoną. Przebieg zatrucia zależny jest od stanu blony śluzowej żołądka, od odporności zwierzęcia oraz od ilości spożytych wraz z paszą grzybków. Objawy choroby to: chwiejny chód, drgawki mięśni, obrzęk powieki, Izawienie, wyciek z nosa i pochwy. U krów cielnych następuje poronienie. Postępowanie i zapobieganie jest takie samo jak przy zatruciu pleśnią.

ZATRUCIE RDZĄ — Grzybek ten także rośnie na zbożu, oraz na trawie i roślinach strączkowych. Nazywa się rdzą, gdyż w zarażonych przez niego miejscach tworzą się plamki rdzawej barwy. Przy zatruciu — krowie z pyska wycieka gęsta śliną, występuje silna biegunka, przy czym kał ma domieszkę krwi (jest barwy ciemnoczerwonej). Chore zwierzę jest niespokojne i osłabione. Chodząc chwieje się. Cielne krowy mogą ronić. Postępowanie w chorobie oraz zapobieganie jest takie samo jak przy zatruciu pleśnią. Jednak leczenie należy powierzyć lekarzowi.

HENRYK MĄCZKA

a niekoľko dní zostane ako čerstvý. Použijeme ho do pečiva, polievok, omáčok a pod.

Vajcia pri varení nepopraskájú, ak do vody, v ktorej sa varia, pridáme trochu octu a soli. Vajcia s mierne popraskanou alebo veľmi slabou škrupinou pevné zabalíme do kúska plátenka a zaviažeme nitou. Uvaríme ho bez toho, aby jeho obsah vytiekol do vody.

Cas varu rátame od okamihu, keď voda začne po vložení vajcia znova vrieť. Potom teplo zmiernime a vajcia varíme na mäkkö 2 1/2 až 3 minúty, na hnilíčku 4—5 minút, na tvrdzo 7 až 8 minút. Čerstvé vajcia varíme zvyčajne trochu dlhšie než staršie alebo konzervované.

Ak nám osúpané, na tvrdzo uvarené vajcia zostanú, vložíme ich do nádoby so studenou osolenou vodou a uložíme do chladničky, aby neoschli a nestratili lesk. Spotrebujeme ich do dvoch dní.

Maslo zostane čerstvé, keď ho v nádobe prichytené na dno zalejeme studenou vodou, ktorú denne vymieňame.

ODPOVĚD:
Pět mužů — je to číslo
nik a je levák.

ULGI W OPŁATACH ENERGETYCZNYCH

O szczególnych uprawnieniach i ulgach dla kombatanłów pisaliśmy już w Życiu nr. 3/84. Powracamy jednak do tego tematu, ponieważ od 1. stycznia 1986 r. obowiązują nowe przepisy, zarządzenia ministra ds. cen z 5 listopada ub.r., zmieniające zarządzenie w sprawie ulgi dla kombatanłów — rencistów, emerytów i inwalidów w opłatach za korzystanie z energii elektrycznej, gazowej i cieplnej do celów domowych. Wspomniane przepisy można znaleźć w Monitorze Polskim nr. 35. poz. 238 z br.

Jakie są to ulgi? Miesięczna ulga w opłacie za energię elektryczną wynosi 115 zł, roczna — 1380 zł. W opłatach za paliwa gazowe kształtuje się ona odpowiednio — 52 zł i 624 zł, za centralne ogrzewanie — 80 i 960 zł a za ciepłą wodę — 30 i 360 zł. Większe ulgi dotyczą więc tylko opłat za energię elektryczną i paliwa gazowe, tzn. za te rodzaje energii ulgi są większe od tych, z których można było korzystać dotychczas o 300 i 144 zł.

Przypomnijmy, że ulgę realizuje się w jednostce organizacyjnej ustalającej uprawnienie do ulgi, poczynając od najbliższego miesiąca po przedstawieniu dokumentów (zaświadczenie lub legitymacja kombatancka oraz odcinek przekazu pocztowego emerytury bądź renty, a dla kombantanta inwalidów — orzeczenie o zaliczeniu do jednej z grup inwalidzkich).

Ci kombatanci, którzy korzystali już z ulg przewidzianych zarządzeniem ministra ds. cen z 1983 r., nie muszą obecnie ponownie dokumentować swoich uprawnień do ulg w opłatach. Dotyczy to tylko tych emerytów, rencistów i inwalidów, będących kombantantami, którym te uprawnienia przyznano w latach 1983—1985.

JESZCZE RAZ O EMERYTURACH ROLNIKÓW

Wielu naszym czytelnikom naświetla się wątpliwości, czy rolnikom nie zostanie wstrzymana emerytura w przypadku, gdyby następca chciał przekazać sobie ziemię sprzedać lub wydzierżawić innej osobie.

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubez-

pieczeniu społecznym rolników indywidualnych i ich rodzin, rolnik otrzymuje emeryturę jeżeli nieodpłatnie przekaże gospodarstwo następcy lub Skarbowi Państwa.

Taki następca, który przejął gospodarstwo po rodzicach, nie może przez dziesięć lat od daty nabycia do niego praw, zbyć się ziemi. Jest to możliwe tylko w przypadku wyjątkowym (np. ciężka choroba, zmiana miejsca pobytu dokonana z konieczności itp.). Wówczas naczelnik gminy biorąc za podstawę uzasadnienie gospodarcze i społeczne, może zezwolić nabywcy na wcześniejsze zbycie ziemi.

Czy jednak dzierżawę należy w tym przypadku traktować jako nabycie nieruchomości rolnej?

Nie, ponieważ dzierżawca nie przenosi prawa własności, zmienia jedynie posiadacza, użytkownika. A więc przekazujący ziemie w dzierżawę przestaje być jej użytkownikiem, lecz w dalszym ciągu jest właścicielem ziemi.

Jeżeli zatem prawo własności nie uległo zmianie, umowa dzierżawy może być zawarta przez czytelnika przed wymienionym okresem 10-letnim.

Emerytura przyznana rolnikowi może być wstrzymana tylko wtedy, gdy prowadzi on gospodarstwo rolne, dział specjalny w rolnictwie lub podjął zatrudnienie.

Celesne zbycie gospodarstwa przez następcę lub ustanowienie dzierżawy nie powoduje, zgodnie z ustawą, wstrzymania świadczenia emerytalnego.

PODATEK WYRÓWNAWCZY

Przypomnijmy podstawowe zasady obliczania podatku wyrownawczego. Podatkowi podlegają m.in. wynagrodzenia uzyskiwane z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę oraz emerytury i renty. Zwolnione od podatku są jedynie renty inwalidzkie z tytułu inwalidztwa wojennego, inwalidztwa powstałe wskutek pobytu w obozie koncentracyjnym albo z tytułu inwalidztwa pozostającego w związku ze służbą wojskową oraz emerytury otrzymywane przez ciemniaków żołnierzy. Ponadto nie podlegają opodatkowaniu renty inwalidzkie żołnierzy zawodowych i funkcjonariuszy MO, renty inwalidzkie z tytułu wypadku przy pracy, w drodze do pracy lub z pracy albo choroby zawodowej.

Kwota wolna od podatku wyrownawczego w 1985 roku wynosiła 408 tys. złotych. W bieżącym roku podniesiono tę kwotę do 480 tys. złotych rocznie czyli do 40 tys. miesięcznie.

Podatnikom mającym na utrzymaniu członków najbliższej rodzinny przysługuje ulga w po-

datku. Wynosi ona 30 tys. zł (wolnych od opodatkowania) na małżonka, jeżeli ten nie ma żadnych dochodów, 15 tys. zł na każde dziecko pozostające na utrzymaniu podatnika, a także na każdego z rodziców i rodzeństwa niezdolnych do pracy a pozostających na utrzymaniu podatnika.

Ulgi tej nie dodaje się do kwoty wolnej od podatku. Oblicza się ją następująco: od całosci dochodu podlegającego opodatkowaniu ustala się podatek (według tabeli). Następnie oblicza się podatek od sumy dochodu nie podlegającego podatku (408 tys. zł w ub. roku) i dochodu nie zwolnionego z tytułu ulgi. Różnica między tak obliczonymi podatkami stanowi podatek, który należy uścić.

PRACOWNICZE UPRAWNIENIA CHAŁUPNIKÓW

Sporo wątpliwości czytelników nasuwają wciąż sprawy dotyczące uprawnień chałupników. Toteż w zakładach stosujących system pracy nakładowej należałoby wywiesić hasło: „Chałupnik też pracownik”, przypominające, że w tej grupie zatrudnionych już dawno przyznano większość uprawnień pracowników. Rozporządzenie Rady Ministrów w tej sprawie wydane zostało 31. grudnia 1975 r. a opublikowane w Dzienniku Ustaw nr 3 z 1976 r. W paragrafie 27. tej ustawy powiedziano wyraźnie, że chałupnika (zwanego w przepisach wykonawcą) uważa się za pracownika w rozumieniu przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym, o ubezpieczeniu społecznym, o ubezpieczeniu rodzinnym i o świadczeniach pieniężnych z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych.

Wprowadzone w 1985 r. zmiany (rozpr. Rady Ministrów z 19 lipca — Dz. U. nr 37) rozszerzyły postanowienia poprzednich przepisów na chałupników pracujących w nieuspołecznionych zakładach pracy, i zlagodziły zasady wypłacania zasiłków rodzinnych. Tak więc chałupnicy mają prawo do zasiłków chorobowych jak wszyscy zatrudnieni. Nie ma więc potrzeby powtarzać postanowień ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczeniem społecznego w razie choroby i macierzyństwa z 17 grudnia 1974 r. (tekst jednolity — Dz. U. nr 30 z 1982 r.).

Na jeden wszakże przepis chęcielibyśmy zwrócić uwagę, gdyż niektórym Czytelnikom wydaje się, że został on zmieniony. W art. 19. ustawy wprowadzono zasadę (i obowiązuje ona nadal), że za jeden chociażby dzień nieusprawiedliwionej nieobecności w pracy, zasiłek chorobowy zmniejsza się o 25 proc. „Kara” taka obowiązuje przez rok. Rok zaś liczy się od następnego dnia po dniu nieusprawiedliwionej nieobecności w pracy.

Hviezdy o nás

BARAN
21.III.-20.IV.

Musiš mať oči široko otvorené. Bola by to neodpušťiteľná chyba, keby si si nevšimol určité zmeny v nálade svojho okolia. Situácia je chľostivá. Ak ju nechceš zaosrtiť, musíš prejať hodne taktu a opatrnosti v ďalšom konaní. Daj si pozor na jednu osobu, ktorá sa usilovne snaží získať tvoru priateľ, je to fašoňné priateľstvo.

BÝK
21.IV.-20.V.

Ďalšie odkladanie konkrétnej osobnej záležnosti by nebolo priaznívé. Situácia si vyžaduje, aby si bez váhania vybavil záležitosť, ktorá sa týka práve teba. Ak ju zanedbáš, môže to mať pre teba neprijemné následky. Váž si osobu, ktorá ti úprimným srdcom ponúka radu a pomoc! Ak sa musíš niekomu postažovať, zver sa osvedčenému, blízkemu a dôveryhodnému priateľovi.

BLÍŽENCI
21.V.-21.VI.

Nedávne zmeny sa iba teraz prejavia priaznivo v novej situácii. Môže dojsť k drobným nedorozumeniam, ale nemusí sa trápiť, nebude to nič väzne. Koncom mesiaca ta čaká nejaká radosná udalosť alebo milé prekvapenie.

RAK
22.VI.-22.VII.

Niečie starosti a ťažkosti spadnú čiastočne na teba. V každom prípade bude potrebná tvoja dobrá rada a práve tvoj nápad môže byť najlepší. Vo vlastných záležitostach sa tiež budeš musieť zamyslieť nad vyriešením zložitej situácie. Nezastieraj neistotu útočnosťou, nikoho neobviňuj, pokus sa raz priznať pravdu aj iným.

LEV
23.VII.-23.VIII.

Môžeš počítať s priaznivým začlenením niečoho, čo ti už dlhšiu dobu robí starosti. Dobrý nápad príde neočakávané a môže ti pomôcť aj v iných prípadoch. Strenutím s niekym nedávno poznaným budeš trochu sklamaný. Drž sa radšej starých známostí a osvedčených priateľov, na ktorých sa môžeš spoľahnúť.

PANNA
24.VIII.-23.IX.

Caká ťa niekoľko vážnych udalostí, najmä jedna z nich bude mať pre teba veľký význam. Nové plány niečoho z najbližšieho okolia si dobre premysli, skôr ako budeš s nimi súhlasit. Pomôže ti tvoja intuícia a skúsenosť. Ver vlastnej rozvahy, aj keby sa ti v prvom okamihu tieto plány zdali dobré.

VÁHY
24.IX.-23.X.

Dosť rozmanitý mesiac, udalosti príjemné a nepríjemné, dni kľudné a nervózne. Dúfaš, že tých dobrých bude viac, ale musíš konáť pokojne a rovnážne. Každý nepremyslený krok môže mať neočakávané následky. Eudia, ktorí ti doposiaľ boli priateľsky naklonení, by ťa mohli uznať za nespoľahlivého a nevypočítateľného a odvrátiť sa od teba.

ŠKORPIÓN
24.X.-22.XI.

Budeš donútený okolnostami k rozhodnutiu, ktoré ti nie je po mysli. Rozhodneš sa s váhaním a s nádejou, že ho pri najbližšej príležitosti zmeníš. Snáď to nie je celkom správne, ale nebudeš mať iné východisko. Snaž sa všetko prijímať s úsmevom a nedaj po sebe poznáť, že ťa niečo trápi.

STRELEC
23.XI.-21.XII.

Mesiac zložitých situácií a nutných rozhodnutí. Všetko nepôjde tak hladko, ako by si si to prial. V tvojom blízkom okolí dojde k nejakým osobným nedorozumeniam, ale nemiešaj sa do nich, lebo budeš mať zbytočne ťažkosti. Najmä preto, že tvoje zdravie nebude najlepšie. Potrebujete si odpočinúť a upokojiť nervy.

KOZOROŽEC
22.XII.-20.I.

Cakajú ťa dobré dni. Nedávne starosti zmiznú bez stopy. Len od teba bude záležať, či sa taká situácia udrží dlhšiu dobu. Nová investícia bude veľmi prospešná, aj keď bude od teba vyžadovať mnoho práce a úsilia. Aj finančne bude dosť nákladná, tvoje osobné záľuby a koničky musia tentokrát počkať.

VODNÁR
21.I.-18.II.

Dostaneš darček alebo iný tak isto milý dokaz priaťne od niekoho, ku ktorému cítisť sympatii. Budeš mať štasticie aj v dosť riskantných rozhodnutiach. Čiže dobrý mesiac. Nepokaz ho vlastnou netrpezlivosťou vo veciach alebo rozhovoroch, ktoré môžu prísť celkom neočakávané. Snaž sa pochopiť aj svojho partnera, nie je s tebou vždy ľahko vydržať!

RYBY
19.II.-20.III.

Zdanlivo sa nebude diať nič zvláštneho, ale situácia bude od teba vyžadovať cit a prezierať, správnu reakciu na náladu niekoho a vôbec opatrné konanie. Každý krok bude mať väčší význam, ako si myslíš. Daj pozor na to, čo robíš a ako to robíš. Každé nepremyslené rozhodnutie môže priniesť väčšiu škodu, ako by si očakával.

NÁŠ TEST

Komplexy a charakter

Musíte pravdivě odpovědět na tucet otázek a už bude všechno jasné: jsi osobou plnou komplexů, nevyřešitelnou vlastní silou, kterou trápí nedostatek sebejistoty? Nebo jsou tvými hlavními přednostmi důvtip, podnikavost, sebejistota a průbojnost?

JAK SE ZACHOVÁŠ V SITUACI, KDYZ...

1. Doviš se, že by někdo chtěl zaujmout tvé místo v práci. Začneš se cítit nemocný? Ano — Ne
2. Někdo mluví o tvých vadách v přítomnosti jiných osob. Myslíš o tom ještě dlouho potom? Ano — Ne
3. Dovedeš vždycky najít rychlou, břitkovou

odpověď, když to situace vyžaduje? Ano — Ne

4. Dáš se snadno vyvést z rovnováhy? Ano — Ne
5. Máš rád samotu? Ano — Ne
6. Pociťuješ rozpaky, máš-li vejít do místnosti, v níž jsou neznámí lidé? Ano — Ne
7. Budi v tobě paniku nový vážný problém? Ano — Ne
8. Držíš se při společenských setkáních v pozadí? Ano — Ne
9. Dáš se rád do něčeho, co vyžaduje rychlé jednání? Ano — Ne

10. Díváš se raději na televizi nebo přečteš knihu, než se setkat se zajímavými lidmi? Ano — Ne

11. Máš neustálé pocit, že se lidé na tebe dívají především kriticky? Ano — Ne

12. Můžeš říci, že jsi sám se sebou spokojen? — Ano — Ne

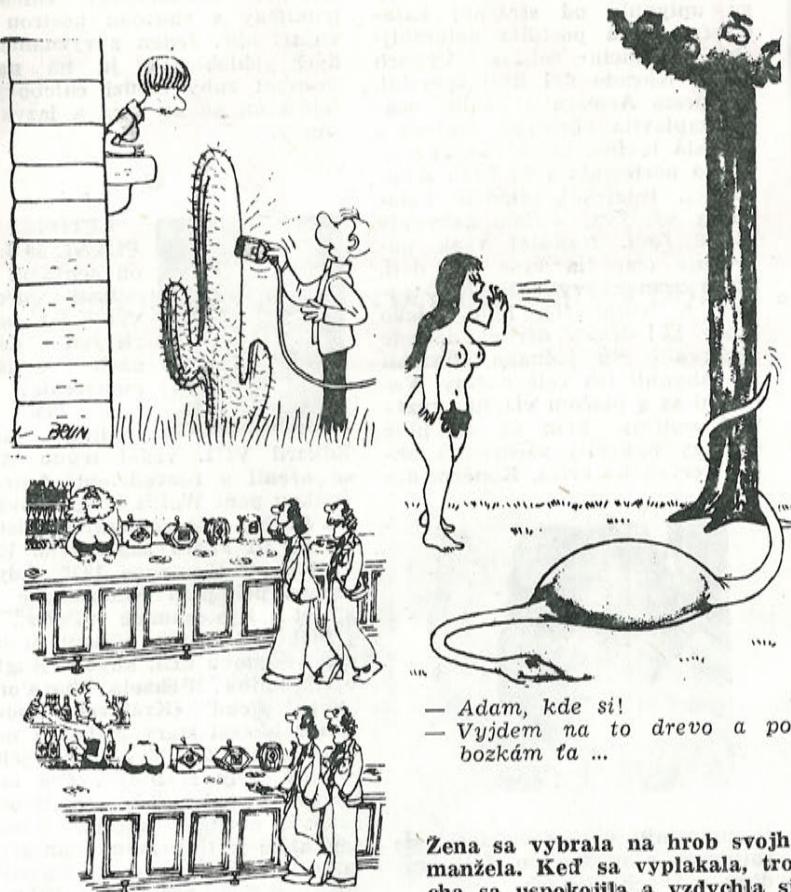
Spočítej všechny odpovědi „ano“ a „ne“. Máš-li:

10 ODPOVĚDÍ „NE“: Odpověz na otázky ještě jednou, ale tentokrát opravdu poctivě. Takový výsledek totiž znamená naprostý nedostatek sebekritiky. A to je horší než komplexy.

6 — 8 ODPOVĚDÍ „ANO“: Máš mnoho komplexů, nové úkoly nebo problémy v tobě vyvolávají paniku. Snažíš se izolovat od ostatních. Zamysli se nad svým životním postojem. Máš příliš málo sebejistoty, potřebuješ větší víru ve vlastní síly. Uvědom si své přednosti, jinak si jich ani ostatní nevšimou.

6 — 7 ODPOVĚDÍ „NE“: Jsi člověkem pochotovým a důvtipným, ale impulzivním. Často se řídíš citem, prvním dojmem. Potřebuješ více rozvahy před každým rozhodnutím. Nejprve pomysli, potom jednaj.

5 NEBO MÉNĚ ODPOVĚDÍ „ANO“: Je pro tebe příznačná nestálosť charakteru. Závislost, podnikavost, čili dobré i špatné vlastnosti se projevují obvykle v kritických situacích. Tvoje názory a jednání bývají extrémní. Skočí to více tobě než tvému okolí.

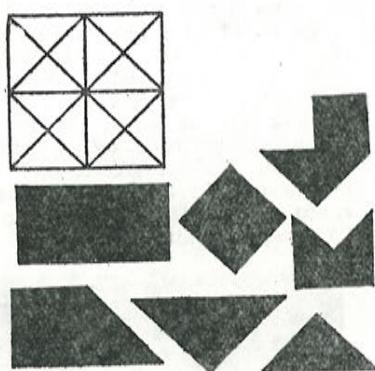

MILAN LECHAN

EPIGRAMY

Často pri tých,
čo sa okolo teba samaritánsky
lybu,
máš neskôr iba pech.
Jedni ti totiž neodpustia chybu
a druhí úspech.

Nechcem tu vnášať do pranostík
zmätky,
iba poopravím príslovie,
aly bolo súčim:
Jeden za všetkých,
všetci za — vedúcim.

DOKÁŽEŠ TO?

STVOREC

So siedmich čiernych
časti zostavte horný bie-
ly štvorec

PĚT MUŽŮ

Jeden z pěti mužů se
určitou vlastností liší od
druhých. Který je to
muž a jaká je to vlast-
nosť?

(Odpověď na str. 29)

JMÉNO VĚSTÍ

JARMILA. Nejčastěji je to světlá nebo tmavá blondýnka s sedýma, modrýma nebo zelenýma očima, s kulatým obličejem, hustými vlasy a ohrnutým nosíkem. Bývá střední výšky, má hezké nohy. Jen málo z nich je hubených, kostnatých, vystrašených a nerozhozných. Většinou jsou to solidní, tělem i duší silné osoby, které se dovedou potýkat se životem. Mívají umělecké schopnosti (grafické, literární, poetické), ale zároveň mají hlubokou životní moudrost a přes vrozený romantismus se dovedou střízlivě dívat na život, v těžkých chvílích si dovedou poradit a neztrácejí humor a naději. Přítelkyně jim závidějí půvab, schopnosti a příslušenství štěstí v životě. Nevědě však, že Jarmily získávají všechno těžkou prací, vytrvalostí, rozhodností a odříkáním. Mají povahu veselou, optimistickou a pohostinnou. Většinou dostávají dobrého muže. Jarmily ve městech mají jedno dítě, na venkově dvě i více. Mají rády moderní věci, pokrok, výkonné a praktické zařízení bytu. Žijí do pozdního stáří, obklopeny knihami a květinami.

TADMIR

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa to nevadí, keď sa niekto pozrie do snára. Vedie to iba zábava a čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak te-

da, keď sa vám sníva:

Metla — hádky v dome; nová — zli priatelia; stará — stretnutie so starým známym; postavená v kúte — stratí svoje postavenie

Krabica — zahrabeš svoje štasticie

Kríz pri ceste — radostné posolstvo; opletiený kvetinami — domáce štasticie; prevrátený — nájdeš východisko z ľahkej situácie; kľačať pred ním — krstiny

Strieľanie z luku — nájdeš pomoc a priateľstvo

Lyžica — vždy budeš mať dosť jedla; strieborná — budeš pozvaný na obed

Mlynárske koleso — rýchly zisk máš pred sebou

Mlynár — prírastok v rodine

Náprstok — nevôle a veľa hádok

Novorodeniatko — domáce štasticie

Hrst slamy — nepríjemnosti a ľahkosti

Prilba — iba priamosťou niečo získaš

Raj — nájdeš ochranu v každom nebezpečenstve

Rybacie kosti — musíš bojať s prekážkami

Sedmička (číslo) — štasticie

Siréna — never falosným útočníkom

Sopka — veľké presuny v tvojom živote

Turek — budeš zapletený do nepríjemného milostného dobrodružstva

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (red. nacz.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS
31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3-4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi Gla TKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Krzysztofeková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tłumacz), Alžbeta Stojowska (tłumacz), Dominik Surma, Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Ján Galiač, Jozef Grigľák, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupkova, Bronislav Knapčík, Eugen Kott, Angela Kulaviaková, Ján Lukáš, Lýdia Mšálová, František Paciga, Severin Vaksmanský, Andrej Vojtas.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 30 zł, rocznie 120 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowościach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleciennodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 3.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów.

Numer oddano do składu 1.II.1986, podpisano do druku 10.III.1986.

MÓDNE VÝSTRELKY. V boji s konkurenciou západní módnej návrhári siahajú stále častejšie nielen po originálne, ale dokonca po blázivé nápady. Čuduj sa však svet, dokonca tie najväčie výstrelky sa tešia záujmu módnych odborníkov, ale taktiež zákazníkov — samozrejme nie všetkých.

Koncom minulého roka módnym návrhárom po prvýkrát udelili Oskary, ocenenia, ktorých význam sa má rovnäť Oskaram udeľovaným za filmové úspechy. Až dva Oskary získal za svoju zbierku parížskej tvorca módy Azzedine Alaia, ktorý predviedol prekvapeným divákom neobvyklé, na grécky spôsob ušité úbytory. Od starovekých sa však líšia tým, že smelo odkryvajú stehna, ako aj iné časti tela. Modelky Azzedine Alaia predvádzali najslávnejšie modelky a taktiež černošská speváčka a tanečnica, Graces Jonesová. Nájdú sa dámy, ktoré budú mať odvahu nosiť takéto úbytory? Zatiaľ ešte nedovo, ale Oskar je Oskarem.

Na snímke parížska kolekcia Azzedine Alaia.

DRUHÁ BERGMANOVÁ? Veľká filmová herečka Ingrid Bergmanová, ktorá umrela pred trojmi rokmi bola matkou štyroch detí. Najmladšie boli dvojčiatá Isabella a Isotta Rosseliniové — dnes 33-ročné. Zatiaľ čo Isotta žije v súkromí, je manželkou a matkou, meno Isabelli sa stále objavuje na stránkach svetovej tlače. Je jednou z najlepších modeliek — za jeden deň fotografovania dostáva honorár vo výške 5 000 dolárov a kozmetická firma Lancome zaplatila Isabelli za predvádzanie svojich výrobkov — milión dolárov! V anketách, ktoré vypisujú rôzne — hlavne americké — ženské časopisy, sa Isabella vždy nachádza na jednom z prvých miest v zočname „najkrajších žien na svete“.

Prvý manžel Isabelli, známy režisér Martin Scorsese podnies tvrdí, že jeho bývalá manželka je nielen krásna, ale tak isto talentovaná herečka, ako aj nezabudnuteľná matka. Ale prvý Isabellin film natočený v roku 1979 v Taliansku sa divákom nepáčil. Iba po šiestich rokoch Isabella opäť filmovala. Film — White Nights a hovorí sa o ňom,

že je to „politický horror“ — nevzbudzuje dôveru v jeho kvalitu. Druhý debut Isabelli uvítali s nadšením: Narodenie hviezdy! Druhá Bergmanová — písali noviny. Skutočne? Na snímke: krásna Izabella.

RODINKA AKO SA PATRÍ. Svetovou rekordérkou v mnohodennosti je celkom isto Leontina Espinozova, 56-ročná obyvateľka Argentíny. Nedávno opäť porodila chlapčeka — už štvrtosiateho piateho. Prvý chlapček sa jej narodil, keď nemala ešte ani štvrť rokov. V niekoľkých prípadoch priviedla na svet dvojčiatá, ba dokonca i trojčiatá. Z detí, ktoré Leontina Espinozová porodila, žije 39. Do tejto rodinky patrí aj šesdesať vnukov a vnučiek.

DETI Z ARMERO. Už veľa času uplynulo od strašnej katastrofy, ktorá postihla kolumbijskú provinciu Tolima. Výbuch sopky Nevado del Ruiz spôsobil, že mesto Armero a okolité osady zaplavila obrovská múlová a blatiastá lavina, ktorá všetko zničila a pochovala veľa ľudí. Z konečnej, tragickej bilancie katastrofy vyplýva, že tam zahynulo 21 559 ľudí. Nadálej však počíta trágida vyše 300 detí, ktoré zranené vytiahli spod trosek a bahnistých hál, alebo ktoré sa vďaka divnej náhode zachránili. Sú jednako sirotami — zahynuli ich celé rodiny. Veľa dní sa s plačom vláčili a vyzývali rodičov, kym sa na plné obrátky roztočila záchranná akcia Červeného kríža. Konečne de-

uhorky, lokomotívy, chlebové truhličky s chutnou kostrou vo vnútri atď. Jeden z vyznamenávaných chlebičkov je na našej snímke: zuby medzi chlebovými čelustami sú zo syra a jazyk zo šunky.

LETOS UPŁYNE 50 LAT od senačnej udalosti, neobvyklé i v bohativých dejinách britskej monarchie: v roku 1936 sa anglický kráľ Eduard VIII. vzdal trónu, aby se oženil s rozvedenou Američankou paní Wallis Simpsonovou. Na hrdiny této romantické historie sa už skoro zapomnělo. Ex-kráľ zemrel v roku 1972, když ukouzlující paní Simpsonové je 83 let a žije osaměle v Paříži.

Priběh Eduarda a paní Simpsonové znovu ožil, když v Anglii vyšla kniha Michaela Thornton „Royal Feud“ (Královský spor). Autor ukázal starý příběh z nového hlediska. Tvrdí, že jeho příčiny byly složitější. Pro anglický dvůr je však paní Simpsonová, pozdější knězna Windsor, stále ještě persona non grata. Ona a její manžel neopustili Anglii a neusadili se v Paříži dobrevolně. Dokonce i dobratívá královna matka dodnes nesnáší Wallis Simpsonovou, ačkoliv po pravdě řečeno bez ní se nestala královnou. Její manžel Jiří VI. by se nestal nikdy králem bez abdikace Eduarda VIII. A hrdinka oné „love story“ zpráv půl století, samotná ve svém domu v pařížském Bois de Boulogne, už neopouští lůžko a touží jen po jednom: aby ji pochovali vedle manžela v rodinném hrobce Windsor ve Frogmore. Na snímku: Wallis Simpsonová čili knězna Windsor v dobách, kdy se ještě ukazovala na věřnosti.

ti umiestnili v nemocniciach, sirotincoch a niekedy u ďalšej rodiny v iných obciach.

Najmladších nebolo možné identifikovať: jeden a polročný chlapček nevie ešte hovoriť, trochu staršie deti nepoznajú svoje priezvisko. Tie, ktoré našli útulok u cudzích ľudí, často utekajú a hľadajú rodičov, nemôžu pochopiť, že ich už niet. Dokonca aj staršie, deväť alebo desaťročné sú ešte v šoku po strašných zážitkoch minuloročnej novembrovej noci.

Čo sa stane z 300 sirotami z Armero? Orgány v Bogote ešte čakajú. Možno že sa po ne prihlásí niekto z rodiny? A keď nie, budú čakať na ľudí, ktorí ich budú chcieť adoptovať.

Na snímke: trojročný chlapček, ktorého umiestnili v nemocnici, nevie, ako sa volá; sestričky ho volajú Freddy.

NA POČEST LORDA SANDWICHA. Anglický diplomat John Montagu, lord Sandwich, žijúci v 18. storočí, bol náruživým kartárom. Počas hry sa mu nechcelo vstávať od stola, aby si niečo zadal. Preto vymyslel obložený chlebiček, ktorý mohol zjesť počas hry. Boli to dva tenke plátky chleba, medzi ktoré sa dávalo mäso, rybu, syr atď. A týmto spôsobom prešiel do dejín, lebo aj dnes, skoro 200 rokov po jeho smrti, takýto obložený chlebiček na celom svete nazývajú sendvičom.

Prednedávnom v lordovej vlasti, Anglicku, vypísali súťaž na najoriginálnejší sendvič. Vysoká porota musela prezrieť množstvo blázivých nápadov: sendviče v podobe auta s kolieskami z

RECEPT NA KRÁSU. O Bequiel Welchovej by sa mohlo povedať, že je profesionálne krásna žena. Herecký talent sice zaostáva za krásou, ale jej fotografie sa objavujú na titulných stránkach mnohých časopisov. Raquel nie je z tých žien, ktoré žiarivo súčasťou svojho receptu na krásu. Uverejnili ho v knihe Program Raquel Welchovej na dosialinutie krásy. Základom receptu je hlavné jóga, gymnastika a spôsob stravovania.

Na snímku: Tom Selleck s Jillie Mackovou.